

101 KØBENHAVNS BIBLIOTEKER
bibliotek.kk.dk

4959707109

46.37 Rosenberg Slot

MAG

KBH

Historiske Efterretninger

om

ROSENBORG

samlede af

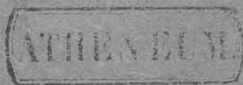
Dr. P. Brock,

Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling
paa bemeldte Slot.

II.

Det 18de Aarhundrede.

Med nogle Afbildninger samt et Portræt af
Major Cæsar August von Wilster.

Kjøbenhavn.

Lehmann & Stage.

1882.

HB
hma

148.
09.4637 Rosenberg Slot

MAC Vlebh 1

ex. 2

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

Historiske Efterretninger

om

ROSENBORG

samlede af

Dr. P. Brock,

Inspektør ved de danske Kongers kronologiske Samling
paa bemeldte Slot.

II.

Det 18de Aarhundrede.

Med nogle Afbildninger samt et Portræt af
Major Cæsar August von Wilster.

Kjøbenhavn.

Lehmann & Stage.

1882.

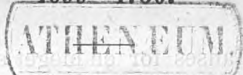
ROSENBOERG

J. P. Rosenb.

Det 1ste Sæde

Frederik den Fjerdes Tid.

1699—1730.

Medens Christian den Femte i Slutningen af sin Regering ofte havde aflagt Besøg paa Rosenborg og flere Aar havde resideret der længere Tid ad Gangen, opholdt Frederik den Fjerde sig i Begyndelsen af sin Regering¹⁾ kun undtagelsesvis der, idet der netop i denne Periode blev foretaget endel Arbejder paa Slottet og i

¹⁾ I denne Periode blev der i Rustkammeret paa Rosenborg begaaet et Tyveri, ved hvilket to Par Pistoler og tre Flintegeværer bleve stjaalne; Gjerningsmanden blev dog snart udfunden; det viste sig, at det var en Musketer af Garden til Fods Christopher Vilhelm Mylius; han havde solgt Kosterne, men skaffede dem tilveje igjen med Undtagelse af Laasen til den ene Flint samt Sølvstøbet og Ringen. Synderen blev, i Betragtning af, at han havde begaaet Tyveriet paa et Sted, hvor Scepter og Krone opbevaredes, og hvor han selv ofte havde staaet paa Vagt, dømt til Galgen, men blev dog allernaadigst pardonneret med livsvarigt Arbejde i Jern paa Bremerholm, hvor han blev hensat den 15. Juni 1701. Da han havde været her i fire Aar, ansøgte han, samtidig med to andre Soldater, der for forskellige Tyverier, blandt Andet af tre Svin, vare dømte til Galgen, saaledes at de skulde kaste Terninger om, hvem af dem der skulde hen-

Haven¹⁾. Der er saaledes fra disse Aar kun opbevaret en enkelt Beretning om et kongeligt Besøg paa Rosenborg, hvilket fandt Sted den 28. Februar 1703, da Frederik den Fjerde, efter at have ladet Hertug Frederik Vilhelm af Meklenborg »ophente udi sit Kabinet paa Kjøbenhavns Slot, hvor han hængte Ridder-Ordenen af Elefanten om hans Hals, siden samme Dag havde hannem paa Rosenborg hos sig til Gjæst«²⁾.

Om Havens Udseende i denne Periode findes nogle Oplysninger i en Rejsebeskrivelse, som de Vrigny, der tilligemed den engelske Gesandt Vernon besøgte Danmark i Aaret 1702, har udgivet; han skriver Følgende herom³⁾:

Haven maa anses for en meget smuk Spadseregang, og der er neppe nogen Stad, som har en saadan indenfor sine Volde, idet den udgjør en Femtedel af Byen. Den hører til et lille Slot eller Palais, som ligger nær

rettes, men som ligeledes vare blevne benaaede med Arbejde paa Livstid i Jern paa Bremerholm, om at maatte blive løsladt, idet han lovede, at han ærlig og tro til sit Livs Ende vilde tjene Hans Majestæt ved Kapitajn Schrøders Kompagni. Han fik da i Aaret 1706, som det hedder, »Afsked i Naade« og kom formodentlig atter i militær Tjeneste, dog ikke i Garden, da dennes højstkommanderende Officer Oberstlieutenant Thomas v. Weinigel (1702—1708, jvfr. Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods, Anhang) ikke vilde have ham der, fordi han oftere havde maattet kassere saadanne Fanger fra Holmen, som vare komne til Kompagnierne ved hans Afdeling. Geh. Ark. Ref. Sager 1705—1706, meddelt af Hr. fhv. Distriktslæge Sommer.

¹⁾ Friis, Saml. S. 108—113, Bruun, Frederik Rostgaard S. 194. — Det nuværende prægtige Stukkaturloft i Riddersalen skriver sig saaledes fra Begyndelsen af Frederik den Fjerdens Regering.

²⁾ Bircherods Dagbøger S. 420.

³⁾ Relation d'un voyage fait en Danemarc 1702, Rotterdam 1706, S. 221, 475—478, Travels through Denmark 1702, London 1707, S. 318—321, Friis S. 113.

ved Volden; dette er meget gammelt og omgivet af en Grav, over hvilken man kommer ad en meget smal Bro og gennem en meget lille Port; omkring Slottet er en Gaard som en Platform, hvis Hjørner ere udskaarne som Bastioner, hvilket synes aldeles unyttigt. Haven er meget udstrakt og indeholder adskillige Tønder Land. Man finder i den mange Alleer besatte med smukke Træer, nogle Blomsterpartier og adskillige Statuer,¹⁾ iblandt hvilke paa et Fodstykke en Løve kjæmpende

¹⁾ Allerede i Kjøbh. Amts Regnskab for 1673 (i Min. Ark., meddelt af Hr. Mejborg) omtales de fleste af de Statuer og Prydelser, som gjenfindes i Beskrivelserne over Haven fra en senere Tid. Der nævnes saaledes ved Eremitagen (nu Herkulespavillonen) et Kvindebillede af Kobber i Legemsstørrelse paa et Stenfodstykke (formodentlig Bathseba, jvfr. nedenfor); i Kavalergangen fandtes 4 store Billeder af Kridtsten i Legemsstørrelse, 77 »Postürbørn« af Kridtsten paa Stenfodstykker og 2 store høje Stenpiller hver med en stor, forgyldt Fugl ovenpaa; endvidere omtales Løven og Hesten paa et Stenfodstykke, 2 Kobberløver paa Stenfodstykker, 2 høje Stenpiller, hver med et Stenbillede paa, et stort Blybillede med en »Degen« i Haanden, 8 store Brystbilleder af Potteler, 43 hvide Brystbilleder af Gibs, alle paa Træfodstykker, 4 store Kridtstensbilleder, 20 store, runde Marmorkugler paa murede Fodstykker, 4 Træbilleder, en Mængde Urtepotter og Vaser af brændt Ler, 8 Brystbilleder af brændt Ler, 2 forgyldte Kupidobilleder af Bly samt 4 smaa Brystbilleder af Ler.

Af Inventarierne af 1718 S. 602—605 (i Slottets Arkiv) og 1731 S. 558—561 (tilhørende Hr. Slotsforvalter, Inspektør Carl Andersen) og de i disse tilskrevne senere Bemærkninger faaer man nogle nærmere Oplysninger om Statuerne og disses Fordeling i Haven i den første Halvdel af forrige Aarhundrede. I Lystkvartererne (den nuværende Exerçerplads) stode saaledes fem større Billeder: Herkules af Bly, Saturn af gullandsk Sten, Diana, Mars og Venus af Kridtsten, alle paa Fodstykker af gullandsk Sten; af disse var Venus den skøbeligste; »Efter foregaaende adskillige flikkerier paa dette Billede, er det endelig Ao. 1736 af ælde og forraadnelse smulet fra hinanden og nedfaldet; Stumperne og stæne er taget strax udj øyesyn af General Bygmester Hr. Brigadier Hauser, og Hof-Bygmester Hr. Obrist Lieutenant Thura, og funden unøttig til nogen ting,

med en Hest, som bukker under, idet Løven sønder-
river dens Side med sine Tænder og Kløer; Figureerne

og derfor er bleven udkastet som udelig. Udj dets stød er intet nyt kommen igien, men Postamentet staar bart siden den tiid »(Afgangsfortegnelse 1731—1744 S. 27, i Slottets Arkiv); endvidere fandtes her 52 Børnebilleder (16 af Bly, 30 af gullandsk Sten, 6 af Østerssten) paa Fodstykker af Træ; 20 store brune og røde Marmorkugler paa Plinther af sort og hvidt Marmor og med Kampestensfodstykker, endelig to Løver af Kobber paa Fodstykker af gullandsk Sten. »Af disse Løver blev Natten mellem d. 16. og 17. Febr. Anno 1744 den Eene bortstaalen, men fandtes synderhuggen, liggende nederst i Haugen. Tyvene som var 2 Granaderer og en Musquetair af Garnisons Regimentet, bleve attraperede og efter Dom afstraffede, med Kagstrygen, Brændemerke og Evig Slaverie. Det synderhuggede Kobber, som veiede 5 L $\bar{u}$ 9 $\bar{u}$ er leveret til Kobber-Smeden Jacob Høvinghoff, deraf at forfærdige en ny Løve, som ikke endnu er kommen her til Stødet.« (Afgangsfortegnelse 1731—1744 S. 28). Den nye Løve blev dog færdig inden 1749 (Inv. 1731 S. 558). Af Fremstillingen af den nuværende Exerцерplads i den danske Vitruv I. T. XXIX ses det, at disse Løver have ligget ved Kånalén, som dengang helt omgav Rosenborg, lige ud for det store Taarn; i Aaret 1785 bleve de ved Parterrets Omdannelse til Exerцерplads flyttede (Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 344—345) og formentlig anbragte paa deres nuværende Plads ved den saakaldte grønne Bro. — I »Bomhaverne mellem de to store Alleer« fandtes en Bacehus, en Bathseba, »som skal være Kopi af en oprigtig Original af Michael Angelo, hvilken Original skal fordum af en svensk Konge være bortført fra Prag og bragt til Sverig« (den danske Vitruv I. S. 44), og en Gladiator (Vitruv, a. St.), alle af Bly, paa Fodstykker af gullandsk Sten, Løven, der kjæmper med Hesten, af Kobber, paa et Fodstykke af gullandsk Sten, tre Portaler, de to af brunt og hvidt Marmor, det tredie af gullandsk Sten med forgyldte Kugler ovenpaa; endelig et Fuglehus gjort som en Grotte, jvfr. de Vrigny's Beskrivelse; dette blev, efter at dets Beboere, 31 Turtelduer, den 18. Maj og 23. Juli 1723 vare blevene flyttede til Fredensborg og Frederiksberg (Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 67, i Slottets Arkiv), paa Grund af Brøstfældighed nedbrudt den 27. Juli 1723 (Inv. 1718 S. 603, Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 68), og i Oktober samme Aar blev paa dets Plads opstillet »et fuldkommen stoert hvid Marmor Billede, som skal være Samson« (Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 24, Inv. 1731 S.

ere i naturlig Størrelse og udførte i forgyldt Bronze. Der er i Rosenborg Have en meget lang Allé, som

559); denne Statue, som Frederik den Fjerde havde købt i Aaret 1709 i Italien af Baratta, havde først været anbragt i Haven bag Ridebanen ved Københavns Slot; i Aaret 1740 blev den overmalet og til Vinterbrug iført en stor Sejldugskappe (Meier, Fredensborg S. 39—40); da Eremitagen i Aaret 1773 blev ombygget af Harsdorff (Friis S. 126—127), blev Statuen flyttet til denne Bygning (Berl. Tid. 1773 Nr. 66), hvor den endnu har sin Plads. — I den ene af Alleerne (Kavalergangen) fandtes to Kampestenssøjler med forgyldte Kugler ovenpaa, fire høje Billeder af Kridtsten: Pallas og Venus paa Fodstykker af gullandsk Sten, Pluto og Proserpina paa Kridtstensfodstykker; bag Proserpina stod et Bord med Plade af Østerssten paa en muret Fod; endelig 67 Børnebilleder (2 af Bly, 6 af gullandsk Sten, Resten af Kridtsten), af hvilke 24 stode paa Fodstykker af gullandsk Sten og Resten paa Kridtstensfodstykker; af disse blev i Aaret 1737 stjaalet det ene Blybillede, istedetfor hvilket der i 1741 blev opstillet et andet lille Blybillede, udført af Ehbisch; det fremstillede Apollo med »Skildt« og Harpe i Haanden (Inv. 1731 S. 560, Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 28, Meier, Fredensborg S. 178). — Omkring den saakaldte firkantede Park stode 12 Portaler af gullandsk Sten med forgyldte Kobberkugler ovenpaa; to af disse bleve bortstjaalne 1725 (Inv. 1718 S. 605) og vare endnu ikke erstattede med nye i 1731 (Inv. 1731 S. 561); af de tiloversblevne 10 Kugler bleve endvidere 8 stjaalne Natten mellem den 20. og 21. April 1737, hvorefter der 1741 blev anbragt smaa Kugler af Bremersten i deres Sted (Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 27). I Parken stod et Bathsebabillede af Kobber i Legemsstørrelse, hvilket vejede 41½ Lispund; dette lod Christian den Sjette 1738 sønderhugge udi smaa Stykker under Tilsyn af Brigader og Generalbygmester Hauser (Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 24—25), og Aaret efter (Meier, Fredensborg S. 140, 175, 178, Inv. 1731 S. 560) blev der istedetfor anbragt en Sandstensgruppe af le Clerc, fremstillende en Dreng siddende paa en Svane, hvilket Billede blev malet hvidt; efter at have gjort Tjeneste omtrent 100 Aar blev denne Gruppe i 1837 erstattet af den nuværende, der er udført af Freund. (Den nu paa Fredensborg, jvfr. Meier a. St., staaende Bathsebastatue, der er af Bly, kan saaledes ikke være den nysnævnte, men maa være den tidligere omtalte, der stod i »Bomhaverne« mellem de to Alleer). Endelig stod der tvært overfor Slottet to Billeder i Legemsstørrelse,

strækker sig over hele Havens Brede (Kavalergangen), og som er besat med smaa Billedstøtter, der fremstille Børn i alle mulige Stillinger, hvilke vilde afgive et meget behageligt Skue, hvis de havde været godt udførte. De ere af Bly eller Gibs og meget klodsede, og de fleste af dem ere revnede eller lemlæstede, da Haven i nogle Aar er bleven meget forsømt; men den nuværende Konge, som holder af Orden, vil sætte den i bedre Stand; man har allerede begyndt at arbejde derpaa og paa at istandsætte og indrette Springvand. Der er en Labyrinth¹⁾, i hvis Midte der er en Glashal, og man er nu ifærd med at plante en ny, som om 10 til 15 Aar vil blive meget smuk. Man finder desuden flere smaa Lysthuse og to andre Haller med en Slags Grotte, hvor der er Guirlander og andre Prydelser af Muslingskaller, hvilke ere meget godt udførte; ovenover er der et Fuglehus. Jeg maa ikke forglemme det smukke Orangeri, hvis Tag, efter hvad man har forsikkert mig, har kostet over 60,000 Daler, da det helt bestaaer af Plader af rødt Kobber, som kunne tages af og sættes ind igjen efter Behag. Dette Orangeri har en meget stor Udstrækning, da det er bygget langs med Muren ved Nordvestsiden af Volden. Kort sagt, denne Promenade er meget smuk, og der er tilstrækkeligt Terræn til her at indrette en prægtig Have. Mod Nordost er der en Kanal i hele Havens Længde; den er temmelig bred, og paa den Side, der vender mod Haven, er der en Allé af Træer afbrudt af en grundmuret Bygning paa een Etage, hvis Forside vender ud mod en af Tværalleerne (Eremitagen, nu Herkulespavillon). Denne Kanal vilde være meget smuk, hvis den anden Side ogsaa havde været besat med Træer

Apollo og Diana, af gullandsk Sten paa Fodstykker af samme Materiale.

Samtlige her nævnte Statuer og Prydelser fandtes endnu i Haven i Aaret 1749, da de ifølge Inv. af 1731 bleve afleverede til Gartner Bruhn; endel af dem omtales endnu 1772 og de nærmest følgende Aar, jvfr. Friis S. 123 ff.

¹⁾ I. S. 113 Anm.

eller Buske, som kunde skjule nogle gamle, stygge Huse i den Del af Byen. Ved Enden af Haven mod Sydvest, paa den anden Side af Muren, er der bygget en Reformert Kirke.

Slotsforvalteren Hans Kochs Hustru, Dorthe Rasmussdatter Lund, mistede i Begyndelsen af Aaret 1701 sin Moder; den 28. Januar blev det bevilget, at der over hende maatte parenteres, desligeste Liget begravnes om Aftenen, og Sangklokkerne lade sig høre en Time efter den ordinære Tid¹⁾. To Aar efter blev hun Enke, og ved aabent Brev, dateret Jægersborg den 25. Juni 1703, blev det tilladt, at Hans Kochs Lig om Aftenen maatte hensættes, og at det maatte blive staaende paa Gulvet for Koret i Kirken, medens Parentationen varede, samt at Sangklokkerne ved Ligbegængelsen maatte lade sig høre to Timer over den forordnede Tid²⁾. Efter Mandens Død ansøgte hun Kongen om at maatte faa en liden Naadsens Penge eller ogsaa Koldbjerg og Sjørup Sognes Kongetiender i Kalø Amt, idet hun paaberaabte sig, at hun ikke havde faaet noget Naadsens Aar efter sin afdøde Mand, ligesom ej heller de gamle Klæder, som opbevaredes paa Rosenborg, og som Kongen, efter hvad hun paastod, havde lovet hende, vare blevne hende

¹⁾ Sjæll. Reg. 42. 17—18.

²⁾ Sjæll. Reg. 43. 87, meddelt af Hr. Arkivassistent Krarup. — Med Hensyn til, hvad der tidligere (I. S. 126) er bemærket om, at Hans Koch som Livkarl hos Christian den Femte havde haft en Slags Rustmesterbestilling, skal det tilføjes, at det vistnok er ham, som omtales i den franske Gesandts Relation af 9. Marts 1680 (Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 160), hvor det hedder, at Kongen er meget fortrolig med et Menneske af ringeste Stand ved Navn Hanceq (o: Hans Coq, ikke, som a. St. antaget, Hansen), der passer de Vaaben, han bruger, og som til hvilkensomhelst Tid kan træde ind i hans Værelse, ligesom han er meget familier med Kongen.

følgagtige, da hun overleverede Inventariet. Da hun ikke fik noget Svar, gjentog hun sin Ansøgning; den blev imidlertid afslaaet den 3. November 1705, idet det hedder, at hun ikke var nogen fattig Enke, men havde Midler og sit eget Hus¹⁾, og med Hensyn til de gamle Klæder paa Rosenborg siges det i Resolutionen, at Kongen selv havde taget dem i Øjesyn, og at de vel ikke havde nogen Værdi, men at han dog nærede Betænkeligheder ved at bortskjænke dem paa Grund af deres Betydning som Antikviteter, og fordi de vare Minder om hans salige Forfædre, der selv havde baaret dem²⁾.

Efter Hans Eilersen Kochs Død blev

Jørgen Nahmensen

Jørgen Nahmensen eller Nummesen Slotsforvalter paa Rosenborg³⁾. Hans Navn synes allerede at forekomme i Aaret 1668, idet et Hus paa Nørregade i Grundtaxten for bemeldte Aar angives at tilhøre en Jørgen Nauffnesen⁴⁾. Han havde begyndt sin Løbebane som Fyrbøder 1676 efter Johan Suhr, og i denne Stilling havde han blandt Andet havt Tilsynet med Kongens Hund; han opføres saaledes i Regnskaberne under 31. Juli 1681 med et Beløb for nogle Sølvplader og et Halsbaand til Hunden og 1683—1685 med 40 Rdlr.

¹⁾ I Grundtaxten af 1689 omtales 6 Vaaninger i Adelgade Nr. 251 som tilhørende Hans Eilersen Forvalter. Kjøbh. Dipl. III. S. 743.

²⁾ Rentekammerets Rel. Prot. 57. 16, Rel. 57, meddelt af Hr. Arkivassistent Bloch.

³⁾ Hvor ingen anden Kilde er angiven, hidrøre Oplysningerne om Jørgen Nahmensen fra Partikulærkassens Regnsk. i Geh. Ark.

⁴⁾ Kjøbh. Dipl. II. S. 821.

aaflig til Underholdning af en Dreng, som holdt Hunden ren; endnu i Slutningen af 1687 benævnes han Fyrbøder, men blev, som det synes 1689, Kammertjener hos Kongen med en aaflig Løn af 600 Rdlr. og 30 Rdlr. i Nytaarsgratiale; 1699 blev hans Løn forhøjet til 800 Rdlr. og hans Nytaarsdouceur til 40 Rdlr.; efter Christian den Femtes Død fik han den 5. September 1699 50 Rdlr. til en Sørgeklædning. Han havde været gift med en Datter af Præsident i Borgretten Hans Hjort, men hun var allerede død 1689, Aaret efter sin Fader¹⁾. Hans Svigermoder Catharine Sophie Meyer, der i 13 Aar overlevede sin Mand, gav Jørgen Nahmens den 20. Januar 1701 Afkald paa Arv efter Datteren og skjænkede ham for hans kjærlige Omgængelse 2000 Rdlr. i Gaarden, hun boede i²⁾; denne testamentariske Bestemmelse, der blev konfirmeret den 29. næstefter, er, som det fremgaaer af Intimationen, affattet paa Svigermoderens Dødsleje³⁾; thi faa Dage efter Testamentets Udstedelse fik Jørgen Nahmens den 25. Januar Brev (hvori han benævnes Christian den Femtes forrige Kammertjener) angaaende hendes Begravelse; det blev herved tilladt, at Liget maatte staa over Jorden nogle Dage over den ordinære Tid, samt at Ligkisten maatte betrækkes med Sort og Stuen, hvori Liget stod, behænges med Sort, hvorhos Ligbegængelsen maatte finde Sted om Aftenen og Sangklokkerne lyde

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. I. S. 201.

²⁾ I Grundtaxten af 1689 omtales Præsident i Borgretten Hans Hjorts Enkes Hjørnehus i Lille Kirkestræde Nr. 201. Kjøbh. Dipl. III. S. 670.

³⁾ Sjæll. Reg. 42. 18—20.

en Time over den tilladte Tid¹⁾. Begravelsen fandt Sted den 31. Januar i Nikolajkirke, hvor den Afdøde blev stedet til Hvile i Gravstedet Nr. 14 Nord for Koret ved sin forudgange Mands og Datters Side²⁾.

Da Jørgen Nahmensen var bleven Slotsforvalter paa Rosenborg, tog han sin Søsterdatter Helene Juliane Jørgen Lachmansdatter, der var opkaldt efter hans afdøde Hustru, i Huset til sig, og da han ingen Livsarvinger havde, indsatte han hende under Pesten 1711 til sin Universalarving; af hans Rosenborg den 29. August 1711 daterede Testamente³⁾ fremgaaer det, at han dengang i tredive Aar havde været en Omgangsven af Kunstneren Magnus Bergs Svigerfader, Raadmand Jens Kuur, som han ønskede beskikket til Værge for Universalarvingen; naar Jens Kuur døde, da skulde hendes Svoger Skipper Klaus Petersen overtage Værgemaalet for hende. Nogle andre Slægtninge af Testator bleve betænkte med ikke ubetydelige Gaver; saaledes skulde hans Søster Ellen Nahmensdatter have en kongelig Obligation paa 500 Rdlr.; endvidere skulde Hr. Jens Seiling, der var gift med en anden Søsterdatter, Edle Marie Jørgen Lachmansdatter, og som i sin Tid havde laant 500 Rdlr. af Jørgen Nahmensen, have et Beløb af 200 Rdlr. af Gjælden eftergivet, medens Resten 300 Rdlr. skulde betales til Jørgen Nahmensens Søstersøn Niels Jørgensen Lachman, som gik i Frederiksborg Latinskole; disse Penge skulde anvendes til hans Studiers Fortsættelse og Hjælp til et Par Aars Udrejse

¹⁾ Sjæll. Reg. 42. 16—17.

²⁾ Personalhist. Tidsskr. I. S. 201.

³⁾ Sjæll. Reg. 49. 484—487.

paa fremmede Universiteter i Tydskland. Af Testators Tjenestefolk skulde Margrethe Christensdatter Seiling¹⁾, der havde været hos ham paa tolvte Aar, have 500 Rdlr. og Halvdelen af Indboet og Jørgen Marcussen, der havde tjent ham i over tyve Aar, 300 Rdlr. De Fattige ved Konventhuset skulde have 150 Rdlr. og Fattigskolen ved Trefoldighedskirken 50 Rdlr. Jørgen Nahmensen undgik imidlertid dog Pesten og levede endnu adskillige Aar derefter.

Foruden sit Embede som Slotsforvalter havde Jørgen Nahmensen tillige andre Bestillinger; saaledes nævnes en Smeltehytte i Amalienborg Have i Forbindelse med hans Navn, ligesom han ogsaa synes at have havt Noget med de kongelige Pager at gjøre. Hans Stilling som Slotsforvalter bragte ham ogsaa i Forhold til Militæretaten, idet Hestgarden havde sine Heste i Stalden ved Rosenborg, og Vagten paa Rosenborg, der bestod af en Lieutenant, to Underofficerer og tolv Mand, i Tidsrummet fra den 17. December 1712 til den 18. November 1716 fik Lønningerne udbetalte gjennem ham; Lieutenanten havde 4 Rdlr. ugentlig i Kostpenge, Underofficererne hver daglig 3 Skilling lybsk og de Menige hver 2 Skilling lybsk i Lønning; dette hans Forhold til Vagtmandskabet har maaske givet Anledning til, at hans Efterfølger fik en militær Titel og som Følge heraf en militær Charge.

¹⁾ Hun var født den 20. Juli 1680 og blev 1720 gift med ovennævnte Niels Jørgensen Lachman, der da var bleven Sognepræst til Vester Tørslev og Svenstrup i Nørhald Herred, Randers Amt; hun døde den 22. Februar 1726. Niels Jørgensen Lachman var født den 29. Januar 1691 og døde den 2. Maj 1763. Wibergs Præstehist. 3. S. 409—410.

At de kongelige Besøg paa Rosenborg i de første Aar af Jørgen Nahmensens Funktionstid have været sjældne, fremgaaer af et Digt forfattet af en Embedsmand, hvis Forretninger knyttede ham til Kjælderen paa Slottet, i Anledning af den mindeværdige Begivenhed, at Kongefamilien i Foraaret 1706 nogle Dage tog Ophold paa Rosenborg¹⁾; det var dog ikke Vinskænken, som slog Lyren ved denne Lejlighed, men Gehejmearkivaren Frederik Rostgaard, Søn af den tidligere Slotsforvalter Hans Rostgaard; Gehejmearkivet havde nemlig dengang sit Lokale i Kjælderen paa Rosenborg²⁾, hvorfra det først blev flyttet i Aaret 1720³⁾. Dette Digt lyder saaledes:

Allerunderdanigste Lykynskning

til

Den Store Nordens Monarch

KONG

FRIDERICH

DEN FIERDE,

Da Hans Kongl. Mayt. forflyttede sin Residentz til Rosenborrigs Slot
den 7 May. 1706.

Imprimatur,
Joh. Bircherod.

Bryd frem du gyldne Sool, du firmamentets glæde;
Du maa i ald din pragt i dag dig lade klæde,

¹⁾ Bruun, Frederik Rostgaard, S. 192, 546, Erik Torms Antegnelser til Frederik den Fjerdes Hist. i Suhms Nye Saml. 2. B. S. 6, Bircherods Dagbøger S. 487, Nye Tidender Maj 1706 S. 33, Friis Saml. S. 114. — I Aaret 1706 var en ny Stald bleven opført. Inv. 1731 S. 543.

²⁾ Bruun, Frederik Rostgaard, S. 81—82, 129, 520, Norsk hist. Tidsskr. 2. B. S. 305. — Rostgaard blev Gehejmearkivar den 9. Marts 1700. Bruun, a. St. S. 82.

³⁾ Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 57, Dänische Bibliothec 6. S. 520, Bruun, Frederik Rostgaard, S. 129—130, 218, 220.

Og i særdeelighed paa Rosenborrigs tag
Udskyde aldt dit lyys og paa hver dør og fag.

I dag, det er en dag, som billigen maa tegniss
Med gylden pen og skrift blant dem som skulde regnis
I tide-bogen op: thi Rosenborrig faar
Ej større ære-dag i dette hundred aar.

Den Store Friderich i dag sig lood behage
Paa dette skønne Slot sit blivested at tage;
Ja Danmarks Dagmar selv, og Kongens Broder med,
Samt Dydernis Princess kom og til dette Sted.

Et Sted hvor Kunsten og Naturen sig bemøje
Saa vel de fremmede som eegne at fornøje
Med alt hvis nogen kand med føje kalde rårt;
Thi her er ingen fliid og ej omkostning spårt.

Her stood Retferdighed og Fred ved Poortens side,
Hvor Kongen skulde ind, og lode Hannem vide,
At Gud dem havde sendt til Danner Kongens Slot,
For at forkynde Ham ald velstand og aldt got.

Retferdigheden var befalet at forblive
Hos Kongen nu som før, og stedse ham at give
Fra Gud de beste raad, at kiende landets tarv,
Saa ingen uret skeer Hans Ejedom og Arv.

Saa var og Freden glad med Kongen selv at tale,
Og den ælendighed for Hannem at afmale,
Som nesten over ald Europa er at see,
Hvor hun var jaget bort med trusel, spot og spee.

Men, sagde hun, det land, hvor Kongen har at raade,
Det vil den store Gud bevise denne naade,
At Fred og Eenighed der stedse blomstre skal,
Og ingen fiende der i bytte gaa i val.

Og begge finge de for Kongens dør et sæde,
 Hvor hver mand, naar hand vil, til dennem frem kand træde,
 For at anmældis og at føris lige frem
 For Kongen, hvor Guds frygt og viisdom har sit hiem.

Det store Kiøbenhavn og alle Danmarks Sønner,
 Med mig, til Himlen op fremsender suk og bønner,
 At Gud vil blive ved at hugse Kongens navn,
 Og glæde Kongens Siæl, saa fremmis landets gavn.

Vi alle Rosenborg med billighed maa prise,
 Som Kongens Majesteet dend naade vil bevise,
 At Hand med aldt sit Hoff vil der sit Telt opslaa,
 Og tret af Rigets last en liden hvile faa:

Men dend som disse Riim til Kongens skammel bringer
 En underdanig pligt, at være dristig, tvinger:
 Her er dend Ære-Post som Kongen hannem gav,
 Her vil hand lade see sin troskab til sin grav.

Eders Kongelige Majesteets

Allerunderdanigste tro Arve-undersat
 og Tiener

Friderich Rostgaard.

Skrevet paa Rosenborg udi
 Eders Kongl. Mayts. Geheime
 Archiiv d. 7 Maj 1706.

Kongens Ophold paa Rosenborg varede dog kun i
 11 Dage; thi den 18. Maj forlagde han tilligemed det
 kongelige Herskab og Følget Residentsen til Frederiks-
 borg.¹⁾ Det næste Aar 1707 boede Kongefamilien
 ogsaa en kort Tid paa Rosenborg, nemlig fra den 13.
 til den 31. Maj,²⁾ og under dette sit Ophold udnævnte

¹⁾ Bircherods Dagbøger S. 488, Nye Tidender Maj 1706 S. 3.

²⁾ Nye Tidender Maj 1707 S. 34, 35.

Kongen her den 26. Maj Grev Christian Ditlev Reventlou, Ridder af Danebrog, Herre til Krenkerup, Kammerherre, Overjægermester, Generallieutenant og Amtmand over Haderslev Amt (død 1738) til »Ridder af den højpriselige Elefantorden saavel som tilligemed at være Hans Majestæts Gehejmeraad¹⁾); ligesom det foregaaende Aar forlagde Kongen efter sit Ophold paa Rosenborg Residentsen til Frederiksborg²⁾.

I Efteraaret 1708 residerede Kongefamilien længe paa Rosenborg, hvor Kongen indtraf den 22. August, og hvor Dronning Louises og Prindsesse Sophie Hedvigs fælles Fødselsdag den 28. samme Maaned »sær højtideligen bleev holdet³⁾. Iøvrigt gjorde Kongen Tid efter anden Jagtudflugter herfra⁴⁾, ligesom han ogsaa beskæftigede sig med Statssager; saaledes udstedte han her den 24. September⁵⁾ samt 8.⁶⁾ og 15. Okto-

¹⁾ Wohlfrom S. 56—57, Biørn S. 58—59, Nye Tidender Maj 1707 S. 35. — Den 19. Maj blev Albert Dysseldorf, Kongl. Majestæts Slotsfoged paa Københavns Slot, bestilt til at være tilligemed Kancelliraad og Præsident i den kgl. Borgret, hvilken Udnævnelse formentlig ogsaa har fundet Sted paa Rosenborg. Nye Tidender Maj 1707 S. 35.

²⁾ Nye Tidender Maj 1707 S. 35.

³⁾ Nye Tidender August 1708 S. 58.

⁴⁾ Nye Tidender September 1708 S. 67.

⁵⁾ Forordninger om Forhold med Betlere, fattige Børn, rette Almisse Lemmer og Løsgængere i København, saa og om Almisse til deres Underholdning — om Betlere i Danmark, saavel paa Landet som i Købstæderne, København undtagen — om Hestes Udførsel af Danmark — om Hestes Udførsel af Norge, daterede Rosenborg den 24. September 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 17—58, Nye Tidender September 1708 S. 67, Oktober 1708 S. 73. — Samme Dag udnævnte Kongen Nikolaj Schwartz til Kancelliraad. Nye Tidender September 1708 S. 67.

⁶⁾ Forordning at fremmede Ministrer, som ved Kongens Hof sig kunde opholde, deres Personer, Domestiquer eller Gods, ingenlunde maa stædes eller lægges Arrest paa for Gjæld, som de i

ber¹⁾ forskjellige Forordninger, ligesom det formodentlig ogsaa var paa Rosenborg, at han den 10. Oktober modtog den danske Gesandt i Wien Frederik Weyberg, som var kommen hertil »for at give Hans Majestet sin allerunderdanigste Beretning om de høje Ærinder, hannem ved Kæiserens Hof have været betroede«²⁾. Kongens Fødselsdag den 11. Oktober blev fejret med stor Pragt, og herom berettes Følgende³⁾:

»Den 11 udi denne Maaned er Hans Kongl. Majestets Fødsels-Dag paa Rosenborg sær højtideligen bleven holden og Hans Majestet af Dronningen ypperligen bleven tracteret. Til Middag bleev saaledes paa det kostbarste Taffel holden udi det store Pommerants-Huus sammestæds, hvor at Hans Majestets høje Betiente udi deres Dannebrog-Ridder-Orden ved Taffelet vare nærværende; Imedens Retterne forandredes, bleve derimellem udi stoor Mængde de rareste Confecter opsatte, imellem samme Confecter kom en tredobbelt Kongl. Crone, som var forgyldt, neden op giennem Taffelet for Dagen, som stilledes frem lige med Confectet og var besat og opfyldt med allehaande rare Frugter, derimellem adskillige smaae Fontainer sprang med Viin. Et hundrede Skrit fra Pommerants-Huset, saae mand tvende afma-

---

Kongens Riger og Lande, imidlertid de der har været, eller ved deres Bortrejse kunde have gjort, dateret Rosenborg den 8. Oktober 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 64—65, Nye Tidender Oktober 1708 S. 73—74.

¹⁾ Forordning om Kornskatten i Danmark for Aar 1709, dateret Rosenborg den 15. Oktober 1708. Kvartudg. af Forordn. S. 65—67. — Samme Dag blev Højesteret aabnet. Nye Tidender Oktober 1708 S. 76.

²⁾ Nye Tidender Oktober 1708 S. 74.

³⁾ Nye Tidender Oktober 1708 S. 74—76.

lede Palme Træer, som 20 Allen høje sloge Grænene udi hinanden, hvormed de gjorde en Bue, hvorudi det Danske Vaaben i Grænene ligesom indfletted var at see, oven over disse Palme-Stammer saae mand tvende store Piller, som holdtes af tvende cronede Løver, samme fremstillede saa mange Croner, som Hans Kongel. Majestet var Aar gammel, hvorved læsdes denne Overskrift: Qvot tibi sunt anni, tot, Rex tibi Magne, coronæ, Virtutes, horæ qvot numerantur, habes; Nil melius vidit, nec majus Dania, tecum Prima, cui talis nata, Corona fuit.

Oven paa benævnte Pillere vare alle Kongel. Regalier fremstillede, under disse Palme-Træer og Pillere saae mand Kongen trende Sinde til Hest udi Legems Størelse afskildred i Rommerske Dragt, nedentil den Norske Løve liggende paa en Pude, og oven over Kongen Fama, som førde i sin Haand den Kongel. Crone for tilkommende Hans Majestets Livs-Aar, derunder Regalierne fremstilledes udi Lignelse af et F, hvorved var denne Overskrift: Nulla non parte coruscans. Paa begge Sider af Pillerne vare Trompeterne og Herpukkerne staaende, som under Maaltidet, naar Skaalerne bleve drukne, lode sig høre, foruden anden stoor Prægtighed, som der var at see. Mod Aften forlystede det Høj-Kongel. Herskab sig udi en Comodie, som bleev spillet udi det prægtige Opera-Huus, derfra Højestbenævnte Herskab og dets anseelige Følge begav sig ind paa Rosenborg igien, hvor det Kongl. Herskab om Aftenen spisede paa den store Sal tillige med de Høje Kongel. Betiente og deres Fruer ved et dertil sær indretted Taffel udi Lignelse af Kriigs-Redskab. Ved Tafellet var at see tvende rare Hær-Pukker, som vare af

grønt Glas pustede, midt imellem dem fremstilledes adskillige Sinde-Billeder, blant dennem en cronet Løve, havende i sine Kløer et stoort Granat-Æble, med denne Overskrift: Mecum mea fata. Paa disse Hærpukker var at see de nye fra Persien komne kostbare Pocaler og Flasker,¹⁾ skønnere ingen nogen sinde haver seet. Efter holdet Aftens-Maaltid fremstilledes et kunstigt Syyn, hvor mand saae Solen gaae need og Maanen at gaa op igien paa Himmelen, paa den ene Side af Jorden saaes Croneborg liggende ved Sundet, og adskillige Skibe, som sejlede imellem begge Lande frem og tilbage med andre flere Figurer, som var meget fornøjeligen til at see. Derefter forlystede sig det Høj-Kongel. Herskab samt nærværende Høje Herrer og Fruer med Dants hen ud paa Natten. Imens dette Aftens-Maaltid og Lysten varede, vare fremstillede udi Rosenborgs Have adskillige artige Konst-Lyys og Lamper, hvormed da Hans Kongel. Majestets Fødsels Højtids-Dag sig udi al Fornøjelse endede.«

Fra Rosenborg forlagde Kongen den 16. Oktober Residentsen til Kjøbenhavns Slot,²⁾ men det varer nu næsten et Aar, inden vi atter træffe ham paa hans Lystslot, da han tilbragte en Del af den mellemliggende Tid i Udlandet; efter at være hjemkommen fra denne sin Rejse udstedte han den 4. September 1709 paa Rosenborg en Befaling om at udgive Kongeloven,³⁾ og den 11. Oktober fejrede han atter sin Fødselsdag der. Herom hedder det:⁴⁾

¹⁾ To saadanne, forsynede med Dronning Louises Navnechiffer paa Beslaget, opbevares endnu paa Rosenborg.

²⁾ Nye Tidender Oktober 1708 S. 76.

³⁾ Schous Forordn. 3 Udg. I. S. 30.

⁴⁾ Nye Tidender Oktober 1709 S. 73—76.

»Den 11 udi denne Maaned, bleev Hans Kongel. Majestets Fødsels-Dag paa Rosenborg udi det dejlige Pommerants-Huses Gemak heel højtideligen holden, hvor Hans Kongel. Majestet med Høj Kongelige Herskab og Hans Majestets Højeste Betiente bleev meget ypperlig tractered. Samme Gemak var særdeles udzired med mange Piller, paa dennem en Deel vare Hans Majestets maledede Brystbilleder, en Deel Hans Kongel. Majestets Navne med den Kongel. Enevolds-Crone derover, om givene med en Cirkel, mellem disse Pillere fremstilledes her og der Fama, som førde i den ene Haand en Deel af det Kongl. Danske Vaaben, der saaledes var udi tolv Parter fordeelt, over hver af dennem saaes en sær Over-skrift:

1. Over Dannebrogens Ridder-Ordenen: Signum de caelo dedit hæc insignia Dano.
2. Over de trende blaae Løver: Alliciant & forma & odore.
3. Over den Norske Løve: Auget Majestatem.
4. Over de trende Guld-Croner: Nec pluribus impar.
5. Over den blaa Løve med de 9 Hierter: Antiqua virtus.
6. Over Lind-Ormen: Et rarus & beneficus.
7. Over de tvende blaae Løver: Vis unita fortior.
8. Over det Sølv Nelle-Blad med de trende Nagler: Indicia pietatis.
9. Over den cronede Sølv-Svane: Candor coronat.
10. Over den Sølv-Rytter: Non horroni sed honori.
11. Over de tvende røde Biælker: Dum servio regno.

12. Over det Guld Kaars: In hoc victoria signo.
Og disse Famæ-Billeder betegnedes at blæse ud af deres Basuner efterfølgende Ynsker, nemlig:

1. Conservet Danis hæc data signa DEUS.
2. Alliciet Numen, Rex, tua forma & odor.
3. Regni Majestas, Friderico Rege, vigebit.
4. Magnus Alexander nec pluribus Orbibus impar,
Nam DEUS adstiterit, par Fridericus erit.
5. Excitat ingenuos virtus antiqua vigores, Digna
quis hîc tanto præmia Rege dabit.
6. Fortunam raram rari clementia Regis Poscit,
sic rarâ Dania sorte viret.
7. Rex noster cum Rege ferit pia fœdera Regum,
Omnibus hinc potior vis ea juncta valet.
8. Indicium pietatis adest, felicia regni Tempora;
sed quid non æva futura dabunt.
9. Ut populo, olim sic candor porrò coronet.
10. Hostibus horrore, sed regno cedat honori.
11. Cœlorum servo cœlum quoq; regna beabit.
12. Omen habe: speratur in hoc victoria signo.

Neden for Gemakket i Haven fremstilledes udi et Lyst-Bed en Vand-Konst udi Lignelse, saasom det udi den Konst kaldes, en perpetua, hvor at trende Kugler vare udi stædsvarende Bevegelse, ligesom op og ned af en Vindel-Trappe, samme Kugler vare malede, den ene med Stierner, den anden saasom en Sool og den tredie som en Morgenrøde, ved samme Vand-Konst be-
fandt sig tre store forgyldte Løver. Paa den, som var ved den højre Side laa en Commando-Staf med følgende Overskrift: Hic regit imperio.

Paa den anden Løve til venstre Side stood en Hielm, med denne Overskrift: Tegit ille.

Paa den tredie Løve, som var for an, laa et Sverd, derhos skrevet: Sed iste tuetur.

Bedree hen midt i Haven saae mand en udskaaen Konst-Lysning over 20 Allen høj, som lyste saavel ved Dagen som ved Natten, hvorudi Hans Kongel. Majestets Billede stood udi sin fulde Harnisk, omgiven med sin Kongel. Kiortel, staaendes paa en Food-Pille med Commando-Staven i Haanden, og traaed med sin højre Food paa et Billede, som betegnede Misundelsen. Over Hans Kongel. Majestets Billede saae mand Fama og derhos disse Vers:

Parcere subjectis, & debellare superbos,

Propria sunt genio, Rex Friderice, tuo:

Alcide in bello, præsentē in pace Minervā

Aurea Saturni Dania secla videt.

Ved den Højre Haand af Food-Pillen, som Kongen stood paa, fremstilledes Hercules hans Billede, ved den venstre Pallas: Iligemaade saae mand paa den højre Side en Orlogs-Flode, paa den venstre Side en Lejer med Kriigs-Folk.

Efter at Hans Kongl. Majest. da med Høj Kongl. Herskab var opstaaed fra Tafelet fremstilledes i Rosenborgs Canal, som er 5 alen dyyb, en Granadier med sin fulde Mundering, hand spatserede med sit skuldrende Gevær over hundrede Skridt frem og tilbage i Canalen, saa Vandet gik ikkun op til hans Lender; paa ligemaader fremkom og en Neptunus, som sang nogle Lykynskningers Vers, Hans Kongl. Majest. til Ære. Disse Vand-Konster vare saa behændige sammensatte, det mand ey skulde fornemme noget deraf paa fornævnte Personer. Da Aften-Maaltidet var bereed, spiste Hans Kongl. Majest. med det Høj Kongel. Herskab samt alle

Kongl. høje Betiente og deres Fruer ved et prægtigt Taffel paa Rosenborgs Audients Sal, hvor at Hans Kongl. Majest. efter Maaltidet tillige med den høje Forsamling forlystede sig med adskillige Dandser ud paa Natten. Da den forbigangne ynskelig Dag besluttedes med al Fornøjelse udi idel Lyst og Fryyd.«

I de nærmest efterfølgende Aar, da Kongen for en Del var fraværende fra Hovedstaden, dels paa Grund af Krigen, dels fordi Pesten¹⁾ hærgede Kjøbenhavn, høre vi Intet om kongelige Besøg paa Rosenborg;²⁾ først Femaarsdagen efter den nysnævnte Fødselsdagsfest var der atter en større Højtidelighed her, idet Kongen

¹⁾ I Forordningen af 12. August 1711 § 1 nævnes som Pestkommisær for Rosenborgkvarter Raadmand Christoffer Iversen, hvem to af de 32 Mænd, Peter Dorn og Christen Søfrensen, vare adjungerede, og i § 3 bekendtgjøres det, at Barber Røtke Küster, boende udi det Oldenborgske Horn paa Østergade, tilligemed tvende Svende, betjener Rosenborg-, Kjøbmager- og Østerkvarters Pestsyge, især de Fattige, indtil de kunne udføres til Lasaretherne. Kvartudg. af Forordn. S. 69—70, 73. — Da Pesten var paa det Højeste (Hist. Tidsskr. 1. R. 3. B. S. 560, 4. B. S. 66, 106), gjorde Slotsforvalteren paa Rosenborg Jørgen Nahmensen, som ovenfor bemærket, den 29. August 1711 sit Testamente.

²⁾ Den kostbare Glassamling, som Frederik den Fjerde blandt andre »Forfriskelser« havde faaet Nytaarsdag 1709 af den venetianske Regering (Nye Tidender Januar 1709 S. 4—6), blev i Aaret 1714 (Inv. 1718 S. 165) opstillet i det Værelse, hvor den endnu befinder sig. Ledelsen af dette Arbejde var ifølge Partikulærkassens Regnsk. for 1719 overdragen Brandmajor Fuchs; blandt dem, der have medvirket ved Værelsets Udsmykning, skal fremhæves Billedhuggeren Johan Christopher Sturmberg, der for »to siddende Chinesere udskaarne i Træ under de to Pyramider i Porcelænskammeret paa Rosenborg« eller, som disse Figurer ogsaa benævnes, »de indianske Billeder« fik 12 Rdlr. Jvfr. Meier, Fredensborg S. 196.

den 11. Oktober 1714 udnævnte Følgende til Riddere af Danebrog:¹⁾

Wulf Henrik Baudissen, sachsisk Generallieutenant af Kavalleriet, død 1748,

Grev Christian Frijs til Frijsenborg, Kammerherre og Oberst af Kavalleriet, siden Generallieutenant og Gehejmerraad, Ridder af Elefanten 1755, død 1763,

Baron Christian Rantzau, Kammerherre og Deputeret i General-Krigs-Kommissariatet, Ridder af Elefanten 1731, død 1770,

Hans Adolf Ahlefeldt til Buckhagen, Kammerherre, siden Gehejmerraad, Ridder af Elefanten 1752, død 1761,

Vilhelm Mourits Münck til Büseck, Overhofmester hos Dronning Louise, Ridder af Elefanten 1730, død 1741,

Frederik Weyberg, Friherre, Etatsraad og Gesandt ved det kejserlige Hof, død i Wien 1720,

Frederik Gram, Etatsraad og Hofjægermester, siden Gehejmerraad og Overjægermester, Ridder af Elefanten 1730, død 1741, og

Albrecht Eynden til Frydendal, Generalmajor, siden Generallieutenant, død 1731.

I Begyndelsen af Aaret 1716 saae det krigerisk ud i Kjøbenhavn, da man befrygtede et Angreb af Karl den Tolvte over Isen; i den Anledning afholdt Kongen den 27. Januar Revue over Borgerskabet, hvilken man kunde iagttage fra Rosenborg, idet Kompagnierne »under flyvende Faner og udi fuld Gevær gjorde et meget anseligt Tog omkring Voldene, saa at de naaede fra det blaa Taarns indtil forbi Rosenborgs Volde, at det saaledes med Mandskab Voldene kunde besætte²⁾; Faren

¹⁾ Wohlfrom S. 86—89, Biørn S. 88—91.

²⁾ Nye Tidender Januar 1716 S. 2, jvfr. Herslebs Optegnelser i Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1826 Nr. 42 Sp. 666: 1716 Borgene til Volds i fuld Gevæhr.

drev dog over, da der indtraf Tøvejr. Senere hen paa Aaret kom *Peter den Store*¹⁾ hertil, idetmindste tilsyneladende som vor Forbundsfælle med Hensyn til en paa-tænkt Landgang i Skaane, hvilken imidlertid dog ikke blev til Noget. Under sit Ophold her besøgte Kejseren tilligemed sin Gemalinde Katharina to Gange Rosenborg; saaledes blev den 2. September »Hans Czariske Maj. med sin Elskelig Gemahl og Høje Følge her paa Rosenborg meget herligen tracteret«²⁾, og den 1. Oktober »forføjede Deres Czariske Majestæter (efter at have aflagt et Besøg paa Rundetaarn) sig ad Rosenborg, hvor de af Deres Kongel. Majestæter bleve herligen tracterede og efter Tafel med et Ring-Renden til Vands paa Rosenborgs Kanal forlystede.« Ved denne Lejlighed sad Kejseren i samme Baad som Dronning Louise og Frederik den Fjerde i samme som Kejserrinden³⁾.

De sidste Begivenheder, som forefaldt paa Rosenborg i Jørgen Nahmensens Tid, vare tre Ordensudde-linger i Aaret 1717, idet Følgende »for deres høje For-tjenesters Skyld« den 18. Juni bleve udnævnte til Rid-dere af Danebrog⁴⁾:

Laurence de Boysset til Basnæs, Generallieutenant af Infanteriet, død i sit 96. Aar 1728⁵⁾,

1) Buste af Peter den Store findes paa Rosenborg. Broek, *Musée chronologique* S. 73.

2) *Nye Tidender* September 1716 S. 65.

3) *Nye Tidender* Oktober 1716 S. 74, Bussæus, *Frederik IV's Dag-register* S. 173, sammes *Tag-Register* S. 195, *Hist. Tidsskr.* 5. R. 3. B. S. 65, T. Beckers *Maanedskrift Orion*, 4. B. S. 175.

4) *Wohlfrom* S. 88—91, *Biørn* S. 90—93, *Nye Tidender* Juni 1717 S. 41—42.

5) *Personalthist. Tidsskr.* I. S. 95.

Theodorus Levetzau, Generallieutenant af Kavalleriet, død 1719,

Grev Georg Vilhelm Hedevisger Sponeck, Generallieutenant, siden General og Kommandant i Kjøbenhavn, Ridder af Elefanten 1739, død 1740,

Grev Johan Henrik Hugetan Gyldensten, Friherre af Odych, siden Gehejmerraad, død 1749, og

Christian Carl Gabel til Bramminge, Kammerherre og Overkrissesekretær, siden Gehejmerraad, død 1748.

Endvidere fik

Grev Hans Schack til Schackenborg, Herre til Gram og Brinck, Kammerherre og Gehejmerraad, død 1719, og

Hans Henrik Ahlefeldt til Zestermühe og Nevenhof, Gehejme- og Landraad, død 1720,

den 26. Oktober Elefantordenen¹⁾ og

Frederik Rantzau til Knop, Gehejmerraad, død 1723,

Matthias Nummesen, Generalmajor af Kavalleriet, siden Gehejmerraad, død 1731, og

Baron Christian Gyldenkrone til Vilhelmsborg, Konferentsraad, siden Gehejmerraad, død 1746,

den 30. November Dannebrogordenen her²⁾.

Jørgen Nahmensen døde i Slutningen af December 1718; hans Navn findes endnu paa et af ham den 20.

December 1718 underskrevet Regnskabsbilag³⁾, men

den 31. December blev »afgangne« Jørgen Nahmensens ovenfor omtalte Testamente konfirmeret, og den

6. Januar 1719 blev det bevilget, at hans Lig maatte begraves om Aftenen, og at Sangklokkerne

maatte lade sig høre en Time over den tilladte Tid⁴⁾.

Hans Fuldmægtig i hans sidste Tid, Jørgen Tors-

¹⁾ Wohlfrom S. 62—63, Biørn S. 64—65.

²⁾ Wohlfrom S. 90—91, Biørn S. 92—93.

³⁾ Bilag 103 til Partikulærkassens Regnsk. 1719 i Geh. Ark.

⁴⁾ Sjæll. Reg. 50. 3—4.

ager¹⁾, beholdt sin Stilling som saadan under de følgende Slotsforvaltere indtil Begyndelsen af Christian den Sjettes Regering²⁾).

Det Ønske, Jørgen Nahmensen havde udtalt i sit Testamente, at hans, hans Svigerforældres og hans Hustrues fælles Gravsted Nr. 14 i Nikolajkirke i den nordre Gang ved Siden af Koret, hvor han blev begravet, maatte blive bevaret, om muligt for stedse, men idetmindste det 18. Aarhundrede tilende, blev ikke opfyldt; Gravstedet blev vel fornyet to Gange, 1738 og 1758, af Kancelliraad Brorson³⁾, men Kirken blev, som bekendt, ødelagt i Kjøbenhavns Ildebrand 1795.

Jørgen Nahmensens Efterfølger som Slotsforvalter blev

Julius Henriks Hartman.

Julius Henrik Hartman, der tidligere havde været Kongens Livkarl. Ligesom sin Formand var han Enkemand, da han blev Slotsforvalter, idet hans Hustru, Anna Catharine Folmans, til hvem han den 28. November 1702 havde faaet Tilladelse til at lade sig vie hjemme i Huset, af hvilken Præst de det begjærede⁴⁾, var død i Aaret 1717, som det fremgaar af Bevilling af 31. Juli bemeldte Aar, ved hvilken det tillodes, at Hans Majestæts Livtjener Julius Henrik Hartmans af-

¹⁾ Bilag 307 til Partikulærkassens Regnsk. 1719, af hvilket det tillige ses, at Skifteforvalteren i Jørgen Nahmensens Dødsbo hed Brøer. Jørgen Torsager er maaske den i Jørgen Nahmensens Testamente (S. 11) nævnte Jørgen Marcussen. — Inv. af 1718 samt Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 synes at være skrevne med Jørgen Torsagers Haand.

²⁾ Se S. 42.

³⁾ Personalhist. Tidsskr. I. S. 201.

⁴⁾ Sjæll. Reg. 42. 618.

gangne Hustrues Lig maatte om Aftenen begraves og Ligkisten med sort Bay overtrækkes¹⁾.

Fra Hartmans Tid af bliver Slotsforvaltertjenesten paa Rosenborg omgivet af større Glands end tidligere, idet han strax, den 6. Januar 1719, blev udnævnt til Oberstlieutenant af Kavalleriet; hans Bestalling som saadan lyder saaledes²⁾:

Vi Frederik den Fjerde osv. gjøre vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, saa og hermed antage og bestille os elskelig ædle og velbyrdige Hendrich Julius Hartman til at være Obristlieutenant af Kavalleriet; thi skal han være os som sin absolut og souverain Arve-Konge og Herre lydige, huld og tro og udi alle Maader vide og ramme vores Gavn og Bedste, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre og afværge, i Synderlighed af al Kraft og Formue derhen tragte, sine Idrætter dirigere og arbejde, at vores absolutum dominium, Souverainetet og Arve-Rettighed over vore Kongeriger og Lande uforanderlig conserveret og paa vore retmæssige Arve-Successorer udi Regeringen forplantet og fremsat vorder, hvorpaa han Liv, Gods og Blod skal forpligtet og skyldig være at vove, at tilsætte; han skal og ikke tillade eller samtykke, at Nogen, ihvo det og være, maa Noget derimod i nogen Maade hemmelig eller aabenbare, som præjudicerligt kunde være, foretage, tale eller handle, men saafremt Noget saadant skulde imod Forhaabning ske og hannem vitterligt og bekjendt vorder, sig ikke aleneste derimod sætte, men endog det os uden Ophold tilbørligen aabenbare og tilkjendegive. Særdeles skal han vore Instruktioner, Krigsartikler og Forordninger, som

1) Sjæll. Reg. 49. 167.

2) Krigskancelliets Prot. for udfærdigede Sager Jan.—Maj 1719 Nr. 14.

enten allerede givne ere eller herefter givne vorde, tilbørligen efterkomme og udi alle Krigs-Bestillinger og hannem anbetroede Forretninger sig med største Flitighed villig og hørsom lade finde og bruge, med Liv og Blod overalt og imod Alle, naarsomhelst og hvor han bliver kommanderet, saavelsom og udi alle andre forefaldende Occasioner sig saaledes skikke og forholde, som det en ærekjær, dapper Obristlieutenant af Kavalleriet og tro Tjener egner, bør og vel anstaaer, og han agter at svare og være bekjendt.

Hartmans Oberstlieutenantsbestalling, der skulde have kostet ham 50 Rdlr., blev dog ifølge Ordre af samme Dato til den ovenfor nævnte Raadmand og Stempelpapirsforvalter Jens Kuur udstedt gratis, idet denne paa Forlangende af Krigskancelliet uden Betaling skulde udlevere det til samme fornødne Ark stemplede Papir¹⁾.

Som Følge af den Hartman tillagte militære Titel blev der under 23. December 1720 udfærdiget et Partitionspatent for ham som Kommandant paa Rosenborg Slot; dette lyder saaledes²⁾:

Vi Frederik den Fjerde osv. gjøre vitterligt, at vi vores Oberstlieutenant af Kavalleriet os elskelig ædle og velbyrdige Hinrich Julius Hartman som Kommandant paa vort Slot Rosenborg herudi vores kongelige Residentz Stadt Kjøbenhavn allernaadigst have bestilt og antaget; thi byde og befale vi derfor alle paa bemeldte Slot Rosenborg daglig til Vagt eller Garnison henkommende Ober- og Underofficerer samt gemene Soldater herved allernaadigst og alvorlig, at de fornævnte vores Oberstlieutenant Hartman for deres Kommandant erkjende og respektere saa og hans Ordres udi Alt,

¹⁾ A. St. Nr. 13.

²⁾ Krigskanc. Prot. Juni—Decbr. 1720 Nr. 1591.

hvad han paa vore Vegne og til vores Tjeneste ordinerer og befaler, tilbørligen parere.

Om Hartmans Udnævnelse til Kommandant paa Rosenborg fik Kommandanten i Kjøbenhavn, General-lieutenant, Grev »Schponeck« følgende Meddelelse¹⁾:

Dann uns allergnädigst gefallen unsern Obrist Lieutenant und Schloßverwalter Hartman zugleich als Commendanten auf unsern Schloße Rosenburg zu bestellen, dergestalt daß die daselbst zur Garnison oder wache Commandirete Milice in vorkommenden fällen von seinen befehlen und ordres lediglich dependiren sollen, So haben wir dir solches hiedurch zur nachricht allergnädigst kund thun wollen.

Kort efter Hartmans Tiltrædelse som Slotsforvalter aflagde Kongen, den 14. Januar 1719, et Besøg paa Rosenborg²⁾, hvor han endvidere den 11. Februar samme Aar gav Danebrogsordenen til sin Gesandt i England, Kammerherre, Baron Henrik Frederik Søhlenthal (Ridder af Elefanten 1743, død 1752³⁾). En Maanedes Tid efter, den 13. Marts, ankom den franske Gesandt ved det svenske Hof Grev de la Marque til Kjøbenhavn, hvor »hans Høj-grævelige Excellence Tiid efter anden er bleven af Hans Kongl. Majest. meget naadig imodtagen og medfaren,« idet han, foruden at bese Kunstkammerets Rariteter, Tøjhuset og Arsenalet, tillige, den 17. Marts, fik de prægtige kongelige Regalier med andet mere at se paa Rosenborg⁴⁾; hans Besøg her løb dog ikke af uden Uheld, idet et »Postelins«

¹⁾ A. St. Nr. 1592.

²⁾ Til- og Afgangsfotegn. 1719--1725 S. 41.

³⁾ Wohlfrom S. 90—91, Biørn S. 92—93.

⁴⁾ Nye Tidender Marts 1719 S. 18.

Bøger i Regaliekammeret ved den Lejlighed gik i Stykker¹). Den 6. Maj, 23. August og 16. September samme Aar synes Kongen atter at have været paa Rosenborg, idet han bemeldte Dage dels skjænkede Hartman forskjellige af de paa Slottet og i Portbygningen beroende Sager (Stole, Skabe, Gueridoner og nogle musikalske Instrumenter), dels selv tog nogle Kostbarheder, som opbevaredes i Regaliekammeret, i Forvaring²). Iøvrigt haves i nogle Dagbogsoptegnelser af Konferentsraad, Baron Rudolf Gersdorf, Overhofmester hos Dronning Louise og senere Stiftamtmand i Sjællands Stift, enkelte Oplysninger til Slottets Historie i denne Periode; det ses saaledes af disse, at Gersdorf den 19. og 20. September 1719 ledsagede Dronningen til Rosenborg, hvor hun den førstnævnte Dag viste ham et prægtigt Armbaad, og at der atter den 30. Oktober aflagdes Besøg paa Slottet, hvor alle Rariteterne bleve besete med Undtagelse af Kronen, til hvilken Kongen selv havde Nøglen; denne blev den 5. November leveret Gersdorf, for at han den næste Dag kunde vise Marskal Bülow, Kammerherreinde Gabel, »Monsieur Delfino« og flere Andre Regalierne. Den 29. Maj 1721, altsaa Dagen før Anna Sophie Reventlous Kroning, holdt Kongen, ledsaget af Kronprindsen, Hertuginde (Anna Sophie Reventlou) og Kronprindsessen Revue over Grenaderkorpset udenfor Nørreport, og derefter spiste Herskabet paa Rosenborg³). I August 1721 blev Rosenborg møbleret og

¹) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 39, Inventariet af 1718 S. 4.

²) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 39, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 55, 56.

³) Ny kgl. Saml. 4. 1099, Bruun, Frederik Rostgaard S. 306.

sat i Stand, for at Kongen kunde bo der under Kjøbenhavns Slots Ombygning¹⁾); vi træffe derfor ogsaa fra denne Periode adskillige Beretninger om Kongefamiliens Ophold her; saaledes maa Kongen have været her den 28. Oktober 1721, da han forærede Hartman et Skab, og den 8. og 11. April 1722, da han atter bortskjænkede Sager, der beroede paa Slottet²⁾); endvidere fortæller Gersdorf, at han den 9. April 1722 spiste til Middag og Aften ved Kongens Taffel paa Rosenborg, hvor hele Herskabet var; Eftermiddagen tilbragte han med at spille »Scharwentzel« med Overhofmarskal Blome, Generalmajor Ørtz og Slotsforvalteren Monsieur Hartman, som han endnu benævner Kongens Kammertjener; Omsætningen var ikke ubetydelig, idet Gersdorf vandt 59 Dukater. Den 12. April hørte Gersdorf en Prædiken i Kongens Forgemak paa Rosenborg. Den 16. April³⁾) »bleev Hendes Kongl. Majsts. saa højlyksalige Fødsels-Dag her paa Rosenborg sær Højtideligen holdet, hvor at til Middags-Maaltidet over de 90 høje Stands-Personer havde den Naade at spise med det Høj-Kongl. Herskab, desligeste og derefter og om Aftenen her paa den Kongl. Residence i Staden, hvor da det artigste paa Taffelet var at see for Kongen og Dronningen, et saa konstigt Sukker-Verk, som fremstillede saa Livagtig Friderichsbergs Slot, at den beste Skilderer ej skal kunde afmale det saa livagtig. Paa samme saa prægtig holdne Høje Fødsels-Fest Hans Kongl. Majst. for Maaltidet i Naade lood sig sær behage at optage følgende sine høje Betiente og troe

¹⁾ Friis S. 205.

²⁾ Til- og Afgangsförtegn. 1719—1725 S. 59, 61—63.

³⁾ Nye Tidender April 1722 S. 26—27.

Mænd udi den højpriselige Dannebraage-Orden, nemlig«¹⁾:

Johan Ehrenreich; Greve af Geiersberg og Osterborg, sachsisk Overstaldmester, død 1741,

Henning Holstein, Landraad, Overhofmester hos Dronning Anna Sophie, død 1753

Hans Jakob Arnold, Generalmajor, siden Generallieutenant og Chef over Armeen i Norge, Ridder af Elefanten 1747, død 1758,

Werner Schulenburg, Generalmajor af Kavalleriet, siden Gehejmerraad og Gesandt i Frankrig, Ridder af Elefanten 1739, død 1755,

*Paul Løvenørn*²⁾, Generalmajor af Kavalleriet og Gesandt i Preussen, Ridder af Elefanten 1739, død 1740,

Iver Ahnen til Topanger og Stadiegaard, Konferents- og Etatsraad, Stiftamtmand i Trondhjem, død 1722, og

Hans Frederik Holstein, Etatsraad og Hofmester hos Prindsesse Sophie Hedvig, siden Gehejmerraad, død 1737.

Om Kongens Ophold paa Rosenborg i Aaret 1723 vidne endel af ham her udstedte Forordninger af 26. Maj³⁾, 4.⁴⁾

¹⁾ Nye Tidender a. St., Wohlfrom S. 94—97, Biørn S. 96—99.

²⁾ Portræt af Paul Løvenørn findes paa Rosenborg. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 85.

³⁾ Forordning om Frihed for dem, der ville bygge og sig nedsætte i Heden udi Jylland — Plakat angaaende tvende Maaneders Prolongation paa den Undersaatterne i Norge forelagte Tid med deres Fordrings Angivelse for Matrikul-Kommissionen sammesteds, daterede Rosenborg den 26. Maj 1723. Kvartudg. af Forordn. S.80—83.

⁴⁾ Forordning om hvorledes og paa hvad Sort stemplet Papir kald og Varsel til Rytter-Distrikternes Birkeretter maa og skal antages, saa og om Døm- og Brev-Penges Betaling, samt hvad Slags Bønders Sager først af de til Sessionen Kommitterede skal søges at forlige, dateret Rosenborg den 4. Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 84—86.

18.¹⁾ og 30. Juni²⁾, 28. Juli³⁾, 2. August⁴⁾ og 24. September.⁵⁾ Slottets Arkiv indeholder ogsaa flere Oplysninger om, at det Høje Kongl. Herskab var »logerende« eller »resenderende« her i bemeldte Aar⁶⁾, og i Gersdorfs Dagbog omtales hyppig kongelige Taffeler paa Rosenborg i Juni, Juli og August⁷⁾; efter Taffelet drak man gjerne Kaffe, som det synes i Prindsesse Charlotte Amalies Førgemak

1) Forordninger om hvad Tid den ridende Post imellem Kjøbenhavn og Hamborg skal afgaa, samt inden hvilken Tid om Aftenen Brevene i Posthuset skal leveres — anlangende, at naar nogen Jorddrot i Norge vil afhænde den Gaard, som Lejlendingen med Bøxel og Livsfæste besidder, da skal han den Lejlendingen først tilbyde, daterede Rosenborg den 18. Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 86—88.

2) Forordning angaaende Medvidere og Medhjælpere i Toldsvig, dateret Rosenborg den 30. Juni 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 88—89.

3) Forordning anlangende at Omgangs-Brygningen udi Kjøbenhavn til førstkommende 1. September skal være ophævet, og saaledes det ellers med Brygningen herefter skal forholdes, dateret Rosenborg den 28. Juli 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 90—91.

4) Plakat angaaende endnu tvende Maaneders Prolongation paa den Undersaatterne i Norge forelagte Tid med deres Fordringers Angivelse for Matrikul-Kommissionen sammesteds, dateret Rosenborg den 2. August 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 91—93. — Den 14. August 1723 forærede Kongen Kammertjener Simonsen nogle musikalske Instrumenter, som beroede paa Slottet. Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 66.

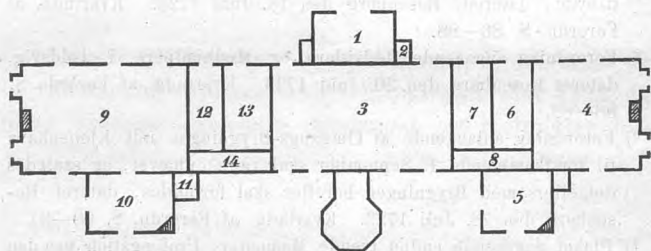
5) Forordning anlangende Smør-, Kjød- og Fiske-Fustager deres Justering i Danmark, dateret Rosenborg den 24. September 1723. Kvartudg. af Forordn. S. 99—100.

6) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 20, 23. Ifølge Inventariet af 1718 S. 278 bortkom i Aaret 1723, medens det kongelige Herskab residerede paa Rosenborg, nogle af de Stene, som vare indfattede i Panelet i det chinesiske Værelse i det nordre Taarns første Etage.

7) Den 10. 14. 18. 19. 21. 25. 27. 29. og 30. Juni; 1. 9. 11. 17. 26. og 30. Juli; 1. og 7. August spiste Gersdorf ved Kongens Taffel paa Rosenborg; ved Marskalstafellet sammesteds spiste han den 11. og 28. Juni, 12. og 16. Juli og 2. August.

(den nordlige Endesal paa første Sal¹), hvor Gersdorf i Reglen samtalede med Prindsessens Hofmesterinde, Frøken Sophie Elisabeth Holstein; om Søndagen blev der sædvanligvis holdt Prædiken paa Rosenborg (af den tyske Hofpræst Conradi²), en Magister Schrøder fra Pfalz³), som samlede Bidrag til en Kirke i sin Hjemstavn, og af Kongens Konfessionarius Lemvig⁴). Gersdorf spillede stadig »Scharwenzek« med Hartman og Flere, ofte til langt ud paa Natten og om ikke saa ubetydelige Beløb.

Fra Aaret 1724, da der under Kongeparrets Fraværelse paa en Baderejse blev foretaget endel Foran-

Den mellemste Etage før 1724.

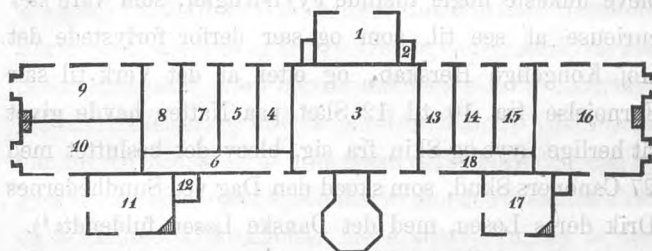
¹) Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 5 Nr. 4 og Grundridset S. 7.

²) Magister Georg Johannes Conradi, født i Riga 1679, blev 1720 tysk Hofpræst i Kjøbenhavn, 1728 Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten, død 1747 (Wibergs Præstehistorie II. S. 112); han prædikede paa Rosenborg den 13. og 20. Juni samt 1. August 1723, sidstnævnte Dag efter Taffelet, før hvilket Konfessionarius Lemvig havde prædiket, jvfr. nedenfor.

³) Han prædikede paa Rosenborg den 27. Juni og 11. Juli, sidstnævnte Dag i Dronningens Forgemark eller Christian den Fjerdes Audientssal, jvfr. Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 2.

⁴) Magister Christen Sørensen Lemvig, født 1672, 1703 Sognepræst til Trinitatis Kirke, 1715 kongelig Konfessionarius, død 1724 (Wibergs Præstehistorie II. S. 104, 133), prædikede paa Rosenborg i Kongens Forgemark (den sydlige Endesal i Stueetagen) den 1. August før Taffelet.

dringer med den mellemste Etage, idet »Rosen« blev forandret »udj Trende Logementer«, og den store Sal mod Syd ogsaa blev indrettet »udi Trende Cabinetter«¹⁾,

Den mellemste Etage efter 1724.

medens alle Gulvfliserne i denne Etage samt i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse og det mørke Værelse i Stueetagen bleve borttagne²⁾ og erstattede med Fyrrebrædder³⁾, foreligger der kun Efterretninger om nogle enkelte Besøg, som Kongen aflagde paa Rosenborg, nemlig den 15. April, 10. August og, som det synes, den 19. September⁴⁾, og fra 1725 kun Beretning om, at »Hendes Majestæts Dronningens højlyksalige Fødsels-Fest (den 16. April) er udi stoor Glæde og Fryyd holden paa Rosenborgs Slot, da udi det Høj-Kongel. Herskabs Nærværelse og til des mere Fornøjelse det nyeligen bygte Orlogs-Skib, kaldet Sleswig, sær lykkelig løb af Banke-Stokken her paa den nye Holm og derpaa ad Aftenen et kostbar og konstig Fyrrverk bleev antændt,

1) Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 6, 7.

2) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 69, 71. — Fliserne i de store Endesale i Stueetagen vare allerede tidligere blevne borttagne og 1722 førte til Fredensborg. A. St. S. 64.

3) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 34, 35.

4) Til- og Afgangsfortegn. 1719—1725 S. 69, 70, 72.

hvorudi begge deres Majestæters Navne med Chiffre og overstaaende Kongelige Crone udi artig lysende blaae Fyrr og Flamme bleev præsenteret, desforuden der bleve udkaste nogle tusinde Fyrr-Kugler, som vare sær curieuse at see til, som og sær derfor forlystede det Høj Kongelige Herskab, og efter at det Verk til sær Fornøjelse fra 10 til 12 Slæt paa Natten havde givet sit herlige Lyys og Skin fra sig, bleev det besluttet med 27 Canoners Skud, som skøød den Dag ved Sundhedernes Drik deres Løsen, med det Danske Løsen fuldendt¹⁾.

I denne Periode²⁾, da glimrende Hoffester ofte fandt Sted paa Rosenborg, foregik der her dog ogsaa

¹⁾ Nye Tidender April 1725 S. 26.

²⁾ I Aaret 1726 udkom: Das um den Rang wegen der Schönheit und des Vorzugs streitende Friedensburg, Friedrichsburg, Friedrichsburg und Rosenburg, Wolte In einer zu Friedensburg allerunterthänigst übergebenen SERENATA, vorstellen und Musicalisch aufführen, J. J. H. v. H. (Hoë von Hoënegge); heri synger Rosenborg:

Ihr wollet euch zu grosz und mich zu kleine machen,
 Dasz ich gar schweigen soll; doch ich musz drüber lachen.
 Aeh! glaubt, ich kan mit einigen Vorzügen
 Das Königliche Haus gleichfals vergnügen.
 Der Sitz der Könige schliesst mich in seinen Schutz
 Und Pallas in die festen Mauren ein;
 Da kan ich jedem Feind zu Trutz
 In stiller Sicherheit und süsser Ruhe seyn.
 Was aber mich höchst schön ja gar zur Göttin macht,
 Ist, dasz die Könige den Reichs-Schmuck mir vertrauet,
 Den selbst die Majestät mit Ehrfurcht hoch geachtet
 Wann Sie die Könige damit geschmückt geschauet.

ARIA.

Schwerdt, Apffel, Scepter, Kronen,
 Der Majestäten Heiligtuhm
 Verwahr' ich stets zu meinen Ruhm.
 Kein König kan zum Trohnen
 Der zweyen Reiche sich erheben,
 Eh' ich den Reichs-Schmuck ihm gegeben.
 Schwerdt etc. etc.

Ting af en alvorligere Natur; endel højtstaaende Embedsmænd, deriblandt Krigs- og Marineministeren, Sejrherren i Slaget paa Kolbergerhejde Christian Carl Gabel, Holmens Chef Admiral Judichær, Justitiarius i Højesteret Christian Scavenius og Oversekretær, Gehejmearkivar Frederik Rostgaard, vare blevne mistænkte for at have taget mod Bestikkelser, og en Gehejme-Inkvisitions-Kommission var bleven nedsat til at undersøge deres Forhold; den begyndte sine Møder paa Kjøbenhavns Slot den 9. Januar 1725, og adskillige Afskedigelser bleve snart Frugten af dens Virksomhed; først den 18. December samme Aar afsluttedes den paa Rosenborg¹⁾.

Es mag das ärgste Wetter stürmen
 Und alle Unruh sich aufthürmen,
 So kan ich meinen König doch ergetzen,
 Ohn' eine Reise fortzusetzen;
 Ja wenn der Winter euch den schönsten Schmuck entwendet,
 Und er sein weisz Gewand statt unsers Schmucks uns sendet,
 So denckt mein König doch,
 Aus sonderbarer Gnade noch,
 Zu meinen Schmuck mir einen Garten einzuräumen,
 Der mit stets grünenden und fremden Bäumen
 Und lauter güldnen Früchten prangt,
 Ja in dem ich, wann es mein König nur verlangt
 Ihn und die Königin samt Seinem Haus allzeit
 (Auch bey der rauh'sten Winter-Zeit)
 Gleich als im Sommer, recht vergnügen kan;
 Dann schaut Er mich um diese Seltenheit
 Um so viel gnädiger, als sonsten, an.

ARIA.

Ich bin zwar klein, doch hoch geacht:
 Mein König macht mich schön und grosz.
 Mein kleiner süsser Rosen-Schoosz
 Schliesst einen solchen Pracht
 Von grünenden und schönen Bäumen ein,
 Der aus den Winter Sommer macht,
 Und mich schön putzt, wenn andre heszlich seyn.
 Ich bin etc. etc.

¹⁾ Bruun, Frederik Rostgaard S. 322, Anm.

Med Aaret 1727, fra hvilket der foreligger Vidnesbyrd om Kongens Ophold paa Rosenborg i Oktober og November¹⁾, standse Efterretningerne herom for Resten af hans Regeringstid; efter at »Hans Kongel. Højheds Cron-Princens elskelige Gemahls Sophiæ Magdalenæ Fødsels-Dag, den 28. November, var højtideligen holdet paa Slottet Rosenborg«²⁾, behagede det nemlig den følgende Dag »Hans Kongel. Majestæt med det Høj-Kongel. Herskab igien fra sit Lyst-Slot Rosenborg at indtage sin nu saa meget ypperlige og prægtige saa vel uden som inden til forbedrede og ræt Kongel. ligesom af nye opførte og udziirede Residence-Slot her i Staden«³⁾.

Det følgende Aar svævede Rosenborg i stor Fare under Kjøbenhavns store Ildebrand i Oktober Maaned; Reformert Kirke afbrændte, hele Indhegningen og Gitterværket omkring Kongens Have blev nedrevet, og man nærrede en alvorlig Frygt for Slottet⁴⁾. Endel af de Brandlidte flyttede ud i Kongens Have, saavidt de kunde skaffe sig Plads⁵⁾, og her lod Kongen den 23.

¹⁾ Patent om Højesteret i Danmark for Aar 1728 af 20. Oktober 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 74—80) — Civilreglement for 1727 af 23. Oktober 1727 (Geh. Ark.) — Patent angaaende det almindelige Told-Skjel imellem Jylland og Fyrstendømmet Slesvig, forsaavidt Toldvæsenet betræffer, samt Forordning om Skat-ternes Paabud i Norge for Aar 1728, begge af 29. Oktober 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 80—106) — Forordning om Matrikul-Skatten og Rytterholds-Penge saavel som Oxe- og Flæske-Skatten udi Danmark for Aar 1728 af 12. November 1727 (Kvartudg. af Forordn. S. 106—108) ere alle daterede Rosenborg.

²⁾ Nye Tidender November 1727 S. 85.

³⁾ Nye Tidender a. St.

⁴⁾ Danske Saml. 1. R. 2. B. S. 79.

⁵⁾ Danske Saml. a. St. S. 81. — Hvorvidt Haven ellers var tilgængelig for Publikum allerede i Frederik den Fjerdens Tid, saaledes som det forudsættes i en Skildring af »Søndagen i to

Oktober i sin Overværelse uddele Brød, Øl og Penge til de Fattige¹⁾.

Rosenborgs første Kommandant, Oberstlieute-

forskjellige Aarhundreder« i Nyeste Skilderie af Kjøbh. for 4. December 1813 Nr. 97 Sp. 1540—1541, lader sig ikke afgjøre med Sikkerhed; Gersdorf omtaler i sin tidligere nævnte Dagbog under 5. August 1723, at man kjørte omkring i Haven, men det har rimeligvis ikke været Alle og Enhver tilladt. I ethvert Tilfælde var Haven tilgængelig for »alle skikkelige Folk« i Midten af Aarhundredet. Thurah, den danske Vitruvius 1746 S. 44, Hafnia hodierna 1748 S. 75.

I Frederik den Fjerdes Tid var Bestyrelsen af Lyst- og Kjøkkenhaven ifølge Partikulærkassens Regnskaber endel Aar forenet, idet Mester **Jørgen**, der i Slutningen af Christian den Femtes Regering havde været Gartner i Kjøkkenhaven, efter at Gartneren i Lysthaven Mester Frederik Dreas var bleven afskediget 1699 (I. S. 116), tillige overtog sidstnævnte Have. De Beløb, som tilstodes ham til Driften af de tvende Haver, vare endnu de samme som tidligere, idet han til Lysthaven fik 1200 Rdlr. (I. S. 115) og til Kjøkkenhaven 700 Rdlr. aarlig (I. S. 97, 98). I Aaret 1711 blev dog Bestyrelsen af Orangerihuset overdraget Gartneren ved Amalienborg **Peter Schneckelt** mod et aarligt Vederlag af 200 Rdlr., som blev fradraget det Mester Jørgen til Lysthaven tilstaaede Beløb, og da Peter Schneckelt døde samme Aar, fik **Johan Cornelius Krieger** fra 4. Kvartal 1711 af Tilsynet med Orangerihuset. Mester Jørgen døde i Aaret 1721; hans Enke blev den 29. Maj 1722 gift med Major Kruckow, hvilket Bryllup Gersdorf ifølge sin Dagbog overværede. Krieger, der blev Mester Jørgens Efterfølger som Gartner i Lyst- og Kjøkkenhaven, blev senere tillige Bygningsinspektør og Overlandbygmester og udfoldede som saadan en betydelig Virksomhed; han var gift med Klokker Søren Mathiesens Datter Anna; først i Aaret 1749 frattraadte han sin Stilling som Gartner ved Rosenborg og fik da Titel af Justitsraad; han døde 1755 (Partikulærkassens Regnsk., Statskal., Meier, Fredensborg S. 15 ff., 100, 185). Som Orangerigartner fungerede **Johan** (eller **Joachim**) **Nikolaj Roggenkamp** fra 1721 til sin Død 1741 (Partikulærkassens Regnsk., Statskal., Extraord. Rel. 24. Maj 1741 Nr. 37 S. 8).

¹⁾ Danske Saml. a. St. S. 83, 86, Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 160.

nant Hartman døde den 18. April 1729, hvorefter

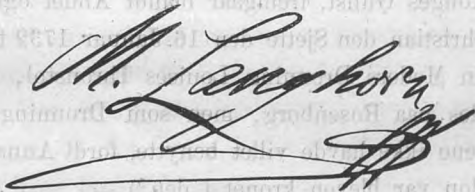
Kammerraad **Matthias Grønvald** blev Slotsforvalter der fra 29. Juni at regne, men han fik ikke nogen militær Titel, ligesom han heller ikke blev udnævnt til Kommandant paa Slottet. Grønvald havde tidligere, fra 1720 af, været Inspektør ved Øresunds Toldkammer med en aarlig Gage af 250 Rdlr., hvorefter han den 28. Januar 1726 var bleven udnævnt til Kammerraad samt Told- og Konsumptions-Inspektør i Kjøbenhavn med en aarlig Gage af 1000 Rdlr.¹⁾ Han har formodentlig været en af Dronning Anna Sophies Kreaturer, saaledes som hans Skjæbne under den følgende Konge synes at antyde.

¹⁾ Uddrag af Bestall. Prot. i Min. Ark., Bernhard Malta, Alfab. Fortegn. over Embedsmænd 1670—1730 i det kgl. Bibl., de kgl. Regnskaber og Civilreglm. i Geh. Ark.

Christian den Sjettes Tid.

1730—1746.

Det første Skridt, Christian den Sjette foretog sig for Rosenborgs Vedkommende efter sin Thronbestigelse, var, at han, fire Dage efter at være bleven Konge, den 16. Oktober 1730 afskedigede Slotsforvalteren Kammerraad Grønvald og samme Dag udnævnte sin Kammertjener

Magnus Langhorn til hans Efterfølger; af Partikulærkassens Regnskaber ses det nemlig, at denne den 31. December 1730 har oppebaaret Slotsforvaltergagen for Oktober Kvartal (212 Rldr. med Fradrag af 1 % til stemplet Papir eller 209 Rldr. 5 $\frac{1}{2}$ 4 β) mod at tilstille sin Antecessor, Kammerraad og »forrige« Slotsforvalter Grønvald den ham heraf tilkommende An-

del for Tidsrummet fra 1. til 16. Oktober. Det blev paalagt den nye Slotsforvalter at beholde den gamle Fuldmægtig Jørgen Torsager, saalænge dennes Alder tillod ham at gjøre Tjeneste som saadan, hvorefter Kongen vilde give ham Naadsens Brød¹).

Magnus Langhorn, der var født paa Christiansø den 16. Juli 1690, havde, som ovenfor bemærket, tidligere været Kammertjener hos Christian den Sjette, da denne var Kronprinds, og havde som saadan, i Aarene 1720—1730, havt en aarlig Løn af 600 Rdlr.²). 1725 var han bleven gift med Dorothea Elisabeth Wagner, der skjænkede ham syv Børn, to Sønner og fem Døttre³). Tre Aar efter at han var bleven Slotsforvalter paa Rosenborg, blev han under 18. November 1733 udnævnt til Oberstlieutenant af Infanteriet og fik derhos samme Dag et Partitionspatent som Kommandant paa Slottet, hvorom Kommandanten i Kjøbenhavn, Gehejmekonferentsraad, Generallieutenant, Grev »Schponeck« blev underrettet paa Tydsk⁴). At Langhorn maa have staaet højt i sin Konges Gunst, fremgaar blandt Andet ogsaa deraf, at Christian den Sjette den 16. Januar 1732 forærede ham sin Moders Dronning Louises Thronstol, der opbevaredes paa Rosenborg, men som Dronning Sophie Magdalene ikke havde villet benytte, fordi Anna Sophie Reventlou var bleven kronet i den⁵).

Med Langhorns Ophøjelse fra Kammertjener til

¹) Partikulærkassens Regnsk. 1752.

²) Civil-Reglm. i Geh. Ark.

³) Adresseavisen 10. August 1759 Nr. 17 S. 127.

⁴) Krigskanc. Prot. 1733 Nr. 1109—1111, Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1733 Nr. 11 S. 86, Kjøbh. Extraord. Rel. 20. Novbr. 1733 Nr. 81 S. 7.

⁵) Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 15.

Slotsforvalter, Oberstlieutenant og Kommandant synes en tilsvarende Fornemhed i Tænkemaade at være fulgt, og denne yttrede sig paa et Sted, hvor Ydmyghed havde klædt bedre, nemlig i Kirken. Der havde fra gammel Tid af været tillagt Slotsforvalterembedet paa Rosenborg en Stol i Trinitatis Kirke uden Afgift til denne, og det har maaske været af Hensyn hertil, at Jørgen Nahmensen i sit ovenfor omtalte Testamente betænkte Fattigskolen ved Trefoldighedskirke med et Beløb; ved Kirkens Istandsættelse efter Ildebranden 1728 var Stolen imidlertid bleven rykket nærmere ind til Muren og havde mistet et stort Stykke Plads, hvorpaa sex andre Stolestader vare blevne anbragte. Skjøndt Langhorn først var bleven Slotsforvalter 1730 og saaledes ikke havde været i Besiddelse af Stolen i dens tidligere Skikkelse, ønskede han dog at ombytte den med en bedre og bekvemmere, og han kastede da sine Øjne paa den, »som til Hans Høy Græfvelige Excell. Hr. Græfve Danneschiold blef bygget og Hr. Græfven nu igjen haver qvitteret«. Dette Mageskifte kom ogsaa istand 1737, men han maatte dog, for at komme til at paradere i den grevelige Stol, betale 4 Rdlr. om Aaret til Kirken. Den forrige Slotsforvalterstol blev bortlejet, og Rettigheden til den maa derfor vel saaledes nu efter saa lang Tids Forløb betragtes som gaaet tabt for Embedet¹⁾.

Skjøndt Langhorn utvivlsomt har sat Pris paa sin militære Titel, ønskede han dog tillige at bevare den

¹⁾ Kopi, attesteret af Klokker Søffren Matthisen, i Slottets Arkiv. — Langhorns Skriftefader var ifølge Bilag 305 til Partikulærkassens Regnsk. for 1759 Magister Jens Pedersen Olrog (1733—1735 nederste, 1735 til sin Død 1766 øverste Kapellan ved Trinitatis Kirke. Wibergs Præstehist. II. S. 137).

Glands, som hans Stilling under Hofetaten medførte; han indgav saaledes i Aaret 1742 et Andragende om i Henhold til Danske Lovs 1—2—6 at maatte henhøre under Hofretten, idet han bemærkede, at det efter hans Død kunde befrygtes, at der skulde opstaa Strid, om han henhørte under den civile eller den militære Jurisdiktion, og han af Hensyn til sine Børn, som maatte behøve Formyndere, gjerne i levende Live ønskede at se en saadan forebygget; under 10. August 1742 blev det ham ogsaa bevilget tilligemed Hustru og Børn at maatte henhøre og svare under Hofretten ligesom andre kongelige Betjente, der nævnes i Rangen og bo i Kjøbenhavn¹⁾).

Uagtet Slotsforvalterne paa Rosenborg, idetmindste fra Slutningen af det 17. Aarhundrede af²⁾, ikke havde Noget med den egentlige Bestyrelse og Drift af Haverne at gjøre, men denne henhørte under Gartnerne³⁾, vedbleve de dog endnu i lang Tid at føre det øverste Tilsyn med Havernø⁴⁾; det ses saaledes af en Bekjendtgjørelse i Aviserne fra 1739 angaaende en Auktion udi Rosenborger Hauge over 93 Stkr. store tykke Træ-Luger, at Liebhaberne kunde tage dem i Øjesyn, naar de vilde

¹⁾ Militære Skifter Pakke 14, i Geh. Ark. Meddelt af Hr. Arkivassistent Krarup.

²⁾ Jvfr. Hans Kochs Bestalling i 1. Hefte S. 124—125.

³⁾ I Christian den Sjettes Tid fungerede Krieger endnu som Gartner i Lyst- og Kjøkkenhaven; efter Roggenkamps Død 1741 overtog Gartneren ved det kongelige Palais **Johan Georg Leitlof** Bestyrelsen af Orangerierne, uden dog at fratræde sin førstnævnte Bestilling. (Statskal.) Orangerigartnerens Bolig laa ifølge den danske Vitruv I. T. XXIV n i Lysthaven i Nærheden af Møntergade.

⁴⁾ Samtlige Bygninger og Statuer i Haverne vare saaledes underlagte Slotsforvalteren, jvfr. Inv. af 1718 og 1731 samt Afgangsfortegn. 1731—1744.

anmelde sig sammesteds hos Hr. Oberstlieutenant Langhorns Fuldmægtig Msr. Raun¹⁾. Ogsaa med en anden Have, nemlig den, som laa ved Volden mellem Rosenborg og Stokhuset, hvor nu Sølvgadens Kaserne er bygget, havde Langhorn Tilsyn; af en Bekjendtgjørelse i Aviserne fra 1734 erfares det nemlig, at der i bemeldte Have den 1. Marts blev afholdt offentlig Auktion over endel Frugttræer og »Gevæxter«, som Liebhaberne efter Henvendelse til Oberstlieutenant Langhorn og Gartneren, Overlandbygmester Krieger, forinden kunde tage i Øjesyn, og over hvilke de hos begge kunde faa Specifikation²⁾.

Efterretningerne om Rosenborg i Christian den Sjettes Tid ere ikke synderlig talrige; det ses, at Kongen har opholdt sig her den 25.³⁾ og 28.⁴⁾ Maj, 26.⁵⁾ og 27. Juni, 31. Juli og 1. August 1731⁶⁾; endvidere var

¹⁾ Kjøbh. Extraord. Rel. 1739 Nr. 5 S. 8. — Raun, der formentlig er bleven Fuldmægtig efter Jørgen Torsager, har skrevet det Exemplar af Inv. af 1731, som tilhører Hr. Slotsforvalter, Inspektør Carl Andersen, og i hvilket Langhorn lige til sin Død 1759 har anført, hvad der i hans Tid er tilkommet eller afgaaet.

²⁾ Kjøbh. Extraord. Rel. 1734 Nr. 11, 12, 13.

³⁾ Anordning hvorledes herefter skal forholdes med de Sager, til hvis Afhandling Hans Kongl. Mayst. allernaadigst bevilger Commissarier, dateret Rosenborg den 25. Maj 1731. Kvartudg. af Forordn. S. 40—43. — Konfirmation paa Kaldsbrev for Johan Adolf Jakobæus som Sognepræst til Smørum og Ledøje, dateret Rosenborg den 25. Maj 1731. Kirkehist. Saml. 3. R. 2. B. S. 640.

⁴⁾ Bilag 2 til Part. Kassens Regnsk.

⁵⁾ Plakat anlangende inden hvad Tid de, som have indstævnt Sager for Højesteret, eller deres Fuldmægtiger, sig dermed hos Justitiarium skulle anmelde, dateret Rosenborg den 26. Juni 1731. Kvartudg. af Forordn. S. 54—55.

⁶⁾ Bilag 33, 36, 37 til Part. Kassens Regnsk.

han her i Maj 1735¹⁾ samt den 14.²⁾ 15. 16. 18. 19.³⁾ 20.⁴⁾ og 23. Juli⁵⁾ samme Aar, og i September Maaned holdt han her Forhør i den Danneskjold-Benstrupske Sag, ved hvilken Lejlighed, foruden Benstrups Modstandere: Grev *Frederik Danneskjold-Samsø*⁶⁾, Kommandørkapitajnerne Kragh, Coningh, Suhm og Neuspitzer samt Kapitajnlieutenant *Thura*⁷⁾, tillige hans Forsvarere Kapitajn Lütken og Kapitajnlieutenant Lützow mødte⁸⁾. — Efter Doktorpromotionen i Anledning af Jubelfesten den 3. November 1736⁹⁾ »satte begge Deres Kongelige Majestæter samt det Høye Kongelige Herskab, gelejdede af Hoff-Staten og Professorerne, sig udi Deres prægtige Staats-Karreter, og begave sig til Rosenborgs Slott, hvor der blev holdt Taffel, hvorefter begge Deres Kongl.

¹⁾ Jens Möllers Mnemosyne 3. B. S. CCXIII Nr. 307.

²⁾ Inventariet af 1731 S. 1.

³⁾ Breve fra Kongen af 15. 16. 18. 19. Juli 1735 i Geh. Ark.

⁴⁾ Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1735 Nr. 7 S. 53: Den 20. Julii begav det samtlige Høj-Kongl. Herskab sig til Holmen, traadde sammesteds i den prægtige Kongl. Chaloupe, og lode sig bringe til det paa Rheden liggende Kriigs-Skib Charlotte Amalia, som imodtoog samme Høj-Kongl. Herskab med 27 Canon-Skud; den Tiid Hans Kongl. Majestæt havde taget alting i høje Øjesyn, og holdet Taffel paa bemeldte Kriigs-Skib, begav sig vor Allernaadigste Monarch meget fornøyet, efterat 27 Canoners Fryde-Skud bleve atter løsnede, ad Holmen tilbage, og siden videre til det Kongl. Slott Rosenborg.

⁵⁾ Verboth wegen Ausföhrung der Feld-Steine in dem Hertzogthum Schleswig, dateret Rosenborg den 23. Juli 1735. Kvartudg. af Forordn. S. 46.

⁶⁾ Portræt af Grev Frederik Danneskjold-Samsø findes paa Rosenborg. Brock, Musée chronologique S. 89.

⁷⁾ Portræt af Didrik Thura samt nogle Arbejder af ham i Rav og Elfenben findes paa Rosenborg.

⁸⁾ Mnemosyne 2. B. S. XXVI, 227, jvfr. 225 Anm.

⁹⁾ Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1736 Nr. 11 S. 84.

Majestæter tilligemed det Høye Kongl. Herskab reyste tilbage igien til Friderichsbergs Slot«. — I Slutningen af Juli 1737 besaae de Astronomer, som Kongen af Frankrig havde sendt til Sverig og Finland for at anstille Undersøgelser om Jordens Figur ved Observationer under Polarkredsen¹⁾, paa deres Tilbagerejse Kjøbenhavns Mærkværdigheder, deriblandt Rosenborg Slot, »mit vielem darüber bezeugten Vergnügen«. — Efter Frue Kirkes Gjenindvielse den 30. April 1738²⁾ »begav Hans Kongel. Majest. tilligemed det Høye Kongel. Herskab sig udi Deres prægtige Staats-Carosser og hen til det Kongel. Slott Rosenborg, hvor det Allernaadigst behagede Deres Kongel. Majestæter tilligemed Hendes Kongel. Høyhed, Printzeßen Charlotta Amalia, at holde Middags-Taffel, og siden at begive sig til det Kongel. Slott Friderichsberg igien«; Kongen var endnu en Gang paa Rosenborg i det Aar, nemlig den 3. Oktober, da han holdt Conseil der³⁾. Et længere Ophold synes Christian den Sjette at have gjort her i Aaret 1739, da det ses, at han har

¹⁾ Dänische Bibliothec I. S. 449—450. — Franskændene Pierre Louis Moreau de Maupertuis, født 1698, død 1759 (meddelt af Hr. Professor Erslev), Clairaut, Camus, Le Monnier, Abbed Outhier, Sommereux og Herbelot rejste tilligemed den berømte svenske Fysiker Celsius i Sommeren 1736 til det nordlige Sverig for at anstille Grademaalinger, hvilke tilendebagtes i et Aars Tid. Nouvelle biographie générale XXXIV. Sp. 387.

²⁾ Kjøbh. Maanedl. Post-Rytter 1738 Nr. 4 S. 32.

³⁾ Brev fra Christian den Sjette dateret Valø den 2. Oktober 1738 (i Geh. Ark.): Die Königin ist gestern nicht recht wohl gewesen, heute aber ist es Gottlob beszer, so dasz wir hoffen heute abend in die stadt zu kommen und morgen wils Gott in Rosenburg Conseill zu halten. — Patent om Højesteret i Danmark for Aar 1739, dateret Rosenborg den 3. Oktober 1738. Kvartudg. af Forordn. S. 53—59.

været her den 13.¹⁾ 26.²⁾ 28.³⁾ og 29. August⁴⁾, 2. 15. og 17. September samt 3. Oktober⁵⁾. Ifølge sine Dagbøger spiste han til Middag her den 6. og 23. August 1740⁶⁾ og den 13. Juni, 7. September og 9. Oktober 1741; sidstnævnte Dag var Prindsen af Würtemberg med ved Taffelet⁷⁾. I Aaret 1744 var Kongen ifølge sin Dagbog kun een Gang paa Rosenborg, nemlig den 3. Oktober, da samtlige høje Herskaber (begge Majestæterne, Kronprindsen, Prindsesse Louise, Fyrstinden af Ostfriesland og Prindsessen af Würtemberg) spiste til Middag der; ved denne Lejlighed viste Kongen Prindsessen af Würtemberg den kongelige Krone⁸⁾. Det sidste Vidnesbyrd om Kongens Ophold paa Rosenborg er fra 1. Juli 1746,⁹⁾ altsaa en Maaned Tid, før han døde.

¹⁾ Mnemosyne 3. B. S. CCXII Nr. 219.

²⁾ Mnemosyne 3. B. S. CCXIV Nr. 222.

³⁾ Forbud at ingen, Hans Kongel. Majestæts Skov- og Jagt-Betiente undtagen, maa efterdags understaa sig i Kongens Vildbane enten at lægge Luder, fange Ræve med Jern eller at skyde, under den i Jagt Forordningen af 18de Aprilis 1732, dens 25de Article dieterede Straf, dateret Rosenborg den 28. August 1739. Kvartudg. af Forordn. S. 175—176.

⁴⁾ Brev fra Christian den Sjette til Schulin, dateret Rosenborg den 29. August 1739 (i Geh. Ark.)

⁵⁾ Mnemosyne 3. B. S. CCXIV, CCXV, CCXVI, Nr. 223, 226, 227, 228.

⁶⁾ Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 266.

⁷⁾ Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 267, 269, 270.

⁸⁾ Danske Saml. 2. R. 4. B. S. 317.

⁹⁾ Forordninger om April og Julii Kvartals Skatters Eftergivelse, af det kontribuerende Hartkorn udi Danmark, hvor Kvægsygen, førend den 1. Maji 1746 haver været — angaaende adskillige Poster, Landgodset fornemmeligen vedkommende, daterede Rosenborg den 1. Juli 1746. Kvartudg. af Forordn. S. 113—117. — I Geh. Ark. findes et Par Optegnelser af Kongen angaaende paatænkte Ophold paa Rosenborg, men uden Aarstal. — Ifølge den danske Vitruv I. S.45 plejede Kongen og Dronningen

Med Rosenborg foregik der i Christian den Sjettes Tid ikke synderlig store Forandringer¹⁾; Christian den Fjerdes Hejseapparat fra hans Sovekammer til de andre Etager blev borttaget og erstattet med en Trappe; Apparatet blev i Aaret 1737 sendt til Fredensborg²⁾; Laurbærhusets Façade blev samme Aar ombygget af Krieger³⁾, en Domestikbygning blev opført 1732⁴⁾, og nogle gamle Lysthuse og Staldbygninger bleve ved Auktion solgte til Nedbrydelse⁵⁾. Istedetfor det tidligere Plankeværk, som omgav Haven, paabegyndtes Opførelsen af en Mur omkring denne mod Gothersgade og Sølvgade; Arbejdet, som udførtes af Krieger, blev imidlertid ikke strax fuldført, men stillede i Bero 1735⁶⁾; de gjentagne Tyverier, som i denne Periode ses at have fundet Sted i Haven⁷⁾, synes dog at have bidraget til,

---

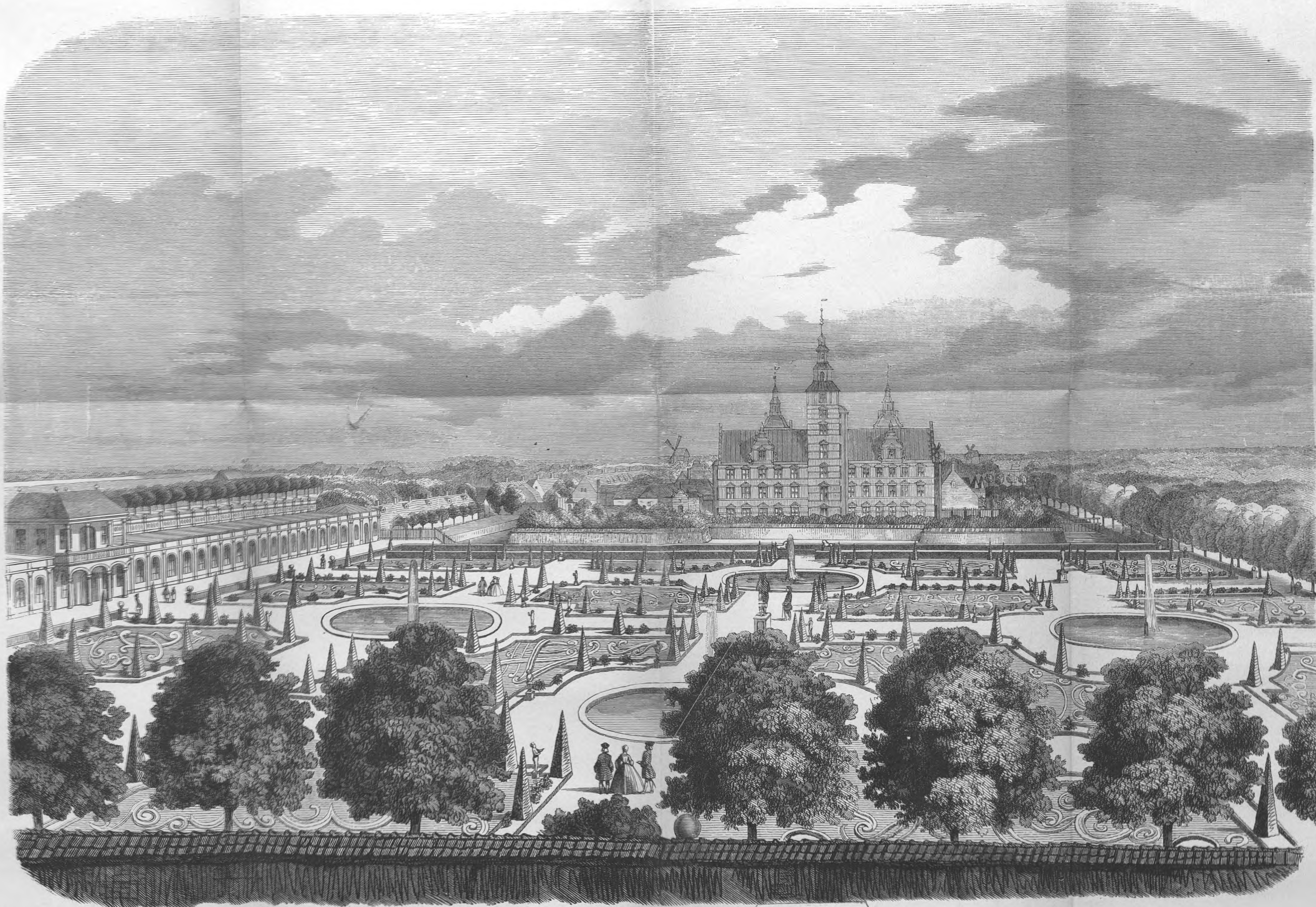
at opholde sig i Stueetagen, Kronprindsen og de kongelige Prindsesser i den mellemste Etage, jvfr. a. St. S. 46.

- 1) Kun Rosenborg undgik at omkalfatres og forhultes i Christian den Sjettes Tid. Schwartzkopfs Lexikon i Danske Saml. I. R. 4. B. S. 74.
- 2) Inv. 1731 S. 361, Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 21—22, jvfr. Friis S. 116.
- 3) Meier, Fredensborg S. 185, Thurah, Hafnia hodierna S. 77.
- 4) Inv. 1781 S. 628. Denne Bygning (den danske Vitruv I. T. XXIV. d), hvor Gardens Marketenderi nu er, blev i Aaret 1785 afgiven til Invalidehus, jvfr. senere.
- 5) Jvfr. Friis S. 114—115. Maskinhuset ved den lange Park (bag den nuværende Herkulespavillon) solgtes 1734 (Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 19); 1738 afhændedes nogle Staldbygninger til Daniel Petersen for 304 Rdlr. 3 ½ (a. St. S. 22—23, Købh. Extraord. Rel. 1738 Nr. 12 og 14), 1741 Lysthuset med de tre Porte til Monsr. Krieger for 100 Rdlr. (Afgangsfortegn. 1731—1744 S. 26—27). Det grønne Lysthus blev 1735 overleveret Overlandbygmester Krieger med Forpligtelse til i dets Sted at opsætte nogle Lysthuse i Haven (a. St. S. 21).
- 6) Meier, Fredensborg S. 16.
- 7) Jvfr. S. 4 og 5.

at Muren blev fuldført 1745¹⁾); mod Gothersgade var denne ud for alle Hovedgangene forsynet med større Aabninger, som vare tillukkede med kunstigt udarbejdet Jernværk, saaledes at man fra denne Gade havde »en fri og angenem Indsigt i Haven«²⁾.

¹⁾ Herslebs Optegn. i Nyeste Skill. af Kjøbh. 1826 Nr. 43 Sp. 678.

²⁾ Thurah, den danske Vitruv I. S. 44.

ROSENBORG 1746.
Efter „den danske Vitruvius.“

ATHENEUM.

Frederik den Femtes Tid.

1746—1766.

I Frederik den Femtes Tid synes de kongelige Besøg paa Rosenborg at have været endnu sjældnere end under Christian den Sjettes Regering; Thurah¹⁾ siger, at det kongelige Herskab alleneste om Sommeren²⁾ paa nogle faa Dage undertiden residerer der, naar det paa en kort Tid opholder sig i Staden. En enkelt Gang boede Kongen dog ved Vintertid paa Slottet, idet han, den Dag Dronning Louise var død, den 19. December 1751, om Aftenen Kl. 6 forlod Christiansborg Slot, »som af et Fryde-Sted var bleven til et Græde-Huus, og begav sig til Rosenborg, for der at residere for det første«³⁾, og den følgende Dag udstedte han her Anordning om Sørge-Klæder at bære formedelst Hendes Majestæts Dronning Louises Død, samt Forbud paa Spil og Leg

¹⁾ Hafnia hodierna S. 65.

²⁾ I Aaret 1749 synes det at have været paatænkt, at Kongen skulde residere paa Rosenborg i September Maaned, men heraf blev der dog ikke Noget. Berl. Tid. 5. Septbr. 1749 Nr. 71.

³⁾ Berl. Tid. 20. Decbr. 1751 Nr. 102.

i samme Anledning¹⁾. Hans Ophold her varede dog kun til den 24. om Aftenen, da han atter begav sig til Christiansborg og »okkuperede de til dybeste Sorg betrukne Apartements«²⁾.

Medens Kongen ikke senere synes at have resideret paa Rosenborg, opholdt Kronprindsen sig derimod et Par Gange i længere Tid her; i Aaret 1756 boede han saaledes en Maanedes Tid her, nemlig fra den 20. Maj, indtil Kongen i den sidste Halvdel af Juni kom tilbage fra sin Rejse i Hertugdømmerne. Kronprindsen gjorde under sit Ophold paa Rosenborg enkelte Gange Udflugter herfra i Stadens Omegn, eller, som det kaldtes, han promenerede en Carosse, og skjøndt han kun var noget over 7 Aar gammel, bivaanede han flittig Gudstjenesten, idet han baade var i Christianshavns, Nikolaj, Petri og Garnisons Kirke³⁾. Hans andet Ophold paa Rosenborg fandt Sted i Aaret 1759 og varede to Maaneder, nemlig fra den 2. Maj til Slutningen af Juni, da Kongen kom tilbage fra en Rejse i Hertugdømmerne; der var i dette Tidsrum et Par Gange (den 21. Maj og 25. Juni) Kur hos den tiaarige Kronprinds paa Rosenborg, ligesom endel høje Herrer den 21. og 24. Maj samt 25. Juni vare til Taffels hos ham der; den 11. og 18. Juni spiste Dronning Juliane Marie til Aften hos ham paa Rosenborg; iøvrigt gjorde han ofte Udflugter (til Bernstorff, udenfor Østerport, til Frederiksberg, Dyre-

¹⁾ Kwartudg. af Forordn. S. 96—99.

²⁾ Berl. Tid. 24. Decbr. 1751 Nr. 103, Partikulære Efterretn. 1733—1760, indførte i Marskall. Dagjournal 1760—1765.

³⁾ Berl. Tid. 1756 Nr. 40—44, 46, 50. Kronprindsen blev strængt holdt til at gaa i Kirke hver Søndag. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 542.

haven og Jægersborg), ligesom han ogsaa ofte overværede Soldaternes Øvelser og en Gang aflagde Besøg ombord i Flaaden; Gudstjenesten blev iøvrigt heller ikke forsømt, idet han besøgte Helliggeistes, Holmens, Frue, Petri, Nikolaj, Garnisons og Christianshavns Kirke¹⁾.

Slottets Kostbarheder bleve flere Gange i Frederik den Femtes Tid tagne i Øjesyn af fyrstelige Personer²⁾, og Haven³⁾ blev af og til benyttet som Spadserested af Kongefamilien, hvilket Aviserne pligtskyldigst notere⁴⁾.

¹⁾ Staats und Gelehrte Neuigkeiten, Altona, 26. April 1759, Berl. Tid. 1759 Nr. 35, 40—42, 44, 45, 47—52.

²⁾ I Oktober 1749 førte Kongen saaledes sin Svoger *Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen* (af hvem der findes et Portræt paa Rosenborg, jvfr. Brock, den oldenb. Kongeslægts S. 108) og hans Broder til Rosenborg, hvor Deres Durchlaughtigheder besaae de kongelige Insignia og Klenodier (Berl. Tid. 1749 Nr. 86); den 14. Oktober 1752 om Eftermiddagen behagede Monarken at benaade Rosenborg Slot med sin allerhøjeste Nærværelse og tage et og andet af sammesteds forvarede Pretiosis udi allerhøjeste Øjesyn (Berl. Tid. 1752 Nr. 83); den 29. Oktober 1753 tog Dronning Juliane Maries Broder Prinds Ferdinand af Brunsvig-Wolfenbüttel det kongelige Slot Rosenborg med derværende Kostbarheder udi højeste Øjesyn (Berl. Tid. 1753 Nr. 87), og i Januar 1756 bleve de kongelige Regalier paa Rosenborg Slot foreviste Hans Durchlaughtighed Prinds Carl af Bevern af Overhofmarskal Grev Moltke (Berl. Tid. 1756 Nr. 6).

³⁾ Som tidligere bemærket afgik Krieger 1749 som Gartner; hans Efterfølger blev Gartneren ved Amalienborg **Frederik Ludvig Bruhn**, der tillige fra 1750 overtog Orangerihusene; ved Resolution af 3. Januar 1750 fik Bruhn, der som Gartner ved Rosenborg ses at have haft en aarlig Løn af 800 Rdlr., til Driften af Rosenborg Lyst- og Kjøkkenhave samt Orangeri- og Laurierhusene et Beløb af 1689 Rdlr. aarlig. Den forrige Orangerigartner Leitlof vedblev at være Gartner ved det kongelige Palais. (Part. Kassens Regnsk., Statskal.)

⁴⁾ Saaledes gjorde »de unge Høy-Kongelige Herskaber den 29. April 1752 en Spatsere-Tour fra Christiansborg til Rosenborg, hvor Deres Kongelige Høyheder, Princesseerne Sophia Magdalena og Wilhelmina Carolina, lode sig løfte af Vognen, og promenerede til Fods i Haven« (Berl. Tid. Nr. 35), og den 5. Maj samme Aar

En enkelt Gang, den 9. Februar 1750, blev der anstillet Skydeforsøg i Haven, da »den formedelst sin store Erfarenhed udi Artillerie-Væsenet saa vel som sine egne nye Opfindelser bekiendte Hr. Capitain Steuben af det Kongel. Artillerie-Corps udi mange Høye Generals-Personers og andre Ministrers Overværelse viste en besynderlig Prøve paa hans Habilitet, i det han udi et Minut gjorde 24 Skud af et lidet Feldt-Stykke, og forsikrer, at ville gjøre det samme af en stor Canon, hvilket med rette kand regnes for en ny Fuldkommenheds-Grad, som Artilleriet i vore Tider har naaet«¹⁾. Han fik af Kongen til Belønning herfor 100 Speciesdukater²⁾ og gjentog senere i Kongens Nærværelse den 6. August samme Aar Forsøget i større Maalestok paa Amager, ved hvilken Lejlighed den Ulykke indtraf, at nogle Krudttønder og Granater bleve antændte, saa

---

»promenerede samtlige unge Høy-Kongelige Herskaber atter udi Rosenborg Have« (Berl. Tid. Nr. 36); den 31. Maj 1753 vare Prindsesserne Sophie Magdalene og Vilhelmine Karoline der, (Berl. Tid. Nr. 44), den 4. Marts 1754 Hendes Majestæt (Berl. Tid. Nr. 18), den 6. April samme Aar »de unge Høy-Kongelige Herskaber« (Berl. Tid. Nr. 28), den 25. samme Maaned Enkedronningen (Berl. Tid. Nr. 33), den 3. Oktober Kronprindsen og de kongelige Prindsesser (Berl. Tid. Nr. 79), den 14. April 1755 om Formiddagen Dronning Juliane Marie, om Eftermiddagen de kongelige Prindsesser (Berl. Tid. Nr. 30), den 9. Maj Kronprindsen (Berl. Tid. Nr. 37), den 16. Marts 1756 Enkedronningen (Berl. Tid. Nr. 23). Den 2. Maj 1757 behagede det Hans Kongelige Højhed Kronprindsen om Aftenen at spadsere fra Christiansborg Slot omkring paa Volden til Rosenborg Slot (Berl. Tid. Nr. 35), og den 10. April 1759 promenerede Dronningen og Enkedronningen om Eftermiddagen i Haven (Berl. Tid. Nr. 30), hvor Kronprindsen ligeledes den 24. Maj, medens han residerede paa Rosenborg, behagede at promenerere (Berl. Tid. Nr. 42).

¹⁾ Berl. Tid. 1750 Nr. 12.

²⁾ Berl. Tid. 1750 Nr. 16.

at Flere bleve farligt saarede, medens Kongen slap heldig derfra¹⁾); den Dragt, Frederik den Femte bar den Dag, opbevares endnu paa Rosenborg²⁾.

I det Tidsrum af Frederik den Femtes Regering, med hvilket vi hidtil have beskæftiget os³⁾, var Oberst-lieutenant Langhorn endnu Slotsforvalter og Komman-

¹⁾ Berl. Tid. 1750 Nr. 64.

²⁾ Brock S. 118.

³⁾ I September 1750 passerede der i Nærheden af Rosenborg en Begivenhed, som vakte megen Bevægelse, inden Sagens rette Sammenhæng blev oplyst; det hedder herom i Berl. Tid. Nr. 76:

Siden i Fredags amuserer man sig udi Compagnier med en lige saa sær som mærkværdig Hændelse, hvilken somme tør sætte en Parallele med den fameuse Jydske Hav-Frue, som for et Aar siden satte Avis-Skriverne udi største Parten af Europa i Bevægelse, og andre ligne i Vigtighed med Jomfru Fikkens Bortsnappelse paa Slots-Pladsen. Sagen er kortelig denne: Der udbredte sig et Rygte, at bemeldte Dag, for Middag Kl. halvgaaen elleve, en overmaade stor Hiort, som var bleven forvildet paa Jagten, skulde, forfulgt af 7 Jagt-Hunde en Svite, have retireret sig ind ad Nørre-Port forbi Orangerie-Huset ved Rosenborg ud i Castellet og der bleven fangen udi en af Castel-Graverne etc. hvilket blev desmeere troligt, da det saaes paa Prent. Endeel, der ere saa stivsindede, at de ikke vil troe alt, hvad der bliver trykt, gjorde strax den Indvending, at samme Dag ingen Jagt havde været; at det var urimeligt, at Jægerne skulde lade Hundene saaledes forløbe sig, og lige saa, at en Hiort skulde forlade Marken, og tage sin Retirade ind i en Fæstning; men endelig bleve de dog overbeviiste om, at Hoved-Posterne af en Historie kand have deres Rigtighed, omendskjønt Omstændighederne ere ilde grundede; thi Sagen blev saaledes oplyst, at ved Nørre-Port var en stor Giede-Buk sluppen ud af en Stald, og strax ved sin Udfugt bleven angreben og forfulgt af endeel Gade-Hunde og derudover havde seet sig nødt til at tage Flugten langs med Volden, hvor man da formedelst dens hastige Løb ikke saa noye havde observeret Skiægget, men derimod seet Hornene an for noget større, end de virkelig vare, og følgelig bildt sig ind, at det var en Hiort, hvorudover Historien har givet Materie til Latter.

dant¹⁾. Han var nu imidlertid i sin fremrykkede Alder begyndt at blive svagelig, og da han frygtede for, at hans Fuldmægtig Johan Christian Wittenhuus ved hans Død skulde blive brødløs, ansøgte han under 6. December 1751 Kongen om, at der maatte blive givet denne, ligesom i sin Tid Jørgen Torsager, Tilsagn om at maatte forblive i Tjenesten som Fuldmægtig ved Rosenborg, saalænge han kunde bestride denne Bestilling. Langhorn anfører til Støtte herfor, at Wittenhuus har tjent ham i 18 Aar med Troskab og Ærlighed, og at han til enhver Tid, ved Nat som ved Dag, tilligemed ham giver flittig Agt paa Slottet, at han er en indfødt Undersaat, er Søn af en Officer, og at han har Hustru og fire smaa Børn; han beder om, at det Honorar af 120 Rdlr. aarlig, som han har givet Wittenhuus, maa for Fremtiden blive udredet af den kongelige Kasse mod at fradrages i hans egen Gage. Ansøgningen blev bevilget under 26. Februar 1752, saaledes at der fra 1. Kvartal 1752 at regne i Langhorns Gage 848 Rdlr. — eller med Fradrag af 1 % Afgiften til stemplet Papir 839 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ 2 β — blev indeholdt Fuldmægtigens Løn, 120 Rdlr. (uden 1 % Afgiften), der da blev udredet direkte af den kongelige Kasse, medens Langhorn fra bemeldte Tidspunkt af indtil sin Død kun oppebar 719 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ 2 β aarlig²⁾.

¹⁾ I Langhorns Tid blev Rustkammeret paa Rosenborg, hvilket allerede omtales i det 17. Aarhundrede, opløst, idet Vaabnene i det saakaldte Kunstgeværkammer og i det egentlige Rustkammer (de to Værelser over Regaliekammeret i det store Taarn) bleve afleverede 1732, og det gamle Kaardekammer i det søndre Taarns øverste Etage blev rømmet 1758. Jvfr. 1. Hefte S. 79. Anm., Danske Saml. 2. R. 5. B. S. 369—370.

²⁾ Bilag til Part. Kassens Regnsk. 1752.

Langhorn afgik ved Døden Fredagen den 3. August 1759 om Aftenen mellem Kl. 11 og 12 i en Alder af 69 Aar;¹⁾ i Henhold til den ham under 10. August 1742 meddelte Tilladelse til efter Lovens 1—2—6 at maatte henhøre under Hofretten, blev Forseglingen saavel af Slottet som af hans Bo foretagen af Hofetaten, og da Auditøren mødte paa Militæretatens Vegne, blev han afvist af en af den Afdødes Døttre og hans Svigersøn Professor Horrebow med den Bemærkning, at Alt var i Orden, og at Justitsraad, Generalauditor Caroc, som ikke havde faaet den fornødne Underretning om Sagens Sammenhæng, skulde faa den kongelige Resolution at se.²⁾ Langhorn blev begravet i Petri Kirkes Kapel, og paa Ligkistens Plade blev sat følgende Indskrift:³⁾

Her ligger Skallen, men Himlen har Kiernen
af
den fordum her i Live
Høyædle og Velbyrdige
Hr. Magnus Langhorn,
Kongl. Majest. til Dannemark og Norge bestalter
Obrist-Lieutenant af Infanteriet, samt
Commandant og Forvalter paa
Rosenborg Slot.

Han blev født til Verden paa Fæstningen Christiansø Anno 1690. den 16 Julii til at trælles fra Ungdommen af, hans Siel var sat i et Verkstæd til ideligt Arbejde; og alle hans Dage vare Stridsdage; men ved Guds Ords Betragtning, og betimelig Bereedelse til Døden, blev hans Liv fornøyleligt, roeligt og lykosaligt i Verden;

¹⁾ Berl. Tid. 1759 Nr. 63.

²⁾ Militære Skifter Pakke 14 i Geh. Ark.

³⁾ Adresseavisen 10. August 1759 Nr. 17 S. 127.

saasart han fik Forstands oplyste Øyne til at skionne paa den rige og herlige Arv, som han havde at vente i Evigheden formedelst JESUM Christum.

Hans daglige Bereedelse til Døden gjorde ham stedse Activ til det, som skulde udrettes her i denne Verden.

Og Dødens idelige Betragtning befriede ham fra Dødens Frygt og Skræk; forlængede hans Liv; bedrede hans sande Velfærd; opholdt ham ved et stille og roeligt Sind under alle de Besværligheder og Møysommeligheder, som dette Liv fører med sig; og han nød paa Jorden alle de uskyldige Forlystelser med et glad Mod i HERrens Frygt, som vare fornødne til Naturens Forfriskning og Opholdelse.

Anno 1725. kom han, ved GUDs Forsyn, i et kierligt og sødt Ægteskab med den

Velbyrdige, Gudelskende og dydige Jomfrue

Jfr. Dorothea Elisabeth Wagnern,

Udi hvilket Ægteskab HERren velsignede dennem med Syv Børn, hvoraf 2 Sønner og 1 Datter, tillige med deres Moder, allerede foran ere indgangne til de andre retfærdige Aanders Forsamling, som ere bragte til Fuldkommenheden i den sikkere Hviile.

Til hvilken Salighed og sikkere Hviile hans udødelige Siel ogsaa blev optagen Anno 1759. den 3 Augusti.

Men Legemet er her nedsat udi St. Petri Kirkes Capell, indtil den almindelige store Aabenbarelses-Dag, da det usle Legeme (Støvet) skal forvandles til et aandeligt Legeme, 1 Cor. 15, 44. og vorde lige dannet efter Christi herlige Legeme, Phil. 3, 21.

Paa denne Aabenbarelses-Dag skal Sielen og Legemet komme i Fællig igien for at see GUD, som han er, 1 Joh. 3, 2. og i ald Evigheds Evighed see det: som intet Øye haver seet, og intet Øre haver hørt, og er ikke opkommet i noget Menneskes Hierte, det som GUD haver bereedet til dem der elske ham.

Hans efterlevende fire Døtre, som nu sørge over

en saa kierlig Faders dødelige Afgang, trøste sig ved hans Eftermæle, og stræbe at vandre for GUDs Aasyn i deres Faders Troes Fodspor, indtil de ogsaa, hver i sin Deel, skulle indgaae i Guds Hviile, og staae hver i sit Lod op ved Dagenes Ende.

Langhorns ovennævnte fire Døttre bleve alle gifte med Mænd af den lærde Stand; saaledes ægtede Sophie Magdalene Magister Jens Kraft, Prof. math. ved Sorø Akademi (født 1720, død som Justitsraad 1765¹⁾), og Anna Barbara (døbt den 13. Marts 1735, død den 5. September 1812) den 25. Oktober 1754 Prof. math. & phil. Christian Horrebow (født 1718, død 1776²⁾); Ulrike Eleonora, der var født paa Rosenborg den 3. Marts 1737, blev nogen Tid efter Faderens Død, den 8. Februar 1760, gift med Hr. Frederik Pedersen Horrebow, Præst i Egeslevmagle i Sorø Amt, født 1729³⁾); efter at være bleven Enke det følgende Aar blev hun den 18. Juli 1769 gift med Etatsraad Ole Strøm, Stiftsskriver i Sjælland, hvem hun ligeledes overlevede; hun døde i Kjøbenhavn den 4. Oktober 1810⁴⁾); den fjerde Datter Louise Charlotte, der den 12. Maj 1762 blev gift med Professor Dr. juris Balthasar Gebhard de Obelitz (født 1728, død 1806), døde allerede den 30. Juni 1763 i sit 20. Aar⁵⁾.

---

¹⁾ Worm, Lexikon over lærde Mænd I. S. 540.

²⁾ Personalhist. Tidsskr. 2. B. Tillæg S. 2.

³⁾ Adresseavisen 8. Februar 1760 Nr. 11 S. 68, Wibergs Præstehist. I. S. 302, Personalhist. Tidsskr. a. St. S. 3.

⁴⁾ Adresseavisen 6. Oktober 1810 Nr. 235.

⁵⁾ Hundrup, Biogr. Eft. om dem, der ved Kjøbh. Univ. have erholdt de højeste akad. Værdigh. I. S. 118, Berl. Tid. 1763 Nr. 52. — For Langhorns Gage fra 1. Juli til Dødsdagen den 3. August 1759 har hans Svigersøn Christian Horrebow paa egne og Professor Krafts Vegne samt U. E. og L. C. Langhorn kvitteret. Part. Kassens Regnsk. 1759.

Efter Langhorns Død blev Kongens Livtjener

August Vilhelm Horstmann¹⁾, (født den 17. Februar 1699²⁾, den 15. September 1759 udnævnt til Slotsforvalter og den 18. næsteften til Kommandant; med Titel af Oberstlieutenant af Infanteriet, hvorom Kongens Svoger Hertug Ernst Frederik Carl af Sachsen-Hildburghausen som Guvernør i Kjøbenhavn blev underrettet ved en Skrivelse paa Tydsk³⁾. I Henhold til den ovenfor nævnte Resolution af 26. Februar 1752 forblev Fuldmægtig Wittenhuus i sin Stilling som saadan under den nye Slotsforvalter, indtil han kunde faa et andet Embede; hans Gage blev i Henhold til Resolution af 27. Oktober 1759⁴⁾ fremdeles udredet af Partikulærkassen med 120 Rdlr. aarlig, men uden at dette Beløb blev fradraget i Horstmanns Løn; denne blev derfor udbetalt ham med det normerede Beløb af 848 Rdlr. aarlig (eller

¹⁾ Møller, Alfab. Reg. over Rangspers. 1730—1790 i det kgl. Bibl., Statskal. — Horstmann, der i Statskalenderen nævnes som Livtjener hos Kronprinds Frederik, senere Kong Frederik den Femte, fra 1742 til 1759, efterfulgtes i denne Stilling af Overjagtberider Anton Nebbe, der ifølge Skrivelse af 27. Oktober 1759 (ved Part. Kassens Regnsk. for 1760) erholdt den for denne Bestilling normerede aarlige Løn af 600 Rdlr.

²⁾ Adresseavisen 10. April 1781 Nr. 61.

³⁾ Krigs Kanc. Exped. 3. Kvartal 1759 Nr. 1343—1345, Ref. Sager Septbr. 1759, Post Rytteren 1759 S. 70, 74, Berl. Tid. 1759 Nr. 76, 79, Nye Stats Tid. 1759 S. 69, 74.

⁴⁾ Part. Kassens Regnsk. 1760.

med Fradrag af 1 0/0 Afgiften med 839 Rdlr. 3 1/2 2 β), medens Langhorn, som tidligere bemærket, fra 1752 af kun havde oppebaaret 719 Rdlr. 3 1/2 2 β. Horstmann fik desuden ligesom sine Forgængere¹⁾ 20 Rdlr. aarlig i Nytaarsgave. Wittenhuus forblev i Tjenesten som Fuldmægtig til sin Død den 28. Marts 1769²⁾, hvorefter hans Gage i Henhold til Resolution af 10. Juni 1769 blev delt saaledes, at de 100 Rdlr. tillagdes Horstmann til derfor at lønne en Fuldmægtig, medens de 20 Rdlr. bleve givne som aarlig Pension til Wittenhuus' Enke formedelst hendes yderlige Fattigdom.

Kort efter Horstmanns Tiltrædelse synes man at have tænkt paa at benytte Rosenborg som kongeligt Koppelasareth, idet Kronprindsen, efter at være bleven inokuleret i Foraaret 1760, skulde have boet der, medens de øvrige kongelige Børn, for at undgaa Smitten, samtidig skulde rejse ud paa Landet³⁾. Det lader dog til, at Tanken herom blev opgivet, da Kronprindsen kort efter ses at have resideret paa Frederiksberg Slot⁴⁾, hvor der den 29. Juni blev afholdt en Takkegudstjeneste i Anledning af, at han lykkelig havde overstaaet Indpodningskuren⁵⁾. Løvrigt indskrænke Efterretningerne om Rosenborg fra Resten af Frederik den Femtes Regeringstid sig til, at Kronprindsen og Arveprindsen nogle Gange promenerede i Haven⁶⁾.

I Frederik den Femtes Tid skete Begyndelsen til

¹⁾ Jvfr. 1. Hefte S. 116.

²⁾ Bilag 225 til Part. Kassens Regnsk. 1769.

³⁾ Berl. Tid. 1760 Nr. 37.

⁴⁾ Berl. Tid. 1760 Nr. 42.

⁵⁾ Berl. Tid. 1760 Nr. 52.

⁶⁾ 30. April, 1. Maj og 10. August 1763 samt 16. Maj 1765. Berl. Tid. 1763 Nr. 35, 64, 1765 Nr. 39.

de uheldige Forandringer med Hensyn til Slottet og dets Omgivelser, som fortsattes under den følgende Konge. Det er saaledes tidligere bemærket, at det vistnok var i Aaret 1758, at Karnapperne bleve forlængede til Stueetagen, og at de oprindelige, smukke Indgangstrapper, der førte op til det mellemste Taarn, bleve borttagne¹⁾. Hvad Slottets Omgivelser angaaer, havde man hidtil været fri for de uskjønne Vindmøller paa Volden i Nærheden af samme, men i Aaret 1755 fik Jochum Olsen Møller, Borger i Kjøbenhavn, Bevilling paa her i Staden paa et belejligt Sted at opbygge en Vejrmølle med Sigteværk; hans Andragende om at opføre den paa Schacks eller Holcks Bastioner blev dog ikke bevilget, da Kommandanten General Numsen i sin Erklæring anførte, at saadan Mølle udi Holckens Bastion ej uden betydelig Nachdeel for Fæstningen og dens Defension kunde opbygges, og at Schackens Bastion fremdeles maatte blive fri for dertil at indtages, formedelst Postsækken der i Vinter-Tider maatte overhidses; men da Jochum Olsen Møller derefter androg om, at Rosenborg Bastion maatte indrømmes ham til Opførelsen af Møllen, lød Svaret gunstigere; vel mente Kommandanten, at det ikke var gjørligt Møllen udi Midten af Bastionen at opføre formedelst den derværende Corps de garde og den slette Prospekt fra Rosenborg Slot af, men han indstillede dog til allernaadigst Resolution, om samme paa Siden af Bastionen maatte opbygges, idet han endnu desidererede, at Møllerlauget maatte beflitte sig efter at anlægge Vand-Møller, som man i Freds- og Fejde-

---

¹⁾ Jvfr. 1. Hefte S. 80 Anm., Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 1, 2, den danske Vitruv I. T. XXVII.

Tid kunde have Nytte af. Det blev derefter under 7. Januar 1756 tilstaaet Supplikanten at opføre Møllen paa Bastionen¹⁾.

1) Geh. Ark. Ref. Sager 7. Januar 1756, meddelt af Hr. fhv. Distriktslæge Sommer. — Efter Branden Natten til den 30. December 1851, paa hvilken Tid Møllen ejedes af Møllermester Langevad (Berl. Tid. 1851 Nr. 303), er Møllen heldigvis ikke bleven opført paany, hvorimod det astronomiske Observatorium nu er bygget paa dens Plads.

Christian den Syvendes Tid. 1766—1808.

Medens Rosenborg i Slutningen af Frederik den Femtes Regering næsten synes at være sunken i Forglemmelse, idet der ikke foreligger nogen Efterretning om, at noget Medlem af Kongefamilien har besøgt Slottet efter Kronprinds Christians Ophold der i Aaret 1759, men kun om, at de unge Prindser enkelte Gange have promeneret i Haven, oprinder der i Christian den Syvendes Tid atter flere Perioder, i hvilke der bliver mere Liv indenfor Slottets Mure og i Haven. Den unge Dronning Caroline Mathilde, der ønskede at lære Hovedstaden nærmere at kjende,¹⁾ aflagde sit første Besøg paa Ro-

¹⁾ Jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 598. — I Christian Flensborgs Danske Mercurius for April 1767 S. 122 hedder det:

Seer vor velsignede Mathilde allevegne

At see Sig nøye om i Hoved-Stadens Egne.

I Underdanighed vi følge Hendes Fied,

Os drager Majestæt og Moders Kierlighed.

Det ikke smaa Ting er, ey Stadens Vaniteter,

Som vor Mathildis Lyst og agtsomt Øye mætter,

senborg Tirsdagen den 7. April 1767¹⁾ om Eftermiddagen sammen med Arveprinds Frederik, Prindsesse Louise af Hessen og Enkedronning Juliane Marie, i hvis Stadskarosse de fire kongelige Personer kjørte derhen for at bese Regalierne, som skulde bruges ved den forestaaende Kroning den 1. Maj, samt Slottets øvrige Antikviteter; Kongen var ved Upasselighed forhindret i at være tilstede.²⁾ Herefter behagede det »Aller- og Høystsamme. særdeles mildelig at tilfredsstille en Mængde

Ney Ting af Vigtighed, ja just de Vigtigste

Af Hende eene nøed en værdig Agtelse.

Hun ey alleene saae, men vilde Alting kiende,

Og nogle Dage saaes til samme at anvende.(*)

O priselige Lyst: — Kom tidt Elskværdige!

Din Lyst og Nordens Lyst sees altid samlede. — —

(*) Den 8de paa Rosenborg Slot de Kongelige Regalier, samt adskillige ældre og yngre rare Amindelser efter forrige Høylovlige Konger, som der forvares.

¹⁾ Marskall. Dagjournal 1765—1769. Flensborg har a. St. den 8., ligeledes Berl. Tid. 10. April 1767 Nr. 29, hvor det hedder: Iblant de Forfriskninger, som De Aller- og Høyeste Personer af den Kongel. Familie, ved nærværende smukke Foraars Veyrlig, jævnlige give Sig, behagede det Deres Majestæter Dronningerne Carolina Mathilda og Juliana Maria, med Deres Kongel. Høyheder Prints Friderich og Prinsesse Louisa af Hessen, Forgaars at begive Sig paa Rosenborg Slot her i Staden, for at bese de Kongel. Regalia, og adskillige ældre og yngre rare Afmindelser efter forrige Høylovlige Konger, som der forvares.

²⁾ Flensborg skriver a. St.

Hvor var vor Christian, den saa aarvaagne Fader!

Hvis Lyst at selv see til ey nogen Tid aflader? — —

Mathilde, Kongens Siel! paa hvert mærkværdig Sted! —

Er her ey dobbel Grund, at vente Hannem med? — — —

Af Frygt og Længsel vi vor Uroe ey kan dølge: — — —

Hvi er vor Christian ey i Mathildis Følge?

Forfærdes ey, o Nord! — — Han var — upasselig — —

Du nu maae vide det, da Faren er forbie.

i den hosliggende Have sammenkomne Undersaatteres Attraae, i det at De til Fods ginge igiennem endeel Allees i samme Have, og, efterat have stiget alle i een Carosse, ganske langsom passerede igiennem visse Gader paa Amalienborg, hvor Citadellet Friderichshavn og adskillige andre smukke Giænstænde for Hendes regierende Majestæts Opmærksomhed, faldte i Beskuelse¹⁾. »Efter at allerhøjstamme højkongelige Herskaber vare bortrejste, bleve forbemeldte kongelige Regalier af Oberhofmarskallen annammede og tilligemed (!) Kammerfureren, som var tilstede, og Slotsforvalter Hostman (sic) indpakkede samt af de tvende sidste nedbragte til Oberhofmarskallens Carosse, som dem selv bragte til Christiansborg²⁾.

Den næste Gang, vi træffe Caroline Mathilde spadserende i Rosenborg Have, den 23. Maj 1768 om Eftermiddagen³⁾, var Christian den Syvende heller ikke med, idet han nylig havde tiltraadt sin bekjendte Uden-

1) Berl. Tid. 10. April 1767 Nr. 29.

2) Marskall. Dagjournal 1765—1769. Regalierne bleve eftersete og oppudsede af Hofjuveleren, hos hvem de nogle Dage før Kroningen vare udstillede for »meenige Mand« (Berl. Tid. 27. April 1767 Nr. 34); den 6. Maj bleve de af Overhofmarskal Grev Moltke bragte tilbage til Rosenborg (Berl. Tid. 8. Maj 1767 Nr. 37), men kort Tid efter blev det, ved Resolution af 2. Juni 1767, bestemt, at de skulde henflyttes til Christiansborg, ligesom at Slottets øvrige Kostbarheder og Kunstsager skulde afgives til Kunstammeret og de andre kongelige Slotte, idet Rosenborg og nogle af dets Nebenbygninger samt det for Slotsforvalteren for faa Aar siden opførte nye Vaaningshus skulde indrettes til et Akademi for Landkadetterne; Slottets Embedsmænd skulde som Følge heraf sættes paa Pension og have Bolig andetsteds. Denne Beslutning kom dog heldigvis ikke til Udførelse. Friis S. 118—119.

3) Berl. Tid. 23. Maj 1768 Nr. 42.

landsrejse¹⁾), der skulde blive saa skjæbnsvanger for Kongefamilien. Dronningen tilbragte iøvrigt største Delen af Sommeren paa Frederiksborg Slot²⁾), men flyttede om Efteraaret tilbage til Kjøbenhavn, hvis Indvaanere den 30. September havde den Glæde at se Hans kongelige Højhed Kronprindsen blive ført en promenade gjennem Staden ind i Rosenborg Have og tilbage³⁾).

Christian den Syvende kom hjem fra sin Udenlandsrejse den 14. Januar 1769⁴⁾), og da Foraaret begyndte tidligt med smukt og mildt Vejr, træffe vi Kongefamilien allerede den 20. April i Rosenborg Have⁵⁾). »Efter Taffelet behagede det nemlig Kongen, Dronningen og Arveprinds Frederik tilligemed samtlige Hofdamer og Kavalerer samt de Kavalerer, som om Formiddagen

¹⁾ Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 621.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1765 - 1769, Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 614.

³⁾ Berl. Tid. 30. September 1768 Nr. 79. I Flensborgs Danske Mercurius for September 1768 S. 68 hedder det:

Hvor længe skulde vel Vor Caroline kunde

Vor Kron-Prinds have her, og ikke os forunde

Det Vellystfulde Syn, at see Ham offentlig. (d)

Hvor Han er munter, frisk og sund og trivelig.

(d) Man promenerede strax en Carosse med Hans Kongelige Højhed igiennem Staden til og fra Rosenborg Have.

⁴⁾ Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 621, 624.

⁵⁾ I Berl. Tid. 21. April 1769 Nr. 32 hedder det: Iblant andre Forfriskninger, som De Høy-Kongel. Herskaber her tage Sig ved nærværende tidlig begyndte smukke og iblant milde Foraars Veyrligt, behagede Deres allern. regjærende M. M., med Hs. K. H. Arve-Prints Friderich, i Gaar Eftermiddag udi Rosenborg Haven i denne Stad at promenere, der at nyde en Collation, og siden over Voldene omkring Residence-Staden at spatsere til Christiansborg tilbage. — Flensborg synger i den Danske Mercurius for April 1769 S. 122:

Ja, i sin Volde-Kreds Selv Hovedstaden havde

Et Lyst-Slot, som for Dem sin Foraars-Lyst tillav'de,

Den blev og ey forsmaaet: thi Rosenborg saa got

Opvarter Kronede, som noget andet Slot.

havde bivaanet Karussellen, henimod Kl. 5 at gjøre en Lystpromenade til Fods fra Christiansborg Slot gennem Stormgade over Volden til Rosenborg Have, hvor der ifølge hans højgrevelige Excellence Overhofmarskal Moltkes Ordre var foranstaltet en liden Kollation i den saakaldte indelukkede Svanehave; bemeldte Kollation, som Konditoren ene besørgede, bestod i The, Kaffe, Chokolade, Limonade og »Oschade« samt 4 Tallerkener med Konfekt, 4 Franskbrød, en Smørkande frisk Smør, som bekommedes fra Dronningens lille Kjøkken, 4 Bouteiller rhinsk og 2 dito rød Vin, som Alt blev sat paa et Bord; af Vinen blev aldeles ikke noget brugt; Borde og Stole forefandtes hos Gartner Bruhn¹⁾; Kongen og de øvrige Herrer, som vare i Følge med, vare iførte rødgrønne Veste, hvide Silkestrømper og Sko²⁾.

De allernaadigst saaes mod dets Opvartning tage,
 Til Fods De kom derhen, til Fods De kom tilbage;
 Stads-Voldene Dem bar ved denne Leylighed
 Og grønnedes i Lyst at kysse Deres Fied.

¹⁾ **Frederik Ludvig Bruhn**, jvfr. S. 53, døde i Aaret 1776; hans Enke Dorothea Christine Binder overlevede ham i 5 Aar (Berl. Tid. 1781 Nr. 67, 70). Bruhns Efterfølger blev **Christopher Dørschel**, der døde den 28. Oktober 1782, 63 Aar gammel (Berl. Tid. 1782 Nr. 87). Den 6. Januar 1783 blev adjungeret Slotsforvalter og Gartner ved Charlottenlund **Carl Æmilius Døllner** ansat som Gartner ved Rosenborg fra 1. samme Maaned at regne (Friis S. 131). Hans Efterfølger blev **Peter Lindegaard**, der den 31. Juli 1791 blev udnævnt til Slotsgartner ved Rosenborg; han var født den 16. Januar 1758; ved Ordenshøjtideligheden paa Rosenborg den 28. Juni 1809 blev han dekoreret med Danebrogs-mændenes Hæderstegn (Statstid. 1809 Nr. 67), og den 1. November 1828 blev han Ridder af Danebrog (Statskal.); han døde den 2. Oktober 1832 (Thaarup, Materialier til den danske Stats Havekulturs Hist. og Statistik S. 16—17, meddelt af Hr. Slotsgartner Tyge Rothe). Lindegaard er begravet paa Assistentkirkegaard, hvor hans Gravminde endnu ses ved Muren ud mod Nørrebrogade.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1765—1769.

Fem Dage senere, den 25. April om Eftermiddagen, spadserede Majestæterne og Arveprinds Frederik, hvilke havde spist til Middag paa Charlottenlund¹⁾, atter til Rosenborg, hvor der først blev holdt et lille Bal og derefter Taffel for 32 Personer foruden et Marskalstaffel for 20 Personer, og den 6. og 10. Maj holdtes der atter Bal og Taffel paa Slottet²⁾. Senere hen paa Sommeren fik Hoffet Besøg af Dronningens Broder Hertugen af Gloucester³⁾, som den 23. Juli om Eftermiddagen foretog en Spadseretur med sin Søster i Rosenborg Have⁴⁾.

I Aaret 1770⁵⁾ synes Kongefamilien ikke at have været paa Rosenborg, derimod var der det følgende Aar adskillige Gange Taffeler her. Søndagen den 14. April 1771 spiste saaledes Kongen, Dronningen, Generalinde Gähler, Konferentsraadinde Fabricius, Grevinde Holstein fra Tønder⁶⁾, Gehejmekonferentsraadinde Schimmelmann, Frøken Trolle, Kammerherre Falkenskjold, Kammerherre, Baron Bülow, Marskal Bjelke, Kammerherre *Brandt*⁷⁾

¹⁾ Adresseavisen 25. April 1769 Nr. 62.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1765—1769.

³⁾ Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 607.

⁴⁾ Berl. Tid. 24. Juli 1769 Nr. 59, Adresseavisen 24. Juli 1769 Nr. 111.

⁵⁾ De svenske Prindser Kronprinds Gustav og Prinds Frederik Adolf, der paa Vejen til Paris besøgte Kjøbenhavn under Navn af Greverne af Gothland og Øland (Berl. Tid. 1770 Nr. 95, Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 675, 710), besaae den 30. Novbr. 1770 om Formiddagen Rosenborg Slot. Berl. Tid. 30. Novbr. 1770 Nr. 96.

⁶⁾ Gift med Kammerherre, Grev Ulrik Adolf Holstein til Holsteinborg (Ridder af Danebrog, 1767 Amtmand i Tønder Amt, 1771 Overpræsident i Kjøbenhavn). Brandt var Fru Holsteins erklærede Galan. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 663, 709.

⁷⁾ Af Brandt findes et Portræt paa Rosenborg. Brock, Den oldenb. Kongeslægt S. 126.

og Konferentsraad *Struensee*¹⁾ til Middag i Christian den Fjerdes Audientssal; efter Taffelet blev der spillet Kort i Christian den Fjerdes Arbejdsværelse og i Marmorværelset, hvorpaa man Kl. 7 begav sig til den italienske Opera²⁾. — Den 23. Maj om Aftenen kjørte de nysnævnte Personer, med Undtagelse af Falkenskjold, til Rosenborg Have; 6 Løbere gik foran den kongelige Vogn, men der var ikke Pager eller Jægere med; man drak »Thevand« i Badstuen paa Salen i Haven³⁾ (formodentlig Eremitagen, nu Herkulespavillonen), hvor der atter den 26. Maj om Aftenen blev holdt Taffel for 12 Personer, blandt hvilke *Struensee* og *Brandt*⁴⁾. — Den 31. Maj blev der holdt Aftenstaffel i den nederste Etage af den midterste Pavillon af Orangerihuset; kun Kongen, Dronningen, Frøken Trolle, Grevinde Holstein fra Tønder, *Struensee* og *Brandt* deltog heri⁵⁾. — Den 2. Juni drak Hoffet »Thevand« i et i Haven oprejst Telt, hvorefter der i Orangerihusets midterste Pavillon var Taffel for 13 Personer, blandt hvilke *Struensee* og *Brandt*⁶⁾. — Den 4. Juni var der »Bunterads«-Taffel i Orangerihuset for 31 Personer, blandt hvilke Oberst Køller, *Struensee* og *Brandt*⁷⁾, og den følgende Aften spiste Kongen, Dronningen, Generalinde Gähler, Grevinde Holstein fra Tønder, *Struensee* og *Brandt* sammesteds i anden Etage⁸⁾.

1) Af *Struensee* findes Portræter paa Rosenborg. Brock S. 126.

2) Marskall. Dagjournal 1770—1771 S. 503—504, 1771—1772 S. 39—40.

3) Marskall. Dagjournal 1771—1772 S. 92.

4) A. St. S. 97.

5) A. St. S. 103.

6) A. St. S. 106 jvfr. S. 105.

7) A. St. S. 108—109.

8) A. St. S. 110.

I Struensees Tid fik Rosenborg Have endnu mere Tiltrækning for Publikum end tidligere¹⁾, idet de hidtil lukkede Kvarterer i Slutningen af Maj 1771 bleve tilgængelige, og der med kongelig Tilladelse blev truffet Foranstaltning til, at de Spadserende hos en Restauratør i Haven for Betaling kunde faa Spise- og Drikkevarer; denne Beværtning blev overladt til en Meklenburger ved Navn Gabel, der, som det antoges, for sin Datter Esthers Skyld stod i Gunst hos Struensee; der blev endvidere den 27. Juni aabnet en Pharaobank sammesteds, hvilken skulde svare en Afgift til Opfostringsstiftelsen for Hittebørn, og hver Søndagften blev der af Regimentshoboister opført Musik her²⁾. Haven tabte herved sin tidligere Karakter af Promenade og blev snart berygtet for de natlige Skandaler, som fandt Sted her³⁾.

1) Svenskeren Lidén skriver i sin Dagbog for 6. Juni 1768 (Danske Saml. 1. R. 2. B. S. 331): Mot aftonen geek jag uti den vid Kongl. Slottet Rosenborg belägna trädgården, den vackraste, jag ännu seet. Den är mycket vidlyftig, och med de härligaste alléer beprydd; här få stadens ennevänare utan åtskillnad och utan kostnad fornöta sin afton. Här var ingen, som vid utgången fordrede betalning för det man i en så vidlyftig trädgård gått sig trätt. Här var och nu en ansenlig folkmängd. Uti sällskap med några Svenske, som här träffades, tillbragtes aftonen i denna trädgård med serdeles förnöjelse. — Under 7. Juni (a. St. S. 333) skriver han: Sedan vi (Lidén og Langebek) ätit, följdes vi åt till Rosenborgs trädgård, der vi långt inpå natten promenerede. Jvfr. Hist. Tidsskr. 3. R. 6. B. S. 518. — Den 10. Juni besaae Lidén Slottet (a. St. S. 340); han tilføjer: Man ger 2 Rdr. för at se denna herligheten.

2) Hist. Tidsskr. 3. R. 4. B. S. 441 Anm., Høst, Struensee og hans Ministerium S. 338—339, 523, Købh. polit. Vejviser 1772 S. 259, 260, Friis S. 123, Schiern, Hist. Studier I. S. 172.

3) Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 525, 689. — Luxdorph anfører i sin Dagbog for 1771 under 1. August en Skandalhistorie med Angivelse af de Vedkommendes Navne; sammesteds omtaler han Fyrværkeri i Haven.

I Anledning af Begivenheder i Kongefamilien foranstaltede Gabel flere Gange større Festligheder i Haven; saaledes lod han, Dagen efter Prindsesse Louise Augustas Fødsel, den 8. Juli opføre Instrumentalmusik af to Orkestre med Pauker og Trompeter; Koncerten varede til Kl. 12 om Middagen og begyndte atter Kl. 4 om Eftermiddagen, hvorefter den fortsattes til Kl. 8 næste Morgen, idet en Del Selskaber lode sig beværte i Haven og udbragte Skaaler for Kongehuset. Mellem Kl. 11 og 12 om Aftenen lod han i Haven under Musik afbrænde et Fyrværkeri, hvori man bl. A. saae de regerende Majestæters Navnechiffre samt den nyfødte Kronprindsesses betegnet med C P; der skulde ogsaa have været Dands hele Natten igjennem, men dette blev forhindret ved Regnvejr¹⁾. — I Anledning af Dronningens Fødselsdag og Kronprindsessens Daab lod Gabel den 24. Juli om Aftenen afbrænde et stort Fyrværkeri med Dronningens og Prindsessens Navnechiffre i forskjellige Farver; derimod savnedes Kongens Navnechiffer, hvilket vakte Mishag²⁾. — Den sidste Efterretning om Rosenborg fra den Struenseeske Periode er af 17. Oktober 1771, da Majestæterne, efter at have bivaanet den franske Komædie paa Hoftheatret, begave sig til Lystslottet for tilligemed en talrig Forsamling af Damer og Kavalerer, som iforvejen vare tilsagte ved de kongelige Lakajer, nemlig samtlige fremmede Ministre og de tre første Rangklasser, at se paa et for kongelig Regning under Gabels Ledelse arran-

¹⁾ Høst S. 359—360.

²⁾ Høst S. 361. — Ved samme Tid optoges Struensee i Grevestanden (Høst S. 365), i hvilken Anledning Luxdorph skriver i sin Dagbog under 13. August: Paa en mutileret Statue af en Dreng i Rosenborg Have er tegnet: Var S som Du, blev hand ej G nu.

geret Fyrværkeri i tre Akter med en Pirique af Brambillas Arbejde; Fyrværkeriet fremstillede en Fæstnings Bombardering og Erobring, og mellem Akterne blev der fra Volden saluteret med 27 Kanonskud. Spejlværelset var forbeholdt de kongelige Herskaber med Hofdamer og Kavalerer, men desuagtet trængte over 50 Personer sig ind her¹⁾); de øvrige Værelser paa første Sal og i Stueetagen vare anviste de øvrige Indbudne. Hele Slottet var oplyst²⁾. Strax efter at Fyrværkeriet var afbrændt, tog Hoffet til Hirschholm, medens de Indbudne begave sig op i Riddersalen for at nyde de der serverede Forfriskninger³⁾.

Nogle Uger efter Katastrofen den 17. Januar 1772 forlystede Kongen og Arveprinds Frederik sig den 25. Februar om Middagen med en Kanefart paa Stadens reelle Gader til Rosenborg, hvorhen Enkedronning Ju-

¹⁾ Om Tønen ved Hoffet, jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 709.

²⁾ I alle Slottets mindre Værelser i de to nederste Etager samt i Trappetaarnets Vinduer var der anbragt Lys; i Rosen, den nordlige Endesal og et af de sydlige Værelser i den mellemste Etage hang der Lysekroner med henholdsvis 5, 4 og 4 Lys; i Christian den Fjerdes Audientssal var der en Lysekrone med 8 Lys og i den sydlige Endesal i Stueetagen 4 Lysekroner, hver med 4 Lys; Stengangen imellem disse to Værelser var oplyst med to Lygter hver med 3 Lys; i Riddersalen var der 4 Lysekroner, hver med 6 Lys, og paa hver af de to Kaminer stod der 4 Lys. Her var lige for Døren til Regaliekammeret opstillet Kongens nye Fuldtaffelbord med kold Anretning, og ved Siderne heraf stode 6 fir-kantede Borde hvert paa 10 Couverts; paa hvert af disse Borde stod en Pyramide med Desert, 4 Tallerkener med Konfekt og 4 Lysestager hver med 1 Lys. I hver Ende af Salen stode 2 ovale Borde, 2 paa 12 og 2 paa 10 Couverts; paa disse Borde var der ligeledes Desert og Konfekt samt 4 Lysestager hver med 1 Lys og 2 Armstager hver med 3 Lys.

³⁾ Berl. Tid. 18. Oktober 1771 Nr. 83, Marskall. Dagjournal 1771—1772 S. 241—244, Høst, Struensee S. 471.

liane Marie tilforn en Carosse havde begivet sig; i Christian den Fjerdes Audientssal blev der derpaa holdt Taffel, hvori 24 Personer, deriblandt Generallieutenant Køller, deltog. Efter Taffelet besaae de kongelige Personer Regalierne samt Slottets Antikviteter og øvrige Kostbarheder, hvilke befandtes i den kompletteste Orden¹⁾. — Den 28. Maj blev der holdt Bal paa Rosenborg, ved hvilken Lejlighed »det falsterske Regiments Hautboister gjorde Opvartning med Janitscharmusiken«; Musikanterne bleve ikke beværtede, men fik Betaling af Komediekassen; efter Ballet holdtes der Taffel i Orangerisalen, hvori foruden Kongen, Enkedronningen og Arveprindsen endvidere 23 andre Personer, deriblandt Generallieutenant Køller, deltog. Haven var den Aften opfyldt med nogle tusinde Mennesker²⁾. — En Uge efter, den 4. Juni, blev der atter holdt Bal og Taffel paa Rosenborg; man dandsede i den sydlige Endesal i Stueetagen, og Taffelet, der var paa 26 Couverts, blev holdt i Christian den Fjerdes Audientssal; Generallieutenant Køller var ikke med denne Gang; i Rosen var endvidere et Taffel med 6 Fade, 2 Salatiers og »Pladminasen« i Midten³⁾. — Den 23. Juni blev der holdt Bal i Orangerihuset, og derefter var der paa selve Slottet Taffel for 28 Personer, deriblandt Generallieutenant Køller-Banner⁴⁾. — Den 16. Juli gjorde Kongen og Arveprindsen om Aftenen

¹⁾ Berl. Tid. 28. Februar 1772 Nr. 17, Marskall. Dagjournal 1772 S. 80—82.

²⁾ Berl. Tid. 29. Maj 1772 Nr. 43, Marskall. Dagjournal 1772 S. 264—266.

³⁾ Marskall. Dagjournal 1772 S. 277—279.

⁴⁾ Berl. Tid. 26. Juni 1772 Nr. 51, Marskall. Dagjournal 1772 S. 308—309.

en Tur fra Frederiksberg til Kjøbenhavn og promenerede i Rosenborg Have, hvorpaa de begave sig tilbage til Frederiksberg igjen¹⁾.

Det følgende Aar blev Rosenborg benyttet som kongeligt Koppelasareth, idet den toaarige Kronprindsesse Louise Augusta og Prinds Karl af Hessens tre Børn, Marie Sophie Frederike (født 1767, senere gift med Kong Frederik den Sjette), Frederik (født 1771) og Juliane Louise Amalie (født den 19. Januar 1773), den 28. April 1773 bleve inokulerede paa Christiansborg Slot²⁾ og derefter den 1. Maj henbragte til Rosenborg, hvor Prinds Karl tilligemed sin Gemalinde Louise, Christian den Syvendes Søster, Dagen efter besøgte de smaa Patienter³⁾. Kuren varede i tre Uger, hvorefter Kronprindsessen og de tre durchlaughtige Børn den 22. Maj om Eftermiddagen Kl. 4¹/₂ vendte tilbage til Christiansborg Slot⁴⁾. Der blev derpaa den 31. Maj og 3. Juni holdt Aftenstaffeler i Laurierhuset, i hvilke Prinds Karl og Prindsesse Louise deltog⁵⁾, ligesom de ogsaa vare med ved et Bal og Taffel, som den 5. Juni blev holdt paa Rosenborg⁶⁾. Endnu en Gang i det Aar, den 10. Juni, holdtes der Aftenstaffel i Laurierhuset⁷⁾, men der hengaer nu et Par Aar, i hvilke Rosenborg ikke besøgte af Kongefamilien. I Foraaret 1775 træffe vi imidlertid, den 17. og 30. April, Arve-

¹⁾ Berl. Tid. 17. Juli 1772 Nr. 57.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 46.

³⁾ Berl. Tid. 3. Maj 1773 Nr. 36.

⁴⁾ Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 79, Berl. Tid. 28. Maj 1773 Nr. 43.

⁵⁾ Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 91—92, 95—96, Berl. Tid. 31. Maj 1773 Nr. 44, 4. Juni Nr. 45.

⁶⁾ Marskall. Dagjournal 1773—1774 S. 99—100.

⁷⁾ A. St. S. 109.

prinds Frederik med sin unge Gemalinde Sophie Frederike paa Slottet, hvor de bemeldte Dage »ansaa« Regallerne¹⁾, og den 23. April om Eftermiddagen Kl. 5¹/₂ begave de kongelige Herskaber sig til Haven for at promenere der, hvorefter de af Konditoren bleve opvartede med »Thevand«²⁾. Den 23. Maj spadserede de kongelige Herskaber atter i Haven, og uagtet der nogle Dage iforvejen hertil var indtruffen Efterretning om Dronning Caroline Mathildes Død³⁾, blev der dog holdt Bal og Taffel paa Slottet⁴⁾, og to Dage senere, den 25. Maj, var der Apartement med Spillepartier samt Aftens-taffel i Orangerihuset⁵⁾. Først den 11. Juni, da der fra det engelske Hof var indløbet officiel Efterretning om Dronningens Død, blev der anlagt 4 Ugers Hofsorg⁶⁾. — Den 15. Maj 1776 spiste de kongelige Herskaber, efter at have overværet en Revue paa Nørrefællend, til Aften paa Rosenborg, hvorhen Prindsen af Bevern, som havde ledet Revuen, ogsaa begav sig; før Taffelet spillede han »Lue« (Loup) med Herskabet⁷⁾. — Den 14. Maj 1777 var der atter Revue paa Nørrefællend, hvorefter de kongelige Herskaber spillede »Allebaseth« paa Salen i Orangerihuset og spiste til Aften i det sædvanlige Spisegemak paa Rosenborg⁸⁾. — I Sommeren 1778 besøgte Hertug

1) Marskall. Dagjournal 1774—1776 S. 224, 235.

2) A. St. S. 230.

3) Berl. Tid. 19. Maj 1775 Nr. 40.

4) Marskall. Dagjournal 1774—1776 S. 245—247, Berl. Tid. 26. Maj 1775 Nr. 42.

5) Marskall. Dagjournal 1774—1776 S. 248—250, Berl. Tid. 1775 Nr. 42.

6) Berl. Tid. 12. Juni 1775 Nr. 47.

7) Marskall. Dagjournal 1776—1777 S. 13, Berl. Tid. 17. Maj 1776 Nr. 40, jvfr. Nyt hist. Tidsskr. 4. B. S. 703.

8) Marskall. Dagjournal 1777—1778 S. 53—54.

Ferdinand af Brunsvig Hoffet; han promenerede den 8. Juni om Eftermiddagen i Haven tilligemed Kronprindsen¹⁾, og den 13. Juni »ansaa« han Regalierne²⁾, men der hengaaer derefter et Tidsrum af flere Aar, i hvilke der Intet høres om fyrstelige Besøg paa Slottet.

I den Periode af Christian den Syvendes Regeringstid, som vi hidtil have havt for Øje³⁾, beklædtes Kommandant- og Slotsforvalterembedet endnu af Oberstlieutenant Horstmann, som allerede ved sin Ansættelse 1759 var i en temmelig fremrykket Alder. Han havde derfor den mærkelige Skjæbne at opleve, at tre Personer skriftlig ansøgte om hans Embede, før det blev ledigt. Den første af disse var Major Christian Carl von Pogrell, der den 14. Februar 1773 anholdt om at maatte blive ham adjungeret i hans Embede med Succession⁴⁾. Pogrell, der var født i Kolding⁵⁾, havde begyndt sin

¹⁾ Marskall. Dagjournal 1778 S. 157—158.

²⁾ A. St. S. 167—168.

³⁾ I Aaret 1772 havde Rosenborg, som dengang trængte til en Reparation, nær mistet Spiret paa det store Taarn, idet det paa-tænktes at anbringe et Gelænder eller en Balustrade ovenpaa sjette Etage istedetfor Spiret; denne Vandalisme blev dog heldigvis afværget af Harsdorff (Friis S. 119—120), men ved Reparationen synes Riddersalen at have mistet sit Flisegulv (Friis S. 120). Ved samme Lejlighed bleve Statuerne i Haven eftersete af Wiedewelt og Harsdorff (Friis S. 123—126). Det følgende Aar, 1773, ombyggede Harsdorff Eremitagen i Haven, og hertil blev Herkulesgruppen flyttet tilligemed de to mindre Figurer, Orfeus og Eurydice, der ligeledes ere udførte af Baratta, og som i en tidligere Periode havde staaet i Amalienborg Have; Wiedewelt prydede den nye Bygning med de to Relieffer, Herkules og Omfale, og forsynede de tre Statuer med nye Fodstykker. Berl. Tid. 1773 Nr. 66, 67, Holck, Kjøbh. Beskr. 1774 S. 66, Friis S. 126—128, Meier, Wiedewelt S. 95—98, 269, Fredensborg S. 39—40.

⁴⁾ Bilag 253 til Rentekammerets Res. Prot. 1773.

⁵⁾ Bilag 56 til Res. Prot. 1776.

militære Løbebane den 14. Juni 1754 som Kornet ved det oldenborgske Kavalleriregiment; ved denne Afdeling stod han indtil 1763 og var da efterhaanden rykket op til Premierlieutenant (den 28. Februar 1759) og Ritmester (den 1. Juli 1761); i Aarene 1764 til 1767 stod han ved det fyenske hvervede Dragonregiment og var fra 1767 til 1773 Kapitajn ved det falsterske hvervede Infanteriregiment, ved hvilket han det sidstnævnte Aar anføres med Majors Karakter¹). Han havde imidlertid ikke gjort aktiv Tjeneste i den danske Hær i alle disse Aar; ved Resolution af 5. September 1759 havde han nemlig faaet en Gratifikation af Kongens Kasse paa 200 Rdlr. for blandt andre permitterede Officerer at blive vaane Krigen udenlands²), og i sin Ansøgning anfører han ogsaa, at han i syv Aar havde tjent i den franske Hær, og at han tre Gange var bleven saaret, hvilket havde kostet ham over 300 Speciesdukater, ligesom han ogsaa havde mistet sin Eqvipage. Derved var han kommen i en Gjæld af 2000 Rdlr., som han havde faaet allernaadigst Løfte om at faa godtgjort, men ved Kongens Død var dette Løfte ikke blevet opfyldt, og man havde desuden berøvet ham 300 Rdlr., som han aarlig oppebar af en besynderlig kongelig Naade. Senere havde han gjort fire Felttog med ved den russiske Hær og havde tilsat sin Helbred, saa at han paa Grund af Brystsvagheit for en Del var uskikket til Militærtjeneste, ligesom han ogsaa, da hans Karl var død af Pest, havde maattet lade alt sit Tøj brænde, hvorfor han hos den russiske General Grev Panin havde maattet laane 800 Rdlr. og desuden gjøre en lang og kostbar Rejse

¹) Ancienneteterne i Geh. Ark.

²) Krigskanc. Exp. for 3. Kvartal 1759 Nr. 1247.

fra Krim til St. Petersborg. Skjøndt han et Par Gange i Ansøgningen omtaler sin Svaghed, mener han dog, at han indtil videre kan vedblive at gjøre Tjeneste ved den russiske Hær, indtil han kan komme til at efterfølge Oberstlieutenant Horstmann som Kommandant paa Rosenborg. Foruden at ansøge om denne Retrætepost beder han tillige om et Forskud paa 3000 Rdlr. til at betale sin gamle og nye Gjæld med, saaledes at han, naar han tiltraadte Tjenesten paa Rosenborg, aarlig vilde betale Afdrag paa dette Forskud. I sin Forestilling til Kongen af 18. Marts 1773 bemærker Finantskollegiet¹⁾, at skjøndt der ellers ikke maatte gjøres Indstilling om Exspektancer, havde Kongen dog ved sin Paategning paa Ansøgningen gjort Kollegiet det til Pligt at henstille Andragendet, hvortil kom, at Andrageren havde gode Vidnesbyrd om Indsigt og Bravour i Krigen. Da Major Pogrell imidlertid hidtil kun havde ansøgt om en Betjening (et Told- eller Amtsforvalterembede) paa 5 til 600 Rdlr. aarlig, medens Oberstlieutenant Horstmann foruden fri Bolig med et Stykke Jord til Have og Græsning til et Par Køer, samt hvad der blev tilovers af de aarlig til Rosenborg Slots Fornødenhed bevilgede 24 Favne Brænde, havde en aarlig Gage af 939 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ (2 β), nemlig ved Civilreglementet 700 Rdlr. og Resten extraordinært af Skatkammerets Kasse, derunder indbefattet 100 Rdlr. til en Fuldmægtig (Fouragen til to Heste, hvilken han før havde havt, var derimod bortfalden fra 1. April 1771), og disse Indtægter syntes at være for store i Forhold til Embedets Vigtighed og Møje, mente Kollegiet, at Pogrells Gage, hvis han fik den ansøgte Exspektance paa Horst-

¹⁾ Finants Koll. kgl. Res. Prot. 5. 45.

manns Embede, ikke burde sættes højere end til 6 à 700 Rdlr. aarlig, idet alle personlige Deputater, undtagen de med den frie Bolig forbundne Emolumenter, burde ophøre. Hvad Andragendet om Forskud angaaer, anser Kollegiet det for sin Pligt at gjøre opmærksom paa det Usædvanlige heri og paa, at det under Kassens nuværende Omstændigheder i ethvert Tilfælde ikke bør overstige 1000 Rdlr. Under 22. Marts blev det resolveret, at der af særdeles kongelig Naade og uden nogen Følge for nogen Anden skulde forundes Andrageren den ansøgte Exspektance paa Rosenborg Slots Kommandantskab med 700 Rdlr. og paa de Vilkaar, at han selv skulde lønne Fuldmægtigen uden Erstatning af den kongelige Kasse, samt at alle personlige Deputater, undtagen de med den frie Bolig fortiden forbundne Emolumenter, skulde ophøre. Endvidere blev der bevilget Pogrell et Forskud paa 1000 Rdlr., som han, naar han virkelig kom til at tiltræde Tjenesten paa Rosenborg, skulde tilbagebetale i taalelige Terminer, der i sin Tid nærmere skulde bestemmes af Finantskollegiet. Den kongelige Resolution blev af Finantskollegiet meddelt Rentekammeret og Major Pogrell den 25. Marts¹⁾, og den 26. April blev hans Bestalling udfærdiget overensstemmende hermed. Den lyder saaledes²⁾:

C7 gjøre Alle vitterligt, at vi allernaadigst have antaget og bestilt, saa og hermed antage og bestille os elskelig Major **Christian Carl von Pogrell** til at være Slotsforvalter ved vores Slot Rosenborg udi vores kongelige Residence Stad Kjøbenhavn udi nuværende Slots-

¹⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1773 Nr. 57 Lit. B, Finants Koll. Dok. 1773 Nr. 206.

²⁾ Bestall. Prot. Nr. 19. 21—23.

forvalter os elskelig Oberstlieutenant og Kommandant August Vilhelm Horstmans Sted, naar han ved Døden afgaaer, eller Tjenesten paa anden lovlig Maade ledig vorder. Thi skal han være os som sin absolute og souveraine Arve-Konge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydlig, huld og tro, vores og vores kongelige Arvehouses Gavn og Bedste med største Flid søge, vide og ramme, al Utroskab, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og hvis han fornemmer at ske til vores Præjudice, os straxen uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkjende. I Særdeleshed skal han denne Tjeneste troligen og flittigen forestaa, saa at han ej alene med Bygningerne haver behørigt Tilsyn samt de derpaa forekommende Brøstfældigheder betimeligen for Vedkommende anmelder, men endog holder de paa Slottet værende Pretiosa, Skilderier, Møbler og alle andre Ting, hvilke ham, efter derover forfattet Inventarium, i sin Tid overleveres, under nøje Opsigt og Forvaring, at Intet deraf beskadiges eller bortkommer, saasom han bliver pligtig dertil i alle Maader at være ansvarlig; til hvilken Ende han og over den Af- og Tilgang, som udi samme Inventarium maatte ske, holder behørig Optegnelse, og samme med udfordrende rigtige Beviser belægger, ligesom han og udi alle Maader sig saaledes haver at skikke og forholde, som det en ærekjær og oprigtig Slotsforvalter og kongelig tro Tjener egner og vel anstaaer, han og agter at forsvare og vil være bekjendt, efter den allerunderdanigste Troskabsed, han os derpaa givet og aflagt haver. (Herefter nævnes de i Resolutionen af 22. Marts fastsatte Lønningsvilkaar, der ere anførte ovenfor).

Pogrell, der fra 1774 af opføres i Statskalenderen som succederende Kommandant og Slotsforvalter efter Horstmann, skulde imidlertid altsaa indtil videre forblive i Militæretatens Tjeneste. Den 29. Januar 1774 blev

han, der, som det vil erindres, fra 1767 af havde staaet ved Infanteriet, atter forsat til Kavalleriet og som Premiermajor ansat som Chef for en Husareskadron, og under 3. April samme Aar blev han Kammerherre. Da han ikke havde Raad til at indløse den for ham i sidstnævnte Egenskab under 18. December 1775 udfærdigede Bestalling, ansøgte han, der af Rentekammeret var bleven erindret om at afgjøre Sagen, den 21. Marts 1776 om at maatte faa den gratis¹⁾.

Da Horstmann endelig laa paa sit Dødsleje, meldte endnu to Officerer sig som Ansøgere om den endnu ikke ledigblevne og i ethvert Tilfælde jo allerede ved eventuel Vakance bortgivne Plads. Den 12. Februar 1781 indgav nemlig Kapitajn i Kongens Regiment Frederik von Cruys²⁾ et Andragende til Prinds Frederik om dennes naaderige Protektion til at faa Embedet, »naar den nuværende og for Døden liggende Kommandant Oberstlieutenant Horstmann afgaaer«. Cruys, hvis Fader var Kapitajn i Søetaten, var født i Kjøbenhavn 1736³⁾; han havde stadig staaet ved det samme Regiment, Kronprindsens, der fra 1766 førte Navnet Kongens Regiment; den 1. April 1756 var han bleven Fændrik, den 25. Januar 1758 Sekondlieutenant, den 5. Oktober 1763 Premierlieutenant og den 17. April 1765 Kapitajn; senere, i ethvert Tilfælde først 1781, blev der tillagt ham Majors Karakter med Anciennetet fra Arveprinds Frederiks Bryllupsdag den 21. Oktober 1774; han forsvinder af Militæretaten med Aaret 1786, da han endnu findes opført som Kapitajn med Majors Titel ved Kon-

¹⁾ Dok. til Res. Prot. 1776 Nr. 56.

²⁾ Kjøbh. Journ. 1781 Nr. 196, Dok. til Res. Prot. 1781 Nr. 15.

³⁾ Oberst Lehmanns Regiment til Fods 1767 i Geh. Ark.

gens Regiment¹⁾. I sin Ansøgning paaberaaber han sig sin Tjenestetid af 29 Aar, deraf 16 som Kapitajn, og siger, at han har tilsat det Lidet, han ejede, dels til Kompagniets Kjøb og dels til nødtørftigt Underhold for sig, sin Hustru (der var Datter af Justitsraad Schrøder²⁾) og otte Børn, hvorfor han i flere Aar havde befundet sig i den kummerfuldeste Tilstand og uden mindste Ressource.

Den 7. Marts 1781 indgav endvidere Major af det norske Livregiment til Fods Cæsar August von Wilster³⁾ en Ansøgning til Christian den Syvende om at blive benaadet med »det rolige Kommendantenskab paa Rosenborg Slot, naar sammemaaske snart bliver vakant«, dog forsaavidt Major Pogrell skulde give Afkald derpaa⁴⁾. Wilster, der var født den 1. Januar 1734, var den 31. December 1755 bleven udnævnt til Sekondlieutenant i Kavalleriet ved det sjællandske Regiment, hvor han findes omtalt blandt de saakaldte reformerte Officerer; den 9. Marts 1757 avancerede han til Premierlieutenant ved samme Regiment, hvor han endnu gjorde Tjeneste 1759 og 1761; den 5. Oktober 1763 blev han Sekondkapitajn og findes i 1764 anført som saadan under de hvervede Dragoner ved det jydsk Regiment og i 1765, 1766 og 1767 under det hvervede Infanteri ved det langelandske Regiment; herfra overgik han til det norske Livregiment til Fods, hvor han, vistnok 1779, fik Titel af Major med Anciennetet fra Arveprinds Frederiks Bryllupsdag

¹⁾ Ancienn. i Geh. Ark.

²⁾ Oberst Lehmanns Reg. 1767.

³⁾ Ifølge Daabsattesten, der 1882 er foræret Slottets Arkiv af Familien, opkaldt efter Fadderne Kapitajn Cæsar Prætorius og General August Prætorius.

⁴⁾ Kjøbh. Journ. 1781 Nr. 197, Dok. til Res. Prot. 1781 Nr. 15.

den 21. Oktober 1774¹⁾. Som Grund til Ønsket om at udtræde af aktiv militær Tjeneste anfører Wilster, at hans Helbred var blevet nedbrudt det foregaaende Aar i den kongelige Tjeneste paa Flaaden.

Horstmann, hvis Død saaledes med Længsel blev imødeset, hensov da endelig den 25. Marts 1781 i en Alder af over 82 Aar²⁾. I Adresseavisen³⁾ læses følgende Gravskrift over ham:

Herunder
er det Dødelige nedlagt
af
den forhen i Live værende
Commandant og Slots-Forvalter ved Rosenborg,
Høyædle og Velbyrdige
nu salige
Hr. August Wilhelm Horstmann,
Kongelig bestalter Oberst Lieutenant af Infanteriet.
Fød
Aar 1699. den 17 Februarii,
død
Aar 1781. den 25 Martii,
giftet
Aar 1751. den 8 Januarii
med Mad. Else Sternbergs, fød Berentz,
med Hende avlet en Søn
Frideric Julius Christian Horstmann⁴⁾),

¹⁾ Ancienn. i Geh. Ark.

²⁾ Adresseavisen 1781 Nr. 49, Berl. Tid. 1781 Nr. 25.

³⁾ 10. April 1781 Nr. 61.

⁴⁾ Den her nævnte Søn, der var Kapitajn, var gift med en Datter af Generalkrigskommissær Jacob Gregorius Graae, Anna Birgitte Graae; han var en daarlig Husholder, hvorfor hans Svigerfader paa derom indgiven Ansøgning 1783 fik udvirket, at den af Datterens allerede faldne Arvemidler i Behold værende eller efter Mandens retmæssige Gjælds Betaling til Rest blivende Kapital ligesom ogsaa de hende for Eftertiden ved Arv tilfal-

hvilke begge beklage det vigtige Tab
 af en kierlig, bestandig og christelig sindet
 Ægtefælle, Fader og Ledsagere paa Dyders Vey:
 I fire store og uforglemmelige danske Kongers
 60 Aars Tjeneste,
 er han prøvet og altid befunden
 en duelig, aarvaagen og tro Tiener
 i sin Guds Dyrkelse
 oplyst, opbyggelig og oprigtig;
 i Omgang med Medmennesker
 ærlig og kierlig.

Dagen efter Horstmanns Død blev hans hidtilvæ-
 rende private Fuldmægtig Nicolai Andreas Svitzer
 udnævnt til kongelig Fuldmægtig ved Rosenborg Slot¹⁾,
 og skjøndt kongelige Fuldmægtige ellers ikke fik nogen
 Bestalling, men kun en skriftlig Meddelelse om Resolu-
 tionen, blev der dog under 9. April næstefter udfærdiget
 en Bestalling²⁾ for ham, hvilken blev meddelt gratis.
 Den lyder saaledes:

Vi C7 etc. gjøre Alle vitterligt, at vi allernaadigst
 have antaget og bestilt, saa og hermed antage og be-
 stille Nicolai Andreas Svitzer, som haver de udi vores
 Indfødsret fastsatte Egenskaber, til at være Fuldmægtig
 ved Slotsforvalterens Forretninger paa Rosenborg Slot
 udi vores kongelige Residence Stad Kjøbenhavn. Thi

---

dende Midler maatte blive indsatte i Overformynderiet, saaledes
 at Ægteparret kun skulde nyde Renterne heraf, medens Kapitalen,
 som ikke maatte røres til Dækning af deres fremtidige Gjæld,
 efter deres Død skulde tilfalde deres Arvinger efter Loven.
 Kjøbh. Hof- og Stadsrets Tillysning Prot. 15. August 1783, med-
 delt af Hr. Højesteretssagfører M. Lunn.

¹⁾ Rentekammerets Rel. og Res. Prot. 1781 A 75 A. Svitzer havde
 dengang idetmindste i ti Aar været Horstmanns Fuldmægtig,
 jvfr. Berl. Tid. 1771 Nr. 20, Tillæg.

²⁾ Bestall. Prot. 19. 267.

skal han være os som sin absolute og souveraine Arve-Konge og Herre, efter derforuden hans allerunderdanigste Pligt og Skyldighed, lydig, huld og tro, vores og vores kongelige Arvehouses Gavn og Bedste med største Flid søge, vide og ramme, al Utroskab, Skade og Fordærv derimod af yderste Magt og Formue hindre, forekomme og afværge, saa og, hvis han fornemmer at ske til vores Præjudice, os straxen uden nogen Undseelse tilbørligen aabenbare og give tilkjende. I Særdeleshed haver han med al Flid og Omhyggelighed at forrette, det hannem som Fuldmægtig vorder anbetroet, samt ellers trolig og med behørig Flid at efterleve, hvis hannem af hans Foresatte anbefales, og sig derudi saavel som udi alle andre Maader saaledes at skikke og forholde, som det en ærlig og oprigtig Fuldmægtig samt tro Tjener vel egner og anstaaer, han og agter at forsvare og vil være bekendt efter den allerunderdanigste Troskabsed, han os derpaa gjort og aflagt haver.

Under 9. Maj samme Aar blev der tillagt Svitzer, foruden de 100 Rdlr., han tidligere havde faaet af Kommandanten, og som fremdeles skulde udredes af denne, endvidere 100 Rdlr. for at renholde Guldmedaillerne paa Slottet¹⁾, altsaa en Bestilling ved det i Henhold til Resolution af 23. December 1780 og 28. Marts 1781²⁾ fra Kunstammeret udsondrede Mønt- og Medaillekabinet, der skulde henflyttes til Rosenborg og forenes med de der allerede iforvejen opbevarede Medailler, ligesom det ogsaa ses, at han har havt et personligt Tillæg af 100 Rdlr. fra Skatkammeret, ialt saaledes 300 Rdlr.³⁾

Kammerherre, Major Pogrell, der i Henhold til sin

¹⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1781 C 187.

²⁾ Beskr. over danske Mønter og Medailler, Indledn., Møntsaml. Arkiv.

³⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvaar, 214.

Bestalling af 1773 skulde have succederet Horstmann som Kommandant og Slotsforvalter, men som paa den Tid laa i Ribe med sin Eskadron af andet Husarregiment for at afsperre Grændsen mod Kvægsygens Indtrængen¹⁾, døde der i Juni samme Aar²⁾ uden at have tiltraadt Embedet paa Rosenborg. Dette blev derpaa under 23. Juni samme Aar³⁾ givet til den ene af de ovenfor nævnte Ansøgere Major **Cæsar August von Wilster**⁴⁾, hvis Bestalling som Slotsforvalter blev ud-

¹⁾ Krigskanc. 3. Dep. Exp. Prot. 1781, 528, 529.

²⁾ Adresseavisen 15. Juni 1781 Nr. 102, Dok. til Res. Prot. 1781 Nr. 15.

³⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1781 C 187.

⁴⁾ Om sin Slægt har Major Wilster paa en af ham affattet, Rosenborg den 14. Maj 1787 dateret Stamtavle, som 1882 er foræret Slottets Arkiv af Familien, optegnet Følgende:

Obrist Lieutenant Jacobsen, mein Elter vater Wurde 1657 vom Könige Friederich den 3ten, im Adelstande, mit den Nahmen von Wilster, erhoben, weil er sich bey der Stadt Wilster in Holstein, wie König Carl Gustav ins Land fiel, sehr tapfer bewiesen: allein weil er wegen Geldmangel die Ausfertigung des Adelpatents nicht verlangte, und sich hernach kein beweis wegen seiner Erhebung in dem Adelstande fand, so suchte mein Vater und Vaterbruder erst im Jahre 1755 ein neues Adelpatent. Dieser Obrist Lieutenant v. Wilster hat 12 Söhne nachgelassen, davon elfe in Dänische, Schwedische, Russische, Österreichsche, Pfälzische, Bayerische, Spanische und Holländische Kriegsdienste gestorben, die meisten als Generals und drey als Admirals: Von ihren Nachkommen weisz ich nur folgendes.

Johann v. Wilster mein Groszvater war Einer von Obrist Lieutenant v. Wilsters Söhnen; starb 1721 als General Major und Chef vom Königl. Artillerie Corps in Holstein. Seine Frau war eine Muhlen und seine Kinder

1. Johann Jacob v. Wilster geböhren 1689. Verheyrathet 1742 mit General Lieutenant von Kyan Tochter, die 1747 unbeerbt starb. Er starb 1769 unbeer[b]t als würcklicher Königl. Polnischer und Sächsischer General von der Infanterie.

2. Carl v. Wilster mein Vater, geböhren 1698, heyrathete 1728 Christine Henrica v. Amthor, geböhren 1705, gestorben 1762.

færdiget den 5. Juli 1781; den er, med Undtagelse af Tilføjelsen af, at han har de i Indfødsretten fastsatte

Ihre Kinder waren: Catrina Sabina, geböhren 1729, gestorben 1729. Sophia Catrina, geböhren 1730, gestorben 1752. Friderich, geböhren 1731, gestorben 1759. Amalia Sophia, geböhren 1732, Siehe Lit. a. César August, geböhren 1734. Siehe Lit. b. Carl, geböhren 1737, gestorben 1784. Anna Barbara, geböhren 1738, gestorben 1749. Johann Hinrich, geböhren 1743. Siehe Lit. c. Ferdinand Christian, geböhren 1744, gestorben 1745. Mein Vater hey Rathete 1764 die verwitwete Justice Rätthin Vogt, geböhrene Holter. Sie war 1725 geböhren und starb 1782. Mein Vater starb 1776, als General Lieut., Ritter vom Dannebrog und Commandant zu Friederichstadt. Von seinen Kindern und Kindes Kindern leben:

- Lit. a. *Amalia Sophia v. Wilster* geböhren 1732. Ist unverhey Rathet und zu Christiansfelde.
- Lit. b. *César August v. Wilster*, Major und Commandant zu Rosenberg Geböhren 1734. Verhey Rathet 1771, mit Charlotte Elisabeth von Schacht eine Tochter des General Major v. Schacht. Sie ist geböhren 1749 und ihre Mutter war eine Tochter vom Obrist Lieutenant de la Milliere. Kinder aus meiner Ehe sind:
- 1) Carl Hinrich, geböhren 1772.
  - 2) Johann Friederich, geböhren 1774, gestorben 1778.
  - 3) Karen Mariane, geböhren 1775, gestorben 1778.
  - 4) Alette Maria Amalia, geböhren 1777.
  - 5) Carl Friderich, geböhren 1779.
  - 6) Karen Mariane Mattea, geböhren 1780.
  - 7) Julius Friderich Ferdinand, geböhren 1782.
  - 8) César August, geböhren 1784.
  - 9) Alexander Émilius, geböhren 1785.
- Lit. c. *Johann Hinrich v. Wilster* starb 1783 als Kammer-Juncker. 1779 hey Rathete er Martine Eliesen, eine Tochter vom Justice Rath Eliesen. Sie starb 1783. Ausz dieser ist am Leben Karen Henrica v. Wilster, geböhren 1780.
3. *Sophia v. Wilster* hey Rathete ungefehr 1729 Capitain v. Arnschildt, und starb ungefehr 1743. Ausz dieser Ehe sind 2 Kinder:
    1. Anna Catrine v. Arnschildt, wurde 1769 mit dem Sächsischen Capitain v. Brück verhey Rathet, und starb 1777.
    2. Charlotte v. Arnschildt ist mit dem Sächsischen Capitain v. Watzdorff verhey Rathet.

I den Wilsterske Families Besiddelse findes følgende i Christiania hos Samuel Conrad Schwach trykte Gravskrift over Major Wilsters ovenfor nævnte Fader; den lyder saaledes:

Egenskaber, ellers enslydende med Pogrells, i hvis Sted han siges at være traadt¹⁾. Ved Resolution af 12. Juli

Grav-Skrift.

† † †

Strid og Seyer Troskab og Tapperhed Vittighed og Ære Danner
Helternes Levnets Løb Dyd og Gudsfrygt gjør det berømmelig
Fletter Krandsse til deres Navn og strøer Blomster paa deres Grav
Saadan var Livets Bane for Hans Excellence

Den Høy- og Velbaarne Herre

Hr. Carl von Wilster

Nedstammet af adelige Krigsmænd I Glykstad den 10de Novbr. 1698

Tiltraadde Han selv den Høy-Kongelige Krigs-Tieneste 1715

Fulgte Krigen ved Stralsund Fridrichshald og Rhinen

Og fik ved 2de Udenlands Rejser de udmærkede Indsigter

Som gjorde Ham færdig til at lyde værdig til at befale Til sidst

Som Commandant udi Fridrikstad den 29de May 1776

Æren fulgte Dyden Skyggen Fortienesterne Derfor blev Han

udnævnt Til General-Lieutenant 1773

Til Ridder af Dannebrog 1774

Og Forsynet selv forhøjede Ærens Glants

Udi Hans første Ægtestand

Med den Høy-Velbaarne Frøken

Christine Henrica von Amthor

Som gav Ham af 9 Børn

Trende endnu levende Sønner en Datter

Og udi Hans anden Ægtestand

Med den igienlevende Høy- og Velbaarne Dame

Frue Karen Holter

Som delede Velstand og Glæde med Ham

Indtil Han gjorde det siste lykkelige Udfald af Tidens Befæstning

Og fandt en evig Fred for sig den 16de Julii 1776

I Kiendere af Trophæer! Som ikke søge eders Vellyst paa

Valpladsen blant slagne Mennisker og døde Kroppe

Finde hos dette Monument de heldigste Krigs-Bedrifter

Ikke malede men udøvede Hist forjog Han Vankundigheds

Taae og Fornuftens Fordomme Ved grundig Lærdom og lang

Forfarenhed Der nedbrød Han Sandsernes Udværker og

Indbildningens Slot Ved Lysternes Tvang

Her forskandsede Han Livets Styrke mod Sygdoms Storm

Ved Ordentlighed og Maadelighed til det 78de Aar

Og Avind selv krøb i Skiul da den saae Lasternes Skare

Udi Lænker under Heltens Fødder

Rygtet basunede og den evige Sandhed bevidnede

At Retfærdigheds Krone var henlagt til ham. S.

¹⁾ Bestall. Prot. 19. 273.

1781¹⁾ blev hans Gage bestemt som Pogrells, saaledes at han deraf skulde udrede 100 Rdlr. til Fuldmægtig Svitser. Wilster fik ikke nogen formelig Afsked af Militæretaten²⁾, men udgik dog af dennes Detail, og i Henhold til Generalitetets Forestilling af 3. Juli blev der udfærdiget et Paritionspatent for ham som Kommandant³⁾.

Kort efter sin Tiltrædelse paa Rosenborg ansøgte Wilster, da den ham i Henhold til Resolutionen af 12. Juli 1781 overladte Have knap var 15 Alen i Kvadrat og saaledes utilstrækkelig til at forsyne hans talrige Familie med Kjøkkenurter, om at den tidligere omtalte saakaldte lille Slotshave, som laa indenfor Rosenborgs dengang endnu ikke tilkastede Grave, og som var opfyldt med store, gamle og for det Meste unyttige Træer, maatte blive ham overladt til Brug, og at det maatte tillades ham at plante unge og nyttige Frugttræer der og paa egen Bekostning forbedre den. Da Gartner Dørschel ved Rosenborg erklærede, at Gartneriet kunde undvære bemeldte Have, blev Ansøgningen bevilget under 26. November 1781⁴⁾. Denne Have blev iøvrigt snart efter i Henhold til Resolution af 18. Oktober 1781⁵⁾ sat i Forbindelse med den øvrige, idet det var blevet bestemt, at en Del af Slotsgraven langs Kommandantens Vaaningsgrund og de saakaldte Domestikbygninger,

1) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1781 C 187.

2) Register over Gen. og Komm. Koll. Ordre og Res. 1781 Nr. 341, Generalitetets Korresp. Prot. 443 Nr. 1279.

3) Generalitetets Extrakt Prot. 374 Nr. 33, Reg. over Gen. Exp. 474 Nr. 1279.

4) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1781 C 271.

5) Res. Prot. 1781 C 250, Friis S. 129.

istedetfor at opføre det sammesteds forfaldne Bolværk, skulde tilkastes og opfyldes med Jord, Grus og Gade-
renovation af dem, der saadant derhen vilde tilføre, saa
og tildels med Jord af den ved Slotsgraven liggende
unyttige Bakke, hvori der efter Kommandantens Beret-
ning ifølge Rygtet skulde ligge en Skat begravet. Det
er i denne Have, som Wilster i sin sidste Villie om sin
Begravelse kalder »mein irdisches Paradies, worin ich
ofters Himmelsfreuden genossen habe«, at han overens-
stemmende med sit derom udtalte Ønske har fundet
sit sidste Hvilested¹⁾.

Skjøndt Wilster efter den anførte Udtalelse har op-

¹⁾ Wilsters egenhændige Optegnelse om sin Begravelse, der 1882 af hans Familier foræret Rosenborg til Opbevaring, lyder saaledes:

P. M. wegen mein Begräbnisz.

In der Hoffnung dasz meine guten Kinder mir dadurch die letzte Liebe beweisen, dasz Sie mir so begraben, wie ich es wünsche, will ich folgendes von ihnen verlangen.

1. Im Küchengarten, mein irdisches Paradies, worin ich oftens Himmelsfreuden genossen habe, will ich in der Ecke, vor den Marmortisch mein Grab haben: Schon lange hat mein Chef mir dieses erlaubt; nur dasz niemand etwasz dabey verlieren soll, welches nicht zu vermuthen ist, da ich als Officier auf den Soldaten Kirchhoff ein Grabmahl haben musz.

2. In dasselbige Leinen Zeug und Kleider worin ich sterbe, soll man mir, ohne andere Leichen-Kleider, Bettücher oder dergleichen unnütze Saclen, und ohne mir zu waschen, ins Sarg legen.

3. Erst völlig 3 mahl 24 Stunden nach meinem Tode, soll man mir ins Sarg legen, und den 4ten Tag begraben.

4. Folgende Unkosten sind bey mein Begräbnisz, und keine andre unnöthige,

5. 25 arme Männer sollen mir, über den inneren Schloszplatz, ins Grab tragen; und 25 arme Weiber, nebst alle meine Söhne, Töchter, Kindesinder und mein Beichtvater sollen meinen Sarg bis ans Grab folgen. Vorzüglich sollen die Armen ins Militär

levet mange glade Timer paa Rosenborg, hemsøgtes han dog ogsaa der i sine senere Aar af tunge Prøvelser. Hans Hustru, der, foruden de ovenfor paa Stamtavlen nævnte 9 Børn, endvidere 1787 havde født en Datter Charlotte¹⁾, døde den 9. November 1791 i Barselseng. Hendes Død bekendtgjordes i Adresseavisen saaledes²⁾:

Min gode, uforglemmelige Egtefælle, Charlotte Elisabeth v. Wilster, fød v. Schacht, forlod den 9de hujus Kl. 6^{1/2} om Aftenen i sit Alders 43 Aar den Verden, i hvilken hun en Time tilforn havde sat vor efterlevende Søn³⁾. Overbeviist om hvert ædelt Hjertes Medlidenhed ved dette for mig og 9 Børn uoprettelige Tab, frabeder jeg mig al skriftlig Forsikring derom.

C. A. v. Wilster
Major og Kommandant.

Pflegehausz dazu gewählt werden. Jeder von diese Armen be-	
kommt 1 Rthl.	50 Rthl.
Das Grab zu graben.	3 —
Das Sarg von schlechte unbehobelte Bretter, die	
im Stall liegen, und von Lindegaard Garten	
Tischer schlecht gearbeitet	10 —
Mein Beichtvater	10 —
Der Cantor	3 —
2 Gräber, jeden 2 Rthl	4 —
Jeden von meine Bedienten 5 Rthl	20 —
	100 Rthl.

6. Kein Läuten, kein Schiessen, kein Leichentuch oder dergleichen, soll bey meinem Begräbnisse seyn, auch kein trauren: Aber meine guten Kinder sollen Freude zeigen, über die Hoffnung dasz wir uns im Himmel wieder versamen werden. Ach! möchte ich doch mahl alle meine Kinder bey Jesu wieder sehen!

Rosenborg den 23 Decbr. 1811.

C. A. v. Wilster
Commandant.

¹⁾ Stamtavle, støttet til de Benzonske i Geh. Ark., i den Wilsterske Families Besiddelse.

²⁾ 11. Novbr. 1791 Nr. 240.

³⁾ Harald Valdemar Wilster, Interimsfuldmægtig ved Rosenborg

Den ældste Søn, Carl Henrik Wilster, foraarsagede sin Fader megen Kummer. Han var Højesteretsadvokat og en udmærket begavet Mand, men paa Grund af Misligheder maatte han 1799 flygte til Udlandet, efterladende sig her sin Hustru Anna Juul Vinde (født 1770, gift den 14. Oktober 1794, senere, 1810, gift med Hospitalsforstander Rasmus Paludan i Slagelse) og tre smaa Børn; men det blev endnu værre; i Tydskland fortsatte han under Navnet Baron v. Essen sit forrige Levnet og blev i Berlin 1813 paa Indicier dømt til 15 Aars Fæstningsarrest for 1809 ved Gift at have ombragt en velstaaende preussisk Embedsmand, hvis Hustru han tænkte paa at ægte for at bringe sine derangerede Pengeaffærer i Orden. Hans gamle Fader tilskrev ham, medens Undersøgelsen stod paa, et Brev, hvori han indtrængende formanede ham til at gaa til Bekjendelse; men Brevet gjorde aldeles intet Indtryk paa ham. Han døde i Stettin den 3. Juni 1837¹⁾.

Foruden disse Sorger maatte Major Wilster ogsaa friste den Skjæbne at miste en voxen Søn, Cæsar August, der døde 1803 som Volontær paa St. Croix²⁾.

Major Wilster, af hvem Rosenborg 1879 har faaet

1811—1815, Cand. juris 1815, Sekretær 1816, Kopist i Statsgjældskontoret 1817, Fuldmægtig 1820, entlediget 1826, samme Aar Bogholder og Kasserer ved det kjøbenhavnske Brandassurancekompagni for Varer og Effekter, død den 16. Marts 1840 som Kammerassessor; han var gift med Thea Friess, Datter af Faderens Efterfølger paa Rosenborg Oberst Friess. Jvfr. den Wilsterske Stamtavle, Richter, Jur. Stat 1881 S. 356, hvor hans Fødselsaar dog urigtig er sat til 1792. Nogle af Enkelthederne meddelte af Hr. Overretssagfører Richter.

¹⁾ Erslev, Forf. Lex. 3. 562, Suppl. 3. 621, Richter, Jur. Stat 1881 S. 356, Schorn, Kriminalhist. I. S. 287—376.

²⁾ Den Wilsterske Stamtavle.

et Miniaturportræt, der har tilhørt Familien, var utvivlsomt en velhavende Mand; han ejede blandt Andet Stedet paa Hjørnet af Østergade og den nuværende Højbroplads, hvilket i det 17. Aarhundrede havde været et af Kjøbenhavns fornemste Hoteller og havde ført Navnet »den store Lækkerbidsken«¹⁾. Det brændte i Kjøbenhavns Ildebrand 1795, men blev efter Gjenopførelsen paany en rig Indtægtskilde for Ejeren paa Grund af de deri indrettede syv Butiker, »der indbragte ham mere end hundrede Tønder Hartkorn mangan Herremand«, idet den ringeste Leje var 300 til 400 Rdlr. dansk Kurant for hver aarligen²⁾. Uagtet Wilsters Formuesomstændigheder saaledes vare gode, synes det, efter en Beretning af John Carr, som besøgte Slottet i hans Tid, at han, naar han foreviste Samlingen, ikke har anset det for at være under sin Værdighed at modtage Drikkepenge af de Besøgende³⁾.

¹⁾ Danske Saml. 2. R. 1. B. S. 356, jvfr. Bordings danske Mercurius 1667 S. 21.

²⁾ I. S. 108 Anm., Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1824 Nr. 27 Sp. 419.

³⁾ John Carr Esq., Beschreibung einer Reise durch Dänemark etc. Aus dem Englischen. I. Rudolstadt 1806 S. 82: Ein alter Obrist zeigte die Merkwürdigkeiten und durch die Hände eines Begleiters erhielt er einen Dukaten für seine Bemühung; jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 22. Novbr. 1806 Nr. 12 Sp. 191. — I Wilsters Tid besøgte bl. A. Følgende Slottet: den 14. September 1796 Hertuginde af Augustenborg (Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 323), den 15. September 1797 to franske Herrer Marquis de Mortemard og Chevalier de Tisseuil (a. St. 1797—1798 S. 184), den 25. Maj 1798 den russiske Minister (a. St. S. 494), den 6. Juli samme Aar den unge Grev Schack og de unge Herrer von Rosenkrands (a. St. 1798—1799 S. 61), den 28. August samme Aar Prindsen af Anhalt-Köthen (a. St. S. 118), i Foraaret 1800 Arveprinds Frederiks Børn (a. St. 1800—1801 S. 39—40), den 31. Juli samme Aar Officerer og Kadetter fra en russisk Kadetfregat (a. St. S. 143—144, Berl.

A. S. L. L. L.
Major

For at bedømme Wilsters Embedsvirksomhed rigtigt, maa det tages i Betragtning, at denne netop faldt i en Periode, i hvilken der, saaledes som det vil fremgaa af det Følgende, særlig for Rosenborgs Vedkommende af de Styrende kun blev udvist ringe Interesse for at bevare Fortidens Minder. Der blev saaledes i hans Tid et Par Gange (1786, 1797) holdt Auktion paa Slottet over gamle Inventariesager; mange af disse Ting have vistnok ikke havt videre Betydning, men det maa dog i højeste Grad beklages, at der ikke blev vist samme Omhu for Bevarelsen af de egentlig historiske Minder, som Frederik den Fjerde i sin Tid havde udvist, da han selv indfandt sig paa Rosenborg for at syne de gamle Kongedragter, som Hans Kochs Enke vilde have udleverede. Den 24. Maj 1786 indstillede Wilster saaledes, at noget gammelt Porcelæn, Stentøj, Kjøkkentøj, nogle Møbler og gamle, forraadnede Betræk og Sengegardiner maatte blive bortsolgte ved Auktion, da de vare til Hinder paa Slottet, hvor der ofte manglede Plads til Omflytning og Bevaring af Møbler, især ved de højkongelige Herskabers høje Nærværelse, idet Domestikbygningen var bleven overladt til militær Brug¹). Indstillingen blev bifaldet, og Auktionen, til hvilken der kunde faaes Kataloger hos Wilster, fandt Sted den 31. August, efter at Sagerne to Dage iforvejen havde været til Eftersyn for Lysthavende²); det indkomne Beløb,

---

Tid. 1800 Nr. 61), i August 1801 russiske Kadetter (Berl. Tid. 1801 Nr. 62), den 18. September samme Aar den kejserlige Minister Grev Kaunitz (Marskall. Korresp. Prot. 1801—1802 S. 186), i Maj 1807 »en hertil ankommen Grev Ahlefeldt fra Langeland tilligemed en Doktor« (a. St. 1806—1807 S. 463).

¹) Kjøbh. Kont. Journ. 1786, 275.

²) Adresseavisen 1786 Nr. 170, 171.

1176 Rdlr. 8 Sk., blev ifølge kongelig Resolution af 6. December samme Aar anvendt til Bestridelse af Udgifterne ved det i Henhold til Resolution af 10. August 1785 befalede nye Anlæg i Søndermarken, til hvilket der ellers kun var bevilget 150 Rdlr. aarlig¹⁾. Ved at sammenholde Slottets Inventarium af 1781²⁾ med Wilsters Af- og Tilgangsfortegnelse for Aarene 1794—1797³⁾ erfares det, at der mellem de bortsolgte Sager var Christian den Fjerdes Sengs Tilbehør, hvori han døde, bestaaende af et Sengetæppe af kolombinblommet Flojl, underforet med brandgult Taft og belagt i Sømmene med brede Guld- og Sølvgalloner, et do. Gardin af 6 Stkr., i Sømmene med do. Galloner, et do. Gardin af 8 Stkr., besat med Galloner, et do. af 3 Stkr., med 2 Rader Galloner, samt en Kappe til en Seng, derpaa Guld- og Sølvfryndser, 4 Alen. Herfor blev der paa Auktionen betalt 122 Rdlr.⁴⁾ Disse særlig for Rosenborg i historisk Henseende højst interessante Relikvier, der i Christian den Femtes Tid havde været opbevarede tilligemed den Dragt, Christian den Fjerde bar paa Trefoldighed under Slaget, og som er plettet af hans Blod, i et Skab i det saakaldte Dronningens Gemak eller Christian den Fjerdes Audientssal⁵⁾, vare senere blevne henslængte paa Klædekamrene, først i den næstøverste Etage af det nordre Taarn og senere i Horstmanns Tid i den tilsvarende Etage af det søndre⁶⁾; dér synes de i ethvert

¹⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 192, Rentek. Rel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvaar, 266.

²⁾ S. 540—541, i Min. Ark.

³⁾ S. 206, i Slottets Ark.

⁴⁾ Meddelt af Hr. Justitsraad, Museumsinspektør Strunk.

⁵⁾ Holck, Rosenborg Slots Inv. fra Chr. V's Tid, 2. Opl. S. 128—129.

⁶⁾ Inv. 1718 S. 477—478, 481, 1731 S. 457, 459—460, 1781 S. 540—542, 544—546.

Tilfælde ikke at have kunnet genere den kongelige Familie, der neppe nogensinde betraadte disse Værelser, til hvilke der tilmed kun er Adgang fra Slottets Loft, saaledes at man endog maa stige ud paa selve Taget for at komme derind gjennem de mod Taget vendende Døre. Heldigvis undgik Christian den Fjerdes blodplettede Dragt, som endnu mange Aar efter vedblev at ligge skjult i et Skrin i Klædekammeret i det søndre Taarn¹⁾, den Skjæbne, som ramte hans Sengs Tilbehør.

Det er ovenfor bemærket, at der, kort før Wilsters Tiltrædelse paa Rosenborg, var foregaaet den Forandring med Hensyn til Fuldmægtigens Stilling, at denne, der tidligere havde været privat ansat af Slotsforvalteren og lønnet af denne, nu fik kongelig Bestalling, dog saaledes, at Slotsforvalteren fremdeles skulde udrede 100 Rdlr. aarlig af sin Løn til ham; Sportlerne tillagdes ved Skrivelse af 15. September 1781 fra Overhofmarskal Schack den kongelige Fuldmægtig²⁾, den ovenfor omtalte Svitser. Denne døde allerede den 1. Juli 1786 i sit 50. Aar³⁾, og hans Efterladenskaber, over hvilke der kunde faaes Katalog hos Wilster, bleve den 22. August næstefter bortsolgte ved Auktion, der blev holdt i Rosenborg Slotsports Bygning⁴⁾, altsaa faa Dage før den ovenfor

¹⁾ Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 207, 1798—1802 S. 160.

²⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 178—179.

³⁾ Adresseavisen 5. Juli 1786 Nr. 135.

⁴⁾ Adresseavisen 1786 Nr. 165—167. Bemeldte Portbygning synes ifølge Inv. af 1718, 1731 og 1781 kun at have været benyttet til Opbevaring af Møbler, Malerier o. desl., saaledes at Fuldmægtigen neppe kan have haft Bolig der paa den Tid; Sagerne bleve imidlertid senere bortflyttede, for en Del til Kjøkkenbygningen, og da »Kammeret over Porten« ifølge Regnsk. 1794—1797 S. 220 i Aaret 1786 blev indrettet til Kjøkken, er det rimeligt, at det først er fra bemeldte Aar af, at Portbygningen

omtalte Auktion, ved hvilken Christian den Fjerdens Sengs Tilbehør blev solgt. Svitzers Efterfølger blev Martin Christian Svendstrup, der blev beskikket ved Resolution af 12. Juli 1786; hans Gage blev under 4. Oktober samme Aar bestemt som Formandens med Undtagelse af dennes personlige Tillæg af 100 Rdlr., som bortfaldt; han havde altsaa 100 Rdlr. af Slotsforvalteren og 100 Rdlr. for at renholde Guldmedaillerne¹⁾; desuden skulde ifølge Overhofmarskal Numsens Skrivelse af 18. August 1786 Sportlerne fremdeles tilfalde den kongelige Fuldmægtig²⁾. Svendstrup³⁾ døde den 30. Maj 1799⁴⁾, og Dagen efter blev Møntkabinettet taget under Forsegling af Skiftekommissionen. Det blev overdraget Magister Christian Ramus at revidere Møntsamlingen efter Svendstrup, og efter at dette var sket, blev det under 4. Oktober samme Aar tilladt, at dennes Bo maatte sluttes, forsaavidt Møntsamlingen angik, idet der ikke skulde gøres nogen Paastand i dette for de enkelte Mangler, som vare befundne; for Revisionen fik Ramus et Honorar af 100 Rdlr.⁵⁾. Et Par Dage efter

---

er bleven anvist Fuldmægtigen til Bolig. Før den Tid har denne maaske boet enten i Kjøkkenbygningen eller i Domestikbygningen, der, som tidligere bemærket, blev opført i Aaret 1732, og som i 1785 blev afgiven til Militæretaten.

1) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1786, 2. Halvaar, 214, Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 168—170, 221.

2) Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 178—179.

3) Han synes tillige at have givet sig af med Kommissionsforretninger; i Berl. Tid. 1795 Nr. 62 findes saaledes et Avertissement, ifølge hvilket man kunde faa nærmere Anvisning hos ham med Hensyn til en Familie, som ønskede en Lejlighed paa Landet, og ifølge Berl. Tid. 1796 Nr. 73, 75 og 77 blev der den 26. September i hans Værelser afholdt offentlig Auktion over endel nye Mahogni Møbler tilhørende Isenkræmmerne Frees & Tøxens Bo.

4) Rentek. Rel. og Res. Prot. 1799, 223.

5) Møntsaml. Ark.

Svendstrups Død blev Fuldmægtig ved Sølvkammeret Jonas Giessing under 3. Juni udnævnt til hans Efterfølger¹⁾, og den 21. samme Maaned blev der meddelt ham en Instruktion, af hvilken en Kopi blev tilstillet Wilster med Bemærkning, at man ansaae den for at være bestemt nok til at undgaa al skadelig Kollision mellem Kommandanten og Fuldmægtigen; Wilster fik derhos Ordre til at udlevere Giessing de samme Hoved- og andre Nøgler, som hans Formænd havde havt, og overalt anse ham ganske paa samme Fod som hine²⁾. Instruktionen for Fuldmægtig Giessing lyder saaledes³⁾:

1. Han bør med al mulig Forsigtighed bevare de ham overleverede til Regaliekammeret, Guldtaffel-Service, Thronkammeret og til alle kongelige Prætiosa paa Rosenborg Slot og dets Bygninger henhørende Hoved- og andre Nøgler.

2. Ligesom han i Almindelighed er forbunden at efterkomme alle de Befalinger, som ham af Overhofmarskallen blive tillagte, saaledes er han og i Særdeleshed forbunden at rette sig efter de Befalinger, ham af Kommandanten som hans nærmeste Foresatte blive tillagte i den kongelige Tjeneste til Slottets og dets Inventariers Sikkerhed.

3. Til den Ende bør han især af yderste Kræfter bidrage til Konservationen af Rosenborg Slot og de derværende kongelige Prætiosa og Sager, som enten allerede ere anbetroede eller for Fremtiden maatte anbetroes til hans Opsyn (saaledes som Medaillekabinettet m. M.), dersom det i Tiden maatte befales.

4. Han gaaer Kommandanten tilhaande med Ren-skrivningen af Inventarierne, som angaa Rosenborg,

¹⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1799, 223, Marskall. Korresp. Prot. 1798—1799 S. 450—451.

²⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1798—1799 S. 478.

³⁾ Marskall. Korresp. Prot. a. St., Res. Prot. S. 164, Afskrift i Slottets Arkiv.

hvilke bør grunde sig paa de ældre Inventarier og den ham af Kommandanten skriftlig bekjendtgjorte Af- og Tilgang.

5. Han bør at holde Dagbog over Haandværkerens Arbejde ved Slottet, ligesom han og skal have Opsyn med de Materialier, som leveres til Slottet.

6. Naar han viser Slottet eller nogen af dets Inventarier til Fremmede, skal han være ansvarlig for, at ingen Ting bortkommer eller beskadiges, at de Fremmede ingen Ting tage af sig selv i Hænderne, og at alle de Forsigtigheder, som han selv eller Kommandanten eragter nødvendige til de kostbare Sagers Konservation, blive iagttagne.

7. Han bør ved Tordenvej, Opløb og Ildsvaade i Byen ligesaavel som Kommandanten stedse opholde sig paa Slottet, og overalt bør saavidt muligt ikkuns een af dem nogensinde være fraværende fra Slottet.

Ved Resolution af 26. Juli 1799 blev Giessings Gage bestemt som Førmandens, nemlig 100 Rdlr. af Slotsforvalteren; han skulde herfor, skjøndt han ikke egentlig, som Svendstrup, havde Noget at gjøre med Medaillekabinetet, dog, naar det befaledes, være forpligtet til at have Tilsyn med Medaillerne og deres Renholdelse¹⁾. Dette Tilsyn blev imidlertid ikke overdraget ham, men i Henhold til Resolution af 23. September 1799 til Magister Christian Ramus²⁾, som under 5. Juni samme Aar havde faaet det Hverv at affatte en Fortegnelse over de antike Mønter, hvorfor han skulde have 300 Rdlr. aarlig i to Aar. Da Ramus imidlertid ikke havde nogen fast Gage for Tilsynet med Møntkabinetet, ansøgte han den

¹⁾ Rentek. Rel. og Res. Prot. 1799, 223.

²⁾ Leth og Wad, Dimitt. fra Herlufsholm Nr. 593. Ramus, der var født 1765, døde 1832 som Direktør for Møntkabinetet.

22. April 1801 om at maatte faa en saadan. Han anfører i sin Ansøgning, at hele den første Sommer hengik med Revisionen af Mønterne efter Svendstrup, og at han om Vinteren næsten slet ikke kunde arbejde i Kabinettet paa Grund af Mangel paa Varme; da Samlingen derhos var i stor Uorden¹⁾ og adspiltet paa mange forskjellige Steder, og der desuden var meget andet Arbejde at udføre i Kabinettet, havde han ikke kunnet fuldføre Fortegnelsen over de antike Mønter, og da det var uvist, om den aarlige Gratifikation af 300 Rdlr. vilde blive fornyet efter de to Aars Forløb, indtil det ham overdragne Arbejde blev fuldført, var det ham af Vigtighed, at hans Stilling blev sikkert, tilmed da han nu var i en Alder af næsten 37 Aar, og han paa Videnskabernes Bane ikke havde kunnet bringe det til at erholde, han vilde ikke sige, hvad der henhørte til et nogenledes skikkeligt Etablissement, men end ikke, hvad der kunde sikre ham hans anstændige Udkomme, idet han udenfor Kabinettet ikkun tjente ved det Classenske Bibliothek paa 350 Rdlr. aarlig. Ramus blev derefter under 4. December 1801 udnævnt til Inspektør ved Møntkabinettet med en aarlig Gage af 400 Rdlr., hvorfor han skulde holde Forelæsninger over Numismatiken og de Gjenstande af Antikviteterne, som stode i Forbindelse hermed. Møntkabinettet blev derefter tilgjængeligt for Publikum om Fredagen fra Kl. 5 til 7, første Gang den 21. Maj 1802; dog kunde kun et begrændset Antal indlades, og man maatte om Formiddagen Kl. 8 til 10 forud henvende sig til Ramus i hans »Logis« Møntergade 119, første Sal, for at erholde Adgangstegn,

¹⁾ Jvfr. Ramdohr, Studien auf einer Reise nach Dännemark I. S. 150.

som skulde afleveres ved Indgangen. Disse Forsigtighedsregler vare nødvendige, da det bekendte Guldhornstyveri i Kunstkammeret havde fundet Sted nogle Dage iforvejen. I to ugentlige Eftermiddagstimer holdt Ramus endvidere Forelæsninger i Kabinettet for Studerende efter nærmere Aftale med Tilhørerne¹⁾.

I Møntkabinettet blev der en Nat i November Maa-
ned 1806 begaaet et frækt Indbrudstyveri²⁾, ved hvilket

¹⁾ Møntsaml. Arkiv. — Om Ramus' Virksomhed som Bestyrer af Møntkabinettet siger Thomsen (i Herlufsholms Program 1867 S. 103—104): I Cabinettet var han kun, naar han vilde hente Noget hjem til sig, og Ingen kjendte Andet af Samlingen end det, der var fremlagt under Glas, og som forevistes af uvidende Omvisere, naar man saae det øvrige Slot. Da Ramus døde, havde saavel Brøndsted, der blev hans Eftermand, som jeg kun været to Gange med ham i Cabinettet og seet Ubetydeligt; men det var ikke os alene, det var Tilfældet med; Biskop Mønter og den gamle Kjender Timm kjendte ligesaalidt til Samlingen som vi Andre. Talte man til ham derom, var Svaret sædvanlig: »Det skal nok skee engang; nu har jeg for Gud ikke Tid dertil«.

²⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 15. Novbr. 1806 Nr. 10 Sp. 164, Berl. Tid. 17. Novbr. 1806 Nr. 94, jvfr. Thomsen i Herlufsholms Program 1867 S. 104—105. — I Wilsters Tid forefaldt der iøvrigt et Par andre Tyverier paa Rosenborg. En Pige Ane Kirstine Meyer, som, uden at have Pas eller Skudsmaal, i Aaret 1784 var kommen i hans Tjeneste, saae Lejlighed til, ved at færdes alene paa Slottet, at tilegne sig nogle mindre Sølvgenstande; hun slap dog med et Par Maaneders Børnehusarbejde, og Wilster fik den 22. Januar 1785 Paalæg om for Fremtiden ikke at lade saadanne Folk have Gang paa Slottet uden iforvejen at være forvisset om deres Troskab og Paalidelighed (Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 242, 256—257, 266). — Da der et Par Aar efter skete Indbrud i Vaskerhuset, blev der fra Politikammeret føjet Anstalt til, at en af de i Gaden ved Rosenborg Slot ansatte Nattevægtere bestandig skulde forblive om Natten paa sin Post og ikke være forbunden til at forlade samme, naar der blev pebet i andre Gader, eller Arrestanter skulde bringes paa Raadstuen (Skrivelse af 29. Marts 1787 i Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787).

en Mængde kostbare og tildels uerstattelige Medailler bleve stjaalne, men det lykkedes ikke at udfinde Gjerningsmanden; en Smed blev senere anholdt og sat i Stokhuset, ligesom ogsaa hans Familie blev arresteret¹⁾, men der kom ikke Noget ud af Sagen. Dette Tyveri foranledigede en skjærpet Instruktion til Fuldmægtig Giessing²⁾, hvilken lyder saaledes:

I Anledning af den utilgivelige Uvished om Dagen og Tiden, paa hvilken det i forrige Maaned i Medaillekabinettet paa Rosenborg Slot forøvede Tyveri er sket, bestemmes herved, foruden den Instruktion, som Fuldmægtig Giessing under 21. Juni 1799 er meddelt, endvidere følgende Poster til nøjere Ordens Overholdelse for Fremtiden, nemlig:

1. Skal Fuldmægtigen ved Rosenborg Slot være forbunden hver Morgen at gaa omkring paa Slottet i alle de Værelser og Lejligheder, hvor Prætiosa og Kostbarheder forvares, og hvortil han haver Nøgler, for at efterse, om alle Døre og Vinduer ere ligesaa forsvarlig lukkede, som da han sidst forlod dem, og at Intet derfra savnes, hvilket bør ske saa betids, at Eftersynet overalt kan være tilendebragt og den fornødne Indberetning i paakommende Tilfælde behørig anmeldt, forinden den derværende Vagt afløses.

2. Det er ikke Fuldmægtigen tilladt herefter at forevise Slottet eller de der værende Kostbarheder og Inventarier for Nogen, enten Fremmede eller de her værende Indvaanere og Borgere, med mindre han iforvejen har erholdt skriftlig Begjæring derom af en bosciddende eller bekjendt Mand i Kjøbenhavn, og som altsaa indestaaer for det Selskab, han medbringer paa

¹⁾ Berl. Tid. 22. Januar 1808 Nr. 7, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 29.

²⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1806—1807 S. 282—283, Afskrift i Slottets Arkiv.

Slottet; til den Ende skal der ligge en Protokol i et bestemt Værelse paa Slottet, i hvilken de Personer, som have beset Slottet, skulle tegne deres Navne, Stand og Bopæl, tilligemed Datum og Aarstal, for derved stedsse at kunne vide, hvilke Personer der sidst have været paa Slottet og set sig om.

3. Skal Fuldmægtigen være forbunden til Dagen iforvejen at tilmelde Kommandanten, hver Gang Nogen begjærer at se Slottet, og hvem disse Personer ere, for at han ifølge den ham under 9. denne Maaned tillagte allerhøjeste Befaling kunde bestemme, hvorvidt han anser det nødvendigt, enten selv tillige at gaa med disse Fremmede eller og at lade den vagthavende Officer følge med dem omkring paa Slottet; iøvrigt skal Fuldmægtigen, saa ofte han maatte anse det fornødent, i Kommandantens Fraværelse være berettiget til at anmode den ved Slottet vagthavende Officer om at følge med sig omkring paa Slottet, naar han foreviser de der værende Seværdigheder for Nogen.

Hvilke Poster Hr. Fuldmægtig Giessing paa det Nøjeste haver at iagttage og efterkomme.

Kongens Palais den 13. December 1806.

Hauch.

I Wilsters Tid foregik der en Del Forandringer med Rosenborg Have og selve Slottet. Det er saaledes tidligere berørt, at det ved Resolution af 18. Oktober 1781 blev bestemt, at den ene Fjerdedel af Slotsgraven skulde tilkastes; det var paa et uheldigt Tidspunkt, at denne Bestemmelse blev tagen; thi den 1. December 1781, om Aftenen Kl. 8³/₄, kom Prinds Frederik Vilhelm af Würtemberg-Stutgard, med Følge, bestaaende af en Kavalier Oberst Mansbach, en Sekretær og Kamertjener samt to Lakajer, foruden den ham fra Hoffet attachederede Kavalier Generaladjutant von Suckow til

Rosenborg¹⁾ for i længere Tid at bo der, men den Stank, som Opfyldningen af Graven forårsagede²⁾, fordrev Prindsen et Par Maaneder senere herfra til Christiansborg, hvorhen han paa Grund af Upasselighed flyttede den 28. Januar 1782 tilligemed Oberst Mansbach og dennes Tjener, medens hans øvrige Suite forblev paa Rosenborg³⁾; Prindsen synes ikke senere at være vendt tilbage hertil. Istedetfor den karakteristiske Indkjørsel til Slottet ad Vindebroen⁴⁾ over Graven fik man saaledes ved dennes Opfyldning en kløverbevokset Mark, hvorpaa Major Wilsters to Køer idyllisk græssede⁵⁾.

¹⁾ Da Prindsen kom saa silde om Aftenen, kunde han ikke naa at komme med til det kongelige Aftenstaffel, som allerede var anrettet, hvorfor han spiste paa Rosenborg; Kommandanten havde for det Tilfælde faaet Ordre til at have Anretningen færdig til ham. Næste Formiddag blev der fra Kongen og enhver af de kongelige Herskaber sendt en Page til Rosenborg for at lykønske hans Durchlaughtighed til hans Ankomst, hvorpaa han af en kongelig Løber blev inviteret til Audients hos Kongen og til det kongelige Middagstaffel. Marskall. Dagjournal 1781—1782 S. 234—235, Berl. Tid. 3. Decbr. 1781 Nr. 97.

²⁾ Friis S. 130.

³⁾ Marskall. Dagjournal a. St. S. 272. — Paa nogle Gjenstande (4 Porcelæns Tallerkener, 5 Lysesaxe, 4 Ildkister, 3 Ildpustere, 8 Glaskugler, 3 Jernildtænger og 2 do. Skuffer), som ved Prindsen af Würtembergs Folks Uagtsomhed, gik itu eller bortkom, fik Wilster senere Afgangsortre. Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 27.

⁴⁾ Vindebroen, som blev hejset op ved Hjælp af Jernlænker paa hver Side af Porten, blev borttagen 1783, og de 9 med Bly fyldte Jerngranater, der benyttedes som Lodder, bleve afgivne til Materialgaarden. Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 226.

⁵⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 13. Overhofmarskal Numsen udtaler her, at bemeldte Mark ikke bør indhegnes, da der hertil vil medgaa 151 Alen Stakit; desuden vil en Indhegning blive til Hinder for Ekvipagerne, naar de højkongelige Herskaber komme til Rosenborg, ja endog være upassende og unødvendig, fordi Køerne dog maa tøjres.

Ødelæggelsesværket fortsattes imidlertid ustandseligt; allerede 1767 havde man begyndt at indrette Blomsterkvarteret til Exerцерplads, men Planen var dog atter bleven opgivet¹⁾; i Aaret 1784 blev det imidlertid besluttet at opføre Kaserne i og omkring Rosenborg Have og at nedlægge Kjøkkenhaven sammesteds; denne Plan kom dog ikke til Udførelse i sin Helhed, idet man, for saa meget som muligt at skaane den Publikum forundte Promenade, kun offrede Laurierhuset og Parterret til Kaserne og Exerцерplads²⁾, og den paatænkte Nedlæggelse af Kjøkkenhaven fandt ikke Sted, da Indkjøbet af Urter til Hofholdningens Brug derved vilde blive dyrere, ligesom ogsaa Fattigfolk vilde lide under Prisstigningen paa Kjøkkenurter³⁾. I Aaret 1785 blev da i Henhold til Resolution af 4. Marts Laurierhuset forandret til Kaserne for Garden, hvis Underofficerer og Mandskab ved Paaske Flyttetid det følgende Aar toge Bygningen i Besiddelse⁴⁾; endvidere blev det smukke Blomsterkvarter planeret, Stenene fra Bassinet her bleve benyttede til Svanebassinet⁵⁾, Statuerne og Kuglerne med deres Postamenter bleve borttagne og de to Kobberløver flyttede, formentlig til deres nuværende Plads ved den grønne Bro⁶⁾. Trods ivrig Modstand fra Overhofmarskal Numsens Side⁷⁾ blev endvidere samme Aar, 1785, efter Forslag af Statsminister General Huth den

¹⁾ Friis S. 122—123.

²⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 243—244, Panum, Beschr. des Königl. Christians-Pflegehauses bei Eckernförde S. 8—9.

³⁾ Marskall. Korresp. Prot. a. St. S. 194—196.

⁴⁾ Løvenskjold, Eft. om den kgl. Livgarde til Fods S. 227.

⁵⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 339—340.

⁶⁾ A. St. S. 344—345.

⁷⁾ A. St. S. 307—310.

Del af Graven, som vendte ud mod Exerccerpladsen, tilkastet og Domestikbygningen afgiven til Invalidehus¹⁾. To Aar efter, 1787, offredes atter et Stykke af Haven, idet Exerccerhuset ud mod Gothersgade blev opført; den almindelige Misfornøjelse hermed kom til Orde i Pressen²⁾,

¹⁾ A. St. S. 338, Panum S. 3. — Paa et Hr. Slotsgartner ved Rosenborg Tyge Rothe tilhørende Kort over Haven, optaget i September 1784 og udført af Stykjunker Friboe junior, ses endnu Parterret og Kanalen langs dette.

²⁾ I Morgenposten for 1. Juni 1787 Nr. 48 S. 385—386, jvfr. Friis S. 133, Anm., læses saaledes følgende Stykke (Tallene referere sig til det senere citerede Gjensvar):

Rosenborghave.

1) Den yndige Rosenborghave, som før lokkede den Vankende til sine buskede Vildnisser, som før ved sine høie tetgroede Træer udbredede forfriskende Luft, og qvægede os med sine kiølende Skygger, nærmer sig nu sin Odelæggelse med hurtige Trin. 2) Træerne omhugges for at pleie Egennytte og Vindesyge, og ryge bort paa Vellystens Arnesteder. 3) Store Stykker af dig, du hulde Tilflugtsstød for den mismodige Vankende! oprives og bortskieres fra vore Fied. 4) Buldrende Trommer og skingrende Piber, Krigens, Ulyksalighedens redslende Varsler, støie nu paa dine forhen rolige Enemærker. 5) I et tieaarig Forløb er dit Udseende forvandlet, ligesom en hyred Avlsgaard, som forderves og oprives af den gierrige Forpagter, der omhugger Træerne uden at plante paa nye, og udpisker Jordens Fedme, uden at tænke paa, den vil bære Tidsler for Efterkommerne. 6) Nattergalen, som med sine klukkende Toner fortryllede vort Øre, er bortskræmmet fra dine skyggefulde Grene; 7) den stille høitidelige Grannegang nedkastes; 8) og inden en stakket Tid vil der intet blive tilovers af dig, du yndige Have, Kiøbenhavns Prydelse, uden den støvede Cavaliergang. 9) Da skal Staden ikke have et Sted inden sine Mure, hvor dens Indvaaner kan svale sin Isse i Solens Hede, eller vandre i de kiølige Aftner for at udhvile sig fra Dagens Byrde.

I Schirachs Politisches Journal 1787, 6. Stykke S. 645 bemærkes hertil:

Eine lächerliche, aber dabey höchst unverschämte Stimme hat sich vor kurzem in einem Volks-Wochenblatt (Morgen-Post) wider den angefangenen Bau eines Exerccierhauses, welches den

ja selv Overhofmarskal Numsen kunde ikke tilbageholde sin Harme, idet han i en Skrivelse til Rente-

Rosenburger Garten vielleicht um $\frac{1}{20}$ verkleinern wird, hören lassen. Der Verfasser bedauert vorläufig den schon vorher vom Garten zum Exerzierplatz abgeschnittenen Theil, der doch nur eine schattenlose Ebene war, wo ein kahler Springbrunn höchstens einige Kinder und ihre Wärterinnen hinzog, und nun, dasz noch mehr Lärm von Trommeln und Pfeiffen die Nachtigallen verschrecken wird.

Den angrebne Avisskriver indrykkede derefter i Morgenposten for 13. Juli 1787 Nr. 3 og 4 S. 24—31 følgende:

Forsvar imod en mig af den politiske Journals
Avisskriver tilføiet Overlast.

Skal Skrivefriheden virke med heldig Indfyldelse paa Statens Tary, skal den handthæve den menneskelige Værdighed, være et Værn for de Undertrykte, og et Lys for Landets Styrere, skal den ikke blot være et Skyggespil, eller en Kampplads, inden hvis Skranker de skrivende Stridere tumle sig, da maae man ikke mishandle den redelige Mand, fordi han troskyldigen taler fra Hiertet, og ei stemmer sine Ord efter den krybende Hyklers Klingklang. Hans Kierlighed til sin Konge, hans Nidkierhed for Fædrenelandet vil evindelig være Borgen for, at han ikke skeier uden for Sandhed, eller fremstiller sit Anliggende med fræk Dristighed. Den trofaste Mand søger sin Hæder i, at Fyrsten og Landets Styrere fæste Lid til hans Ord; thi da er det, han kan beskierme den Underkuede, forsvare den Uskyldige, og revse, hvad Shakespear kalder

Th' oppressor's wrong, the proud man's contumely,

The insolence of office, and the spurns

That patient merit of th' unworthy takes.

Ikke har jeg staaet frem og talt i nogen vigtig Sag, til mit Fædrenelands Fremtary, eller opløftet min Stemme til Landets Ypperste. Med Veemod havde jeg længe seet Rosenborghave forlise sin gamle ærværdige Skikkelse: de Mægtige og Rige, tænkte jeg, kiende maaskee ikke alletider, hvor karrig Skiebnen tildeler den Fattige Livets Glæder, hvor nænsom han maae være over Brødet, og hvor sielden han kan tage Deel i de Moerskaber, som æske Guld; Rosenborghave var et Fornøielsessted, hvor han kunde forgiette en kummerfuld Time, og nyde en uskyldig Fryd, uden at opvise Rang eller Rigdom; skal nu dette yndige Forlystelsessted Tid efter Tid bortrive fra ham? Disse vare mine

kammeret af 15. Maj 1787 siger: »Da det haver behaget det kongelige Rentekammer at tilkjendegive mig,

Tanker; og troskyldigen yttrede jeg nogle nidkiere, dog i den vennefulde, sørgmodige Tone, stemte Beklagelser i dette Blad.

Den politiske Journals Avisskriver (see 6te Stykke 87), har sagt, at der havde ladet sig en latterlig, høist uforskammet Stemme høre i Morgenposten, imod Opbyggelsen af det nye Exerceerhuus i Rosenborg-Have. Om dette er sandt, vilde vi strax undersøge. Men først vil jeg spørge min Antastere, om han troer at den Mand, der taler sine Medborgeres Sag uden Hensigt til Roes eller Vinding, skulde ræddes ved at opløfte sin Stemme høit og mandigen; eller troer han, at vor menneskekierlige, retsindige, og aarvaagne Kronprinds, skulde kierligere bøie sit Øre til den hyrede Avisskriver, som alletider staaer færdig til at blæse i Basunen med oppustede Kiever, og ydmygeligen logrer i Støvet, naar han troer at kunde tilvende sig en Naadeskierv med sin Smidsken.

Jeg skrider nu til mit Forsvar; og for at vise, at jeg hverken har skrevet hen i Taaget, eller skrevet noget, som jeg maatte blues over at fremkomme med for min Fyrstes og mine Landsmænds Øine, vil jeg Punctum for Punctum giennemgaae dette lille sex og tyve smaae Linier udgiørende Stykke, som findes i Morgenposten No. 48, 1787, under Titel: Rosenborg-Have.

1. Da Forfatteren skrev dette Stykke, var Orangeriehuus-Pladsen indplanket; Øxe og Sav vare paa Gang med at sleife Havens ene Side, han kunde altsaa ikke vide, hvor Oprydningen vilde standse, eller hvorvidt Haven vilde hævdes for Fremtiden. Nu see vi, at vor retfærdige, selvtænkende Kronprinds, langt fra ikke vilde borttage denne Sommerens yndige Sankeplads fra de hulde Kiøbenhavnere, hvis Forfædre med saarede Bringer stode til Værn for Fædrenelandet, bragte den mødige, seirende Svenske til at vige, og overrakte Kongehuset sit uindskrænkede Vælde. Troer du da ikke, du ydmyge Avisskriver! at en Mand, som selv med Stolthed føler sig en Kiøbenhavnner, som føler, hvor varmt hans Barm banker for Konge og Fædreland, torde freidigen fremsige, hvad der laae ham om Hiertet.

2. Jeg kan erindre Rosenborg-Have i tyve Aar, og tydelig mindes Forskiellen imellem de høie tetgroede Træer, som for-dum overskyggede dens Vildnisser, og de faa enke Træer, som nu sørgeligen stikke frem mellem de afhuggede Stubbe; jeg indsaae, hverken Nyttens eller Øiemedet af disse Omhugninger, jeg troede altsaa, de vare udvirkede af Egeennytte og Vindesyge;

at det er hans kongelige Majestæts Villie, at et Exer-
cerhus i Rosenborg Hauge skal bygges, saa paalægges

af hvis Egennytte og Vindesyge? Det maae Gud vide, jeg veed det ikke; jeg kiender ingen hverken Høie eller Lave, som har havt Havens Bestyrelse under Hænde, ei heller veed jeg, om deres Tænkemaade kunde tilstæde Underslæb; men Donten, jeg har ommeldet, den er øiensynlig.

3. Pladsen ved Orangeriehusene var rigtig nok, som Avis-
skriveren siger, en skyggefrie Slette; men den havde dog sine Behageligheder; det var alletider skønnere for Øiet at skue hen over denne vakkre Plet til Orangeriehusene og Volden, end nu da et opreist Plankeverk graaner Synet. Hvad ellers Manden vil sige med det latterlige Ord vorläufig, veed jeg ikke, i et saa lille Stykke kunde der ikke tales meget vorläufig.

4. For den tænkende Mand er Krigen unægtelig det ulyk-
saligste, det Menneskekiønnet meest fornedrende Optrin; lad os fremkalde de gyselige Billeder i Sielen, naar den blodige Val-
plads ligger opdyngt af nedfældte Ulyksalige, som med sønder-
knuste Lemmer og stønnende Barm vride sig under Dødens Skræk og Piinsel, indtil den forbiilende Hestehov søndertræder deres Isse. Lad os tænke os de Ulyksalige, som maae overlade Hustrue og Børn til Elendighed, og selv trække i Marken for at lade sig martre ud af Livet, blot fordi en Fyrstes Lune krævede Moerskab, eller han fik i Sinde at vinde en unyttig Strimmel Land fra sin Naboe. Ikke menes her den Kamp, som opstaaer, naar det gielder at forsvare sin Konge, væрге Fædrenelandet, eller stifte Lyd imellem Nationer; da drager den kiække Mand villigen i Striden, og hans seirende Arm viser, at han ikke stred for den uretfærdige Sag.

5. Da jeg nævner et tiaarig Forløb, seer man, at jeg ikke blot har menet til de sidste Tider med mine Beklagelser; dette er et uomstødelig Vidnesbyrd paa min sandrue og velmeente Redelighed. De Ord, gierrige Forpagter, kan ingen uden Ondskab eller Taassevurrenhed, ansee for hensigtende; enhver seer tydelig, det er en blot Lignelse.

6. Avissskriveren udlader sig med, jeg har sagt, at Larm af Trommer og Piber kysede Nattergalerne bort: nei min kiere Vindbeutel, om Aftenen lader Nattergalen sig først høre, og da er Trommeriet forbi; hermed sigtede jeg tilbage i Tiden; for en halv Snees Aar siden hørte vi Nattergalen, som siden blev bortskremmet ved voldsom Medfart; men her var det, min Avis-
skriver skulde prøve paa at giøre mig latterlig, thi hoist ufor-

mig derved Taushed i Henseende til det Tab, som Publikum da igjen lider paa dets Promenade i Rosen-

---

skammet, som han havde udskieldet mig for, det vidste han nok, var plat umelig at bevise, men latterlig kan man gjøre enhver Ting; saaledes gnavede denne Øienskalk paa mig med sin fule Klaffertand; thi derved vilde han tilliste sig Yndest.

7. Det Stykke, som nu er indhegnet til Blomsterbede, var Forfatteren et ubehagelig Syn; Havens Opsynsmænd kan have havt gode Grunde og Hensigter med at indringe denne Plet; den nu værende Kommendants og Gartners Bestræbelse for Havens Fremvext, lader os ikke formode andet; men i mine Tanker leed dog den yndige Granne-Gang derunder.

8. Nemlig, dersom Oprydningen ikke havde standset. Den smukke Kavaliergang kaldes her kun støvet, for saavidt den stundum betrædes af alt for store Menneskeklynger.

9. Dette Punctum forklarer sig vel selv.

Hvo vil nu finde noget fornærmeligt, noget diærvt, noget fripostigt, noget frækt, noget stiklende, noget bidende, noget fremfusende, noget forvovent, noget latterligt, noget høist uforskammet i dette Stykke?

Saaledes har jeg da trukken denne listige Avissskrivers Røvehale frem for Dagen, og viist, hvorlunde han uforskyldt vilde sætte redelig Dannemand Klik paa. I øvrigt, vil enhver, som læser ham, lettelig see af hans udenad lærte, sladderagtige, tyske Romanstill, at det er en ussel Smørere, og en Bønhas i Literaturen.

Hvor jeg har forsvaret de af mig forhen om Rosenborg-Have yttrede Tanker, troer jeg at have brugt al den Beskedenhed og Agtelse, som jeg var Sagen og de høistærede Læsere skyldig. At tiltale en Mand, som uforskyldt havde overfuset mig, i den lave, sagtmodige Stemme, det vilde være overdreven Spagfærdighed og Cujonerie: enhver seer let, at det ikke burde være mig saa meget om, at gjøre, at tvistes med min Angribere, som at tugte ham. Havde jeg havt at bestille med en mandhaftig, redelig Modstander, skulde mine Forsvarsgrunde være blevne fremsatte uden Bebrejdelser, og venskabelig Undersøgelse være Øiemedet af min Tvist: men her havde jeg een for mig, som vilde forhaane mig med Klaffer, og maaskee opvække de Mægtiges Uvillie, ved at fordreie mine Ord. For min egen Skyld havde jeg aldrig svaret denne Mand: jeg anseer de af mig fremsatte 26 Linier, for alt ubetydelige til at man derom skulde gjøre Staahey i et offentlig udenlandsk Avissskrift; og jeg veed nok, at den retsindige, frimodige Tale skal vrangelig udlægges, og velmeent Nidkierhed stilles til

borg Hauge⁴⁾. — I Aaret 1793 blev det saakaldte røde Lysthus i Haven eller »Christiani quarti ottekantede Lysthus«, paa hvilket Christian den Fjerde selv skal have muret, solgt til Nedbrydelse⁵⁾. — Ligesom Haven efter Kjøbenhavns Ildebrand 1728 havde tjent som Tilflugtssted for de Brandlidte, saaledes bivouakerede ogsaa efter Ildebranden 1795 en Mængde husvilde Familier her³⁾; desværre blev sidstnævnte Brand Anledningen til, at Haven atter maatte afgive endel af sit Terræn, idet det den 11. September 1795 blev bestemt, at en ny Gade skulde opføres paa det Stykke, som strakte sig henimod Adelgade⁴⁾; Salget af disse Byggegrunde indbragte den betydelige Sum af 85,889 Rdlr. 73 β.⁵⁾ I

Latter af Skurken: men det var mig ubehagelig, at min Ven Hr. Poulsen (o: Udgiveren af Morgenposten) skulde føle sig fornærmet, og see sit Blad overtølpret, formedelst hine faae af mig frimodigen yttrede Tanker. Derfor lod jeg ikke Angrebet falde bort uden Paaankning. Forfatteren.

Med Hensyn til, hvad der i dette Stykke er anført om Nattergalene, henvises til det i Hist. Tidsskr. 4. R. 4. B. S. 374 Anm. 1 citerede Stykke af Kapitajn Peter Schønnings Dagbog, hvor det under 20. Maj 1778 hedder: Hørte om Aftenen i Rosenborg Have en Mængde Nattergale: hørte en, som sad paa samme Sted, som i Fjor, hvilken jeg kunde kjende paa en Slags liden Forandring, den havde i sit Slag i Trillen fremfor alle de andre, saa det synes, de søge og kan finde sine gamle Steder.

¹⁾ Marskall. Korresp. Prot. a. St. S. 351, 353. — Angelin omtaler i Underrätt. om Köpenhamn, Stockholm 1806, S. 32, at Paraden daglig finder Sted i Exercerhuset; han tilføjer, at Soldaternes Manøvrer aldeles ikke ere udmærkede.

²⁾ Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 241, Friis S. 133, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 13, 1806 Nr. 56, jvfr. Thaarup, Kjøbh. Mærkværdigh. S. 77.

³⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 54, 1807 Nr. 68, Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 203—204.

⁴⁾ Friis S. 133.

⁵⁾ Berl. Tid. 1806 Nr. 43, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 64, Friis S. 133.

Foraaret 1804 kunde man passere den nye Gade, i hvilken »fem meget smukke Bygninger« dengang vare fuldførte¹⁾, og ved Resolution af 26. Oktober samme Aar fik den Navn af Kronprindsessegade²⁾; allerede i Sommeren 1806 var Antallet af Bygninger naaet op til 23³⁾. Ligesom der i sin Tid kun havde været et Plankeværk ud mod Bygningerne i Adelgade⁴⁾, saaledes var der i Begyndelsen ogsaa kun en Bræddeindhegning mod den nye Gade⁵⁾; denne blev imidlertid senere borttagen, og det nuværende Jerngitter med de smaa Pavilloner og Portene opført⁶⁾. Den 13. Marts 1805 bleve de 14 Pavilloner, som dels vare anbragte, dels skulde opføres der, udbudte til Bortleje ved offentlig Auktion⁷⁾; der svarede 30 til 50 Rdlr. i aarlig Leje af disse; de første Lejere vare en Konditor og en Strømpehandler⁸⁾, men i Begyndelsen var det vanskeligt at faa disse Butiker udlejede⁹⁾. — I Aaret 1806 mistede Haven igjen et Stykke, idet Brandvæsenets Depotbygning ud mod Gothersgade blev opført¹⁰⁾. Naar man saaledes mishandlede Haven paa alle Sider, kan det ikke forundre,

1) Jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1804 Nr. 40, 46.

2) Berl. Tid. 1804 Nr. 89.

3) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 74.

4) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 68.

5) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 57.

6) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 50, 1805 Nr. 88, 1807 Nr. 68.

7) Berl. Tid. 1805 Nr. 17, 18, 19, jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1805 Nr. 65.

8) Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1805 Nr. 57, 1806 Nr. 55.

9) Berl. Tid. 1806 Nr. 20, 21, 22, 1807 Nr. 13, 14, 15, 1808 Nr. 22, 23, 25, 26, 29, 31, 33, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 55, 1807 Nr. 68, 98, 99.

10) Berl. Tid. 1806 Nr. 27, 51, 52, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 81, 1807 Nr. 31, 68, Thaarup, Journal og Haandbog for

at det i Aaret 1805 tillodes Justitsraad Lange, som var ifærd med at opføre en Bygning paa Kongens Nytorv, at benytte den indre Slotsgaard ved Rosenborg til Tøm-

Kjøbenhavnere 1812, 4. H. S. 159—160. — I Nyeste Skilderie af Kjøbh. for 20. Maj 1806 Nr. 63 læses:

Om det Rygte, at der i Gothersgaden skal opføres en offentlig Bygning.

(Efter Indsendt.)

Ingenlunde kan man troe, at vor Regjering, som ynder Hauger og Haugeanlæg, skulde bifalde et saadant Forslag, om det endog skulde blive gjort den. Unegtelig vilde det vanzire Hovedstaden, og i vore Dage søger man jo i enhver Residence, ved Hjælp af Konsten at bøde paa Mangelen af naturlige Yndigheder. Hvor meget har ikke Kronprindsessegaden vundet i Behagelighed ved det skønne Jernrækværk langs med Rosenborg Hauge? Ikke allene de, som boe i denne Gade, men ogsaa enhver Forbigaaende kan nu nyde Frugten deraf. I de fleste Residencer og store Stæder i Tydskland, f. Ex. i Berlin, Potsdam, Dresden, Leipzig etc. ere saadanne aabne Gitterværk omkring Kongelige og Førstelige Hauger meget almindelige. De forskjønne Stæderne, og forunde den Forbigaaende et behageligt Syn og frisk Luft. Det er glædeligt, at man nu ogsaa i Dannemark har begyndt at indsee Fordelen heraf.

Et skjønt og behageligt Syn forundes os ved de herlige og ærværdige Castanietræer i Gothersgaden. Og disse Træer, i hvis Skygge fjerde Christian maaskee har vandret, hvorunder vore Oldfædre have søgt Ly, skulle ødelægges og oprykkes med Rode? — Nei, det er umueligt! saa aldeles kan al Følelse for Naturens Yndigheder ikke være uddød hos os.

Gives der ikke Pladse nok, hvor en saadan Bygning kunde opføres, hvad enten den skal anvendes til et borgerligt Exerceerhuus eller til et Gjemmested for Brandredskaber? Have vi ikke ved Østervold en stor Plads imellem Stokhuushjørnet og Krudtaarnet, hvor forhen de smaa Bygninger stode? En anden, i Philosoph Gangen, en tredie ved Toldboden, en fjerde bag Amalienborg ved Kornøringsmagazinet, en femte paa endeel af Garnisonspladsen, en sjette paa Nicholaikirkes Tomte, en syvende ved Marmorkirkens Ruiner? Endeel af Promenaden ved Toldboden kunde jo ogsaa ret godt bruges til saadanne Bygninger, ikke at tale om, at to Grunde ved Nørrevold allerede siden den

merplads i nogle Maaneder, saalænge hans Hus var under Bygning¹⁾.

Haven var endnu i denne Periode et yndet Spadserested²⁾; dog var det nærmest kun Kavalergangen, som var i Mode³⁾, og her var Menneskemængden, saa-

---

store Ildebrand have ligget ubebygget. Hvorfor tager man bestandig sin Tilflugt til den stakkels Rosenborg Hauge? Bygninger paa de anførte Steder vilde forskjønne Byen, og tillige bevare den eneste offentlige Hauge Kjøbenhavn eier fra at blive end mere vanziret.

Skulde endelig ingen anden Gade end Gothersgaden findes beqvem til en saadan Bygning, saa kunde man maaskee fra den anden Ende af Exerceerhuset ned ad Volden til, ligefor Reformeert Kirke, gjøre det med mindre Tab for Gaden, thi adskillige Huuseiere i den anden Ende have for Udsigtens Skyld betalt deres Eiendomme meget dyrt, og de vilde upaatvivlelig tabe alt for meget, dersom der blev opført en Bygning ligefor samme.

1) Marskall. Korresp. Prot. 1805—1806 S. 201, 206, 343, 352—353.

2) Hauber, Beskr. over Kjøbh. 1783 S. 42, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 51.

3) I Minerva for Juni 1789 S. 337—338 læses: Ved Kongens Have er en Modens Unode at mærke. Uagtet den er stor, og bestaaer af Gange nok, dog alle nu indsluttede, og, som sagt, noget beklumrede, besøges den deels ikke meget, deels er der (heri stikker fornemmeligen Capricen) kun een eneste af alle Havens Gange, som bruges til Spadsering. Et maadeligt Antal Spadserende besætte derfor let denne saaledes, at Spadseringen der bliver yderligen ubehagelig. Der er en Tummel, saa man umueligen kan fortsætte en sammenhængende Samtale, og man løber og løbes hvert Øieblik paa Armen. Imidlertid ere alle Havens øvrige Gange saa tomme for Folk, som om det var ti Mile fra nogen Bye; og for at begive sig til saadan en Eensomhed er det dog ligesaa lidt den Studerende forlader sin Stue, som for at lade sig trykke fordærvet i et larmende Opløb, hvormed Freqvencen i hin Gang har Lighed. Og dog er der i bemeldte Gang intet sært tillokkende af Forfriskninger eller sligt, som Brug skal være paa de offentlige Spadseregange andre Steder. Naar det begynder at mørkne, er det desuden nødvendigt at Haven lukkes, og de Spadserende erindres ved en Klokke om at begive sig ud. Da er det min Spadseregang i Almindelighed

ledes som det ses af vedføjede Billede¹⁾, især om Søndagen ofte saa stor, at der klagedes over Støvet og den kvalme Luft²⁾. Tildels som Følge af de ovennævnte Forandringer mistede Haven imidlertid efterhaanden en Del af sin forrige Tiltrækningskraft³⁾ og blev Skueplads

---

begynder, eller er nys begyndt. Jvfr. Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 4, 5. — I Angelins Underrättelser om Köpenhamn, Stockholm 1806 S. 206, hvor Kavalergangen som Spadserested omtales, fortælles det, at Savoyarder og blinde Virtuoser spillede for Publikum her.

1) Den magre Mand med Paraplyen under Armen skal ifølge Traditionen være Stadskirurg Carl Friederich Reiser, bekjendt som Forfatter til Kjøbenhavns Ildebrands Historie. Illustr. Tid. 10. Juni 1866 Nr. 350 S. 306.

2) Morgenposten 1787 Nr. 3 og 4, Minerva, Juni 1789, S. 336, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 24, jvfr. Nr. 61, 1805 Nr. 57, 1807 Nr. 68. Der klages ogsaa over, at Røg og Damp fra et Kalkbrænderi med visse Vinde førtes over i Haven. Nyerup, Kjøbh. Beskr. S. 658, Angelin S. 207.

3) I Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 56 læses:

Vi gik nu ind i Rosenborg Hauge, for, efter Deres Skildring, at beundre dens paradisiske Egenskaber. Men Herre Jemini! hvad den seer ud! Den er i eet og alt et talende Sindbillede paa det nuværende Tydske Rige. De ældgamle, stolte Træer, under hvis Skygge jeg fordum saa ofte havde fundet Ly, vare tildeels borte; den skønné Blomsterhauge, hvor man fordum midt i Kjøbenhavn kunde finde en sand Himmel paa Jorden, var forsvunden. Selv Nattergalen har forladt denne forstyrrede Plads; istedet for dens Trylletoner, hørte jeg den skurrende Lyd af Trommer og Piber, der skulde dæmpe de Jammerskrig, der kom fra Mennesker, — — — — hvis blotte Ryg

Ei for at svales, søge Skygge

I en Allee gevorbnø Venner,

Som bleve Bøddeler af Tvang,

Og under spille Huders Klang,

Dem vifte Ild med smidig Green

Paa nys afklædte Ryggebeen.

Der var langt fra ingen behagelig Udsigt for mig. Det forekom mig som man stod her paa et Gallerie i Paradis og saae ned i Helvede. Jeg skyndte mig derfor bort, for ikke at høre eller see Virkningerne af en Straffemaade, som jeg fra min

ATHENEUM. KAVALERGANGEN I ROSENBORG HAVE 1785.
Efter et Kobberstik af Schule, tegnet af B. Olsen.

for Uordener, over hvilke Klager gjenlyde i Datidens Presse¹⁾.

første Ungdom af aldrig har kunnet høre nævne uden at gyse derved. Jeg gik nu hen til Samsons Støtte. Men som det er gaaet hele Haugen, saaledes synes det ogsaa at være gaaet ham. Han ligner snarere en Martyr, der er bleven hudflettet, end den stærke Samsom (sic). Tre Smaadrenge rede paa Løven. Det stakkels Dyr har, uden at have begaaet mindste Brøde, mistet Tungen. Istedet for denne rækker det et Stykke Jern frem, ret som om det vilde sige: »det er en Jernalder, som behandlede mig saaledes!» Jeg gik nu videre, for at see de tolv Romerske Keisere og det murede Lysthuus, som Christian den Store med egen Haand havde opført. Men her var hverken Romerske Keisere eller noget muret Lysthuus at see mere. Alting var ligesom pustet bort. — Alt dette bedrøvede mig inderlig, og fremlokkede Taarer af mine Øine. Men »Graad smeltede — som Digteren siger — hen i Smil« da jeg traadte ud af Haugen og fandt her fjorten splinternye Boutiquer, som alle vare lukkede paa to nær, og opvakte den snurrige Idee hos mig, at man her havde spillet en Generalbanquerot. Rosenborg Hauge havde langt fra ikke mere nogen Tilløkkelse for mig, og jeg slog altsaa en Streg over eet af Kjøbenhavns Hoveddagreements. — Lignende Udtalelser findes i samme Blad 1807 Nr. 31.

¹⁾ I Aaret 1783 blev saaledes en Assistent ved det østersøiske Kompagni arresteret i Vagten for Slagsmaal med en Gartnersvend (Marskall. Dagjournal 1782—1783 S. 196); 1791 blev en Soldat Johan Schreiber greben i Tyveri i Haven og ført til Hovedvagten (Marskall. Korresp. Prot. 1791—1794 S. 78); i 1794 og 1797 fandt der større Tumulter Sted i Haven; sidstnævnte Aar var det nogle Matroser, der foraarsagede Spektaklerne; de forsamlede sig i Kavalergangen og opførte sig saa slet, at de fleste Folk maatte forlade Haven; paa Forlangende af Gartneren sendte Wilster 4 Mand fra Vagten for at tilvejebringe Orden, skjøndt det egentlig tilkom Politiet at sørge herfor; Overhofmarskal Hauch mente ogsaa, at det snarere vilde forstyrre end vedligeholde den offentlige Rolighed, naar der blev detacheret Vagt mellem det spadserende Publikum, men det blev dog overladt til Kommandantens Skjøn, naar Nødvendigheden i paakommende Tilfælde fordrede det, at skride ind med den militære Magt (Marskall. Korresp. Prot. 1797—1798 S. 36—37, 54—55). Denne blev det en Aften i Juni 1807 nødvendigt at paakalde mod fire velklædte, berusede Englændere, som overfaldt de Spadserende

Ikke bedre end Haven gik det selve Slottet, baade hvad dets Indre og dets Ydre angaaer. Det er saaledes

i Kavalergangen, men som derefter blev arresterede (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 S. 74). — Som Følge af det mangelfulde Tilsyn i Haven led Herkulesstatuen, der ikke var beskyttet ved noget Jerngitter, endel Overlast (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1803 Nr. 1, 1806 Nr. 56, 101). — Selvmord eller Forsøg derpaa fandt ogsaa Sted i Haven; saaledes druknede en ung Pige sig den 10. Juli 1805 i Slotsgraven (Davidsen, Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, II. S. 161), og den 5. August samme Aar forsøgte en Snedkers Hustru at drukne sig i Kanalen bag Herkulespavillonon, men blev dog forhindret heri (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1805 Nr. 86). — Samme Aar franarrede en Mandsperson en Dreng, som vilde vise ham sin Færdighed i at klavre op i et Træ, hans Uhr, som Personen tilbød at holde saalænge (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1805 Nr. 80). — Det synes ifølge Nyeste Skild. af Kjøbh. 1809 Nr. 33, at det har været forbudt at ryge Tobak i Haven og at medtage Hunde der, men ifølge samme Blad 1805 Nr. 67 synes dog Hunde ikke at have været aldeles udelukkede herfra.

I Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 58 læses:

Rosenborghaugepolitie.

Eet af de Steder, som med Føie fortjene at kaldes Kjøbenhavnerens Eliseum, er Rosenborghauge. Her og paa Volden kan man dog finde en Ventilator, som kan rense Lungerne for den giftige Luft, som enhver, der boer indenfor Murene af store Stæder, er fordømt til at indaande, — her kan den Sygelige eller den, hvis Forretninger ikke tillade ham at gaae uden for Porten, gjøre sig en sund og passende Legemsbevægelse. Saa-danne offentlige Promenader fortjene især Sundheds-Politiets største Opmærksomhed. Ogsaa bør der saa meget som mueligt sørges for, at ingen af Kaadhed eller Ondskab forstyrrer disse fredelige Steders Rolighed.

Hvo kan imidlertid sige, at Rosenborghauge er fri for Uordener? En offentlig Bekjendtgjørelse fra Gartneren Hr. Lindgaard har nyligen viist os, at endog den Person, der er sat til at passe paa Haugen, er bleven mishandlet af Pøbelen. Det er i den senere Tid næsten blevet en vedtagen Skik, hver Aften at følge et Fruentimmer ud af Haugen, og undertiden endog at pibe og raabe Hurra efter hende. Rigtig nok kunde der maaskee indvendes, at de Fruentimre, som saaledes forfølges, i Almindelighed ere Skjøger. Men endog en offentlig Skjøge kan, saalænge som Lovene ikke paatale hendes Opførsel, ligesaa vel som enhver

allerede tidligere bemærket, at det i Aaret 1780 var blevet bestemt, at Mønt- og Medaillekabinettet skulde

anden gjøre Fordring paa offentlig Sikkerhed. Og hvo indestaar desuden for, at et saadant forfulgt Fruentimmer er en Skjøge? — Mennesker, som kunne fornødre sig til saaledes offentlig at beskjemme et værgeløst Fruentimmer, bør her ikke have nogen Stemme. Det er desuden ikke mange Aar siden, at en Borgermand stillede sig om Aftenen ved Indgangen til Hauge, morede sig med at faae Drengene til at forfølge Fruentimre, og kom, da han drev Spøgen for vidt, i Tugthuset. Der foregaaer mange andre Uordener i denne Hauge, som det vilde blive for vidtløftigt her at opregne. Forleden Aften var der f. Ex. et forrykt Menneske, som sagde, at han var Bonaparte, og som, ledsaget af en heel Flok Mennesker, spadserede ganske gravitetisk op og ned i Cavaliergangen.

Alle saadanne Uordener, der forstyrre den offentlige Rolighed og Fornøielse, kunde lettelig standses.

Hvor ubehageligt det end i og for sig er, at finde Vagt paa Steder, som ere bestemte til Publicums Recreation, saa gives der dog Tilfælde, som gjøre det, der under andre Omstændigheder vilde synes upassende, temmelig nødvendigt. Man har jo Vagt paa Comoediehuset, paa Masqueraderne, ja endog ved Liigbegjængelser; hvorfor kan der ikke ligesaa godt ved eller i Rosenborghauge være et Slags Vagt, som kunde vaage over, at der, især om Efteraaret, naar det tidlig begynder at blive mørkt, ingen Uordener foregik, og at intet Menneske blev offentlig forfulgt og mishandlet? (Om de her nævnte Uordener jvfr. ogsaa Nyeste Skilderie af Kjøbh. 1809 Nr. 33).

De forskjellige Slags Besøgende karakteriseres i samme Blad 1804 Nr. 47, jvfr. S. Soldin, Humoristen I. 1818 S. 89—92, saaledes:

Rosenborg Hauge.

Denne Hauge ligner i mange Hensæender det forud saa berømte Eden. Saalænge Folk befinde sig her, ere de tildeels i en fuldkommen Uskyldighedsstand. Det eneste, de synde med, er maaskee Øinene. Hauge koster imidlertid Landet mange Penge, det vil sige, ikke at underholde, men som en Rede, hvor al Mode- og Glimresyge i Klædedragt udklækkes. Uagtet den besøges af Spadserende den hele Dag fra tidlig om Morgenen til sildig om Aftenen, saa lader Dagen sig dog her inndele i fire Perioder. Den første Periode begynder om Morgenen Kl. 5. Paa den Tid hører man Fuglene synge og qviddre, og seer hist

have Lokale paa Rosenborg; hertil offredes først fire af de smaa Værelser i den mellemste Etage mellem Rosen

og her imellem Buskene en eensom Nymfhe, som har været saa heldig eller uheldig at komme for silde den forrige Aften til Udgangene. Hun anstiller filosofiske Betragtninger over Menneskenes Tilstand i Paradiis og det paafølgende Syndefald. Henimod Kl. 9 samles Ammer med Børn, — Hypochondrister, som ikke gide være hjemme, — Dagdrivere, som ikke vide, hvorledes de skulle dræbe de Dage, som de ikke kunne faae nok af. Denne Periode varer til omtrent Kl. 11. Da begynder der en ny, som maaskee kunde kaldes den politiske. Nu indfinder der sig drabelige Politikere med Aviser og andre courieuse Blade i Haanden. Her afgjøres, om Bonapartes Consulat skal være arveværligt eller ei, — om Expeditionen paa Engelland skal udføres, — her fortælles, blandt mange andre vigtige Nyheder: »at den 1 Maji bleve de første Reier solgte i Kjøbenhavn«, — her holdes Forelæsninger over den Europæiske Politik's Over- og Undervægt. — De Politiserendes Appetit gjør da i Almindelighed Udslaget i Sagen. Naar Kl. slaaer 12, vandrer Selskabet hjem, om der end ikke skulde blive noget af Expeditionen paa Engelland; thi man tænker her, hvad der er meget rigtigt, at man ikke bør forsomme sit Middagsmaaltid eller lade sin Appetit desertere for en saadan Bagatels Skyld. Nu forandrer Scenen sig igjen og den tredie Periode indfinder sig. Folk, som vel kunne blive kjede af Tiden, men ikke af den frie Luft, — Dreng, som ville sanke vilde Castanier, og Tjenestepiger, som ere vacante, samles efterhaanden. Bønderkoner og Goldammer med den nye Generation ved Haanden og ved Brystet vælte sig omkring i Græsset, Nøtabene der, hvor der er noget. Endnu er man her ganske ugeneret. Men endelig kommer den fjerde Periode, som er ganske forskjellig fra alle de foregaaende. Fra alle Kanter stimle nu de Spadserende til, i forskjellig Klædedragt, i forskjellige Hensigter, af forskjellige Stænder og af forskjellige Nationer. Med Natuglernes og Aftenens Ankomst nærmør der sig ogsaa et Slags Musik, som der bedre lader sig spadserere end danse eller nynne efter. Musicanterne tage Sæde i den saakaldte Cavaliergang, der, som hver Mand veed, just ikke altid besøges allene af Cavalierer. Hvad her foregaaer og hvad her underhandles om, det hverken kan eller bør der tales om paa Prent, nok er det, den kydske Maane er Vidne dertil, og det vilde den sandeligen ikke være, dersom man bar sig anderledes ad, end man burde. Imidlertid spadserer man op og ned i den cavalier-

og de sydlige Endeværelser¹⁾, og senere bleve disse sidste, efter at have været overladte i en længere Aarrække til Sølvkammeret²⁾, ogsaa afgivne til Møntkabinettet, som først i Efteraaret 1867 blev flyttet til Prindsens Palais. Værre var det imidlertid, at det ved Resolution af 7. December 1790 blev bestemt, at Trækningen af Klasselotteriet samt af kongelige Annuiteter og østersøiske Obligationer skulde foregaa paa Rosenborg³⁾; da man først havde bestemt Riddersalen hertil, foreslog Wilster, som frygtede for, at Tapeterne skulde lide Overlast, at der skulde anbringes Lærredsovertræk over disse fra øverst til nederst, og at der skulde sættes et 3¹/₂ Alen højt Stakitværk, som kunde skrues fast til Gulvet ¹/₂ Alen fra Tapeterne, hvilket Forslag Overhof-

mæssige Cavaliergang og indaander den Duft, som en velgjørende Vestenvind af og til hemmeligen fører over fra Gartnerens veltillukte og velbefæstede Blomsterhauge. At see og lugte Blomsterne selv, det skal, som man vil paastaae, kun være dem forbeholdt, der ville forsyne sig med en Bouquet, og denne Lykke nyde kun Damerne, naar de skulle staae til Confirmation (sic) eller staae Fadder. Naar nu saaledes Elskeren med sin Elskede under Armen og Forretningsmanden efter fuldendt Dagarbejde nyder den kjølede Aftenstunds Vederqvægelse, saa behøver midt i deres Glæde kun en Gartnerdreng at gjøre et Træk i Klokken, for at skræmme dem alle som Spurver ud af Haugen.

¹⁾ Grundridset S. 35 Nr. 4, 5, 7 og 8, Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 126—129; de to midterste af disse Værelser bleve da slaaede sammen til et større paa to Fag. Indretningen af Møntkabinettet blev betroet Johannes Wiedewelt, under hvis Tilsyn Arbejdet blev udført i Aarene 1782—1784. Beskr. over danske Mønter og Medailler, Indledn. og Vignetten, Meier, Wiedewelt S. 142—143, 275, Thomsen i Herlufsholms Progr. 1867 S. 99—100, Thaarup, Kjøbh. Mærkværdigh. S. 200, Ramdohr, Studien auf einer Reise nach Dännemark I. S. 150, Hauber, Beskr. over Kjøbh. 1783 S. 39.

²⁾ Inv. 1813 S. 103, 1824 S. 103, 1830 S. 77 (samtlige i Slottets Arkiv).

³⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1789—1791 S. 239.

marskal Numsen fandt vel overvejet¹⁾. Nogle Dage efter kom Wilster imidlertid med et andet Forslag, hvorved Stakitværket kunde spares, idet han mente, at naar den første Trækning af det 38. Lotteri (for 1791) endnu ligesom hidtil kunde foregaa paa Charlottenborg, og man fik Tid, indtil Hertugen af Bevern (som saaledes paa den Tid synes at have boet paa Rosenborg) var bortrejst, da kunde Trækningen foregaa i Slottets Stueetage²⁾. Dette Forslag vandt dog ikke Bifald, idet Rosen i den mellemste Etage ved Resolution af 9. Februar 1791 blev bestemt til Trækningssal³⁾; da denne imidlertid var for lille hertil, blev Skillerummet til det lille Værelse paa eet Fag Nord for Salen borttaget og Værelset saaledes forenet med Rosen til et uregelmæssigt Rum, der beholdt denne Skikkelse indtil 1860, da det atter blev reduceret til sin forrige Størrelse⁴⁾. Mandagen den 11. April 1791 om Morgenen Kl. 8 blev bemeldte Sal saaledes for første Gang benyttet til Trækning af Klasselotteriet (det 38. Lotteries 2. Klasse)⁵⁾, og i en lang Aarrække, lige til Slutningen af 1833⁶⁾, anvendtes den hertil og til Trækning af Obligationer⁷⁾. Ved Rosens Omdannelse til Lotterisal var Riddersalen dog foreløbig bleven skaanet, men det varede ikke længe, inden ogsaa den blev tagen

¹⁾ A. St. S. 248.

²⁾ A. St. S. 258.

³⁾ A. St. S. 262—263, 268.

⁴⁾ Danske Saml. 2. R. 6. B. S. 12, jvfr. S. 7, Inv. Regnsk. 1794—1797 S. 124, 146.

⁵⁾ Berl. Tid. 1791 Nr. 26, 27, 28.

⁶⁾ Statstid. 1833 Nr. 270, 271, jvfr. 1834 Nr. 47. — Lotteriet blev fra 1834 af trukket i Hoftheatrets Forsal paa Christiansborg og senere paa forskjellige Steder.

⁷⁾ 4 og 2 % Annuiteter à 1000 Rdlr. og 150 Rdlr. (Forordn. 8. Juli 1785), 3 % Annuiteter (Forordn. 1. Maj 1789), det oktroy-

i Brug; vel blev der ikke Noget af en kort efter paa-
tænkt Indflytning af Hof- og Stadsretten paa Rosen-
borg¹⁾), men da Christiansborg var brændt den 26. Fe-
bruar 1794, blev Riddersalen benyttet til Højesterets
højtidelige Aabning i Kongens og Kronprindsens Over-
værelse den 6. Marts²⁾), og denne Ceremoni gjentog sig
de følgende Aar den første Torsdag i Marts, sidste
Gang 1829³⁾), hvorefter den atter ligesom tidligere fore-

---

erede østersøiske og guineiske Handelsselskabs Obligationer af
11. Juni 1786 à 75 Rdlr., Finantskollegiets den 1. Juli 1787 for
indfrieede østersøiske Aktier udstedte Obligationer à 70 Rdlr., de
i Henhold til Resolution af 16. April 1794 for et optaget Laan
paa 400,000 Rdlr. udstedte Obligationer, Kjøbenhavns Brand-
forsikkrings Annuiteter (Anordn. 17. Juli 1795, Plakat 31. August
1795, jvfr. Schous Forordn. 2. Udg. XL S. 271—272) samt 3
% transportable Statsfonds (Plakat 13. Juni 1806).

¹⁾ Friis S. 122.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1794—1796 S. 25—26, Berl. Tid. 1794
Nr. 19. — Til Riddersalens og de øvrige Værelses Opvarm-
ning ved Højesterets Aabning blev der senere tilstaaet Wilster
yderligere to Favne Brænde aarlig udover det til Slottets For-
nødenhed fra gammel Tid af bevilgede Kvantum af 24 Favne.
Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 423—424, 1798—1799
S. 314. — For at forhindre Trængsel blev der kun indladt omtrent
300 Tilskuere. Marskall. Dagjournal a. St., jvfr. Berl. Tid. 1795
Nr. 18.

³⁾ Berl. Tid. 1795 Nr. 18, 19, 1796 Nr. 18, 19, 1797 Nr. 17, 18,
1798 Nr. 17, 18, 1799 Nr. 19, 1800 Nr. 19, 1801 Nr. 19, 1802
Nr. 19, 20, 1803 Nr. 17, 18, 1804 Nr. 17, 18, 1805 Nr. 17, 18,
19, 20, 1806 Nr. 17, 18, 19, 1807 Nr. 17, 18, 20, 1808 Nr. 17,
19 (uden Kongens Nærværelse), Statstid. 1809 Nr. 20, 21, 22, 1810
Nr. 17, 18, 19, 1811 Nr. 17, 18, 20, 1812 Nr. 17, 18, 19, 1813
Nr. 18, 20, 1814 Nr. 17, 19, 1815 Nr. 16, 18 (uden Kongens
Nærværelse), 1816 Nr. 18, 19, 20, 1817 Nr. 17, 18, 19, 1818
Nr. 17, 18, 19, 1819 Nr. 17, 19, 1820 Nr. 16, 18, 1821 Nr. 16,
18, 1822 Nr. 17, 19 (Kongen havde dengang Rosenfeber, jvfr.
Nr. 19), 1823 Nr. 17, 18, 19, 1824 Nr. 17, 19, 1825 Nr. 16, 18,
1826 Nr. 16, 17, 18, 1827 Nr. 16, 17, 18, 1828 Nr. 17, 18, 19,
20, 1829 Nr. 33, 38. I Aarene 1823—1829 omtales Kongens
Nærværelse ikke i Statstidenden. — Højesterets øvrige Møder
holdtes i Riddersalen paa Prindsens Palais (Berl. Tid. 1794 Nr.

gik paa Christiansborg¹⁾. Foruden til Lotteriets Trækning og til Højesterets Aabningshøjtidelighed benyttedes Rosenborg i Slutningen af Christian den Syvendes Tid, i Aarene 1803 til 1808, til Afholdelse af Søsessionen for det indrullerede Mandskab her i Staden, hvilken af Mangel paa Plads i Skippernes Laugshus ikke kunde afholdes der²⁾. — I denne Periode antager Rosenborg desuden mere og mere Karakter af et Pulterkammer; saaledes blev efter Christiansborgs Brand endel frelste Sager hensatte i et Værelse paa Slottet under Forsegling³⁾. I Aaret 1797 fik Hof- og Stadsretsprokurator Bradt Tilladelse til, at hans afdøde Broder Sekretær Bradts Mineraliesamling maatte anbringes i et Værelse paa Rosenborg (formentlig den sydlige Endesal i Stueetagen), indtil hans under Bygning værende Hus igjen blev sat istand⁴⁾; denne Samling henstod her endnu

---

25), men da Lokalet her i Sommeren 1824 skulde underkastes en Hovedreparation, blev Riddersalen og det chinesiske Værelse paa Rosenborg anvist til Rettens Brug saalænge. Marskall. Korresp. Prot. 1823—1824 S. 272—273, 428—430, Statstid. 1824 Nr. 57, 58, 84.

1) Statstid. 1830 Nr. 34.

2) Marskall. Korresp. Prot. 1803—1804 S. 444—445, 450, 1804—1805 S. 463, 1805—1806 S. 364, 1806—1807 S. 307, 1807—1808 S. 205.

3) Ifølge Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 371—372 blev der den 25. November 1796 nedsat en Kommission, bestaaende af Major Wilster, Kunstkammerforvalter Spengler og Hofskriver Spiir, til under Overhofmarskal Hauchs Forsæde at sortere og specificere disse Sager. Endel af disse bleve indlemmede i Samlingen paa Rosenborg, medens de øvrige tilligemed nogle fra Kongens Palais kasserede og til Rosenborg henbragte Gjenstande bleve solgte ved Auktion den 3. og 4. Maj 1797, efter at de havde været til Eftersyn to Dage forinden. Marskall. Korresp. Prot. 1795—1797 S. 474—475, 480—481, 524, 1797—1798 S. 7, Berl. Tid. 1797 Nr. 34. Kommissionens Protokol og Auktionsfortegnelsen findes i Slottets Arkiv.

4) Marskall. Korresp. Prot. 1797—1798 S. 32.

1801, da den maatte flyttes til et mindre Værelse (formentlig det sydlige Taarnværelse i Stueetagen), for at den Mineraliesamling, som Kongen havde kjøbt efter Professor Abildgaard, kunde anbringes her¹⁾); foruden disse Samlinger blev ogsaa Kunstkammerets, Universitetsbibliothekets og den Holmskjoldske Mineraliesamling opbevaret her²⁾); endelig blev i Aaret 1804 Mar-
 morværelset taget i Brug til Opbevaring af den Samling af Konkylier og Forsteninger, som Kongen havde afkjøbt Kunstkammerforvalter Spengler for 5000 Rdlr.³⁾ Samme Aar paatænkte det at opbevare en Manuskript-samling fra det kongelige Bibliothek i et Værelse paa Rosenborg⁴⁾, men dette synes dog ikke at være sket; derimod blev en Glassamling, som henstod i en Kjælder paa Christiansborg, men som ikke kunde blive staaende der længere paa Grund af Slottets Nedbrydelse, i Slutningen af samme Aar anbragt i den saakaldte Konditorikjælder paa Rosenborg⁵⁾.

Hvad Slottets Ydre angaaer, skal det blot bemærkes, at man i Aaret 1806 lod det opmale⁶⁾, en Forskjønnelse af en vistnok meget tvivlsom Værdi.

Uagtet Rosenborg og dets Omgivelser ingenlunde bleve forskjønnede ved de nysnævnte Forandringer, benyttedes Slottet dog endnu i denne Periode ikke saa

¹⁾ A. St. 1800—1801 S. 363.

²⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 1804 Nr. 44, Thaarup, Kjøbh. Mærkværdigh. S. 3.

³⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1804—1805 S. 171, 176, Angelin, Underrätt, om Köpenhamn S. 69, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1808 Nr. 48.

⁴⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1804—1805 S. 89—90.

⁵⁾ A. St. S. 381, 383.

⁶⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 81.

sjældent til Hoffester, ligesom Kongefamilien ogsaa enkelte Gange boede her. I Sommeren 1784 blev der saaledes adskillige Gange afholdt Bal her, første Gang Onsdagen den 26. Maj; Riddersalen var da oplyst med femarmede Lystestager paa Gueridoner langs Væggene, 6 Par paa hver Side; Dandsen gik for sig i den nordre Ende, medens en Balustrade fra det første Vindue paa venstre Haand fra Indgangen var anbragt tvers over Salen; Kl. 10^{1/2} blev der holdt Taffel »under nedens« (i Stueetagen), Kongens paa 31 Couverts paa den højre Side (i Christian den Fjerdes Audientssal), Rosens paa 30 Couverts paa venstre Side (i den sydlige Endesal)¹⁾. Af de øvrige Baller, som bleve afholdte Fredagene den 18. og 25. Juni samt 2. Juli, Onsdagen den 7. Juli, Fredagene den 16. 23. og 30. Juli, 6. 13. og 20. August, Tirsdagen den 24. August samt Fredagen den 10. September²⁾, vare de, der fandt Sted den 7. Juli og 24. August i Anledning af Kronprindsesse Louise Augustas og Arveprindsesse Sophie Frederikes Fødselsdage, de mest glimrende, idet Hoffet kjørte fra Frederiksberg til Rosenborg en galla, og Deltagernes Antal var større end ved de øvrige Baller; paa Kronprindsessens Fødselsdag vare saaledes Statsministrene og de Deputerede med Damer tilsagte; ved begge disse Lejligheder blev det kongelige Taffel paa 33 Couverts holdt i anden

¹⁾ Marskall. Dagjournal 1784—1785 S. 134.

²⁾ A. St. S. 154, 159, 162, 166, 170, 174, 177, 182, 185, 189, 193, 206. Et til Fredagen den 17. September bestilt Bal paa Rosenborg blev derimod holdt paa Frederiksberg. A. St. S. 209. — Den 3. August bleve alle i og udenfor Kjøbenhavn værende Damer og Kavalerer »ansagte« til Bal hver Fredag Aften paa Rosenborg Kl. 6^{1/2} slet, saalænge Kongen opholdt sig paa Frederiksberg. A. St. S. 180.

Etage, medens tvende Marskalstaffeler, den 7. Juli begge paa 30 Couverts, den 24. August paa 30 og 20 Couverts, bleve holdte i Stueetagen¹⁾. De tvende følgende Aar hengik mere roligt, idet der kun een Gang i hvert af disse afholdtes Bal her. Da saaledes de kongelige Herskaber tilligemed Prindsen af Augustenborg den 7. Maj 1785 om Eftermiddagen vare tagne til Rosenborg for at bese Regalierne, i hvilken Anledning Konditoren var beordret ved deres Ankomst at have »Thevand« færdigt, besluttedes det at improvisere et lille Bal, som varede til Kl. 9, hvorefter man gik til Bords i det sædvanlige Spisegemak; de Kavalerer, som ikke kunde faa Plads ved det kongelige Taffel, der var paa 24 Couverts, spiste ved smaa Borde i det nederste Galeri; der blev serveret kold Anretning med Punch²⁾. Da Ridder-salsloftet i Sommeren 1785 blev afpuddet og hvidtet, kom Hoffet ikke oftere i det Aar til Rosenborg³⁾, men de ugentlige Baller afholdtes paa Frederiksberg. I Aaret 1786 fandt Ballet Sted Onsdagen den 17. Maj, i hvilken Anledning Wilster to Dage forinden fik Ordre til at besørge de i de underste Gemakker, hvor Herskaberne plejede at spise, staaende Sager bortflyttede og Gemakkerne istandsatte⁴⁾. Det kongelige Taffel paa 28 Couverts blev da mod Sædvane holdt paa venstre Side, hvor ellers Rosen plejede at være (den sydlige Ende-sal), og for Kavalererne, som ikke spiste ved Taffelet,

1) A. St. S. 166, 193, Berl. Tid. 1784 Nr. 55, 70.

2) Marskall. Dagjournal 1785--1786 S. 5—6.

3) Marskall. Korresp. Prot. 1784—1785 S. 404—405.

4) Marskall. Korresp. Prot. 1785—1787 S. 118.

blev der hensat 5 smaa Borde i Sideværelset (Marmorværelset)¹⁾.

Nogle Uger efter, den 6. Juni, overværede Kongefamilien nogle Ballonforsøg, som fandt Sted paa Exerцерpladsen²⁾; kongelig Skuespiller Urberg, der et Par Gange havde eksperimenteret for Hans Majestæt Kongen og de højkongelige Herskaber med sine aërostatiske Globi, havde nemlig faaet Tilladelse til i Kongefamiliens Nærværelse at gjøre et tredie Forsøg i det Større paa bemeldte Plads og dertil at indbyde den høje Adel og det højstærede Publikum; der skulde dog erlægges Betaling af Tilskuerne, idet den første og nærmeste Plads med 100 Stole til Damerne kostede 1 Rdlr., 2den Plads med Bænke 3 Mark og sidste Plads 24 Sk.; for at forebygge Trængsel ved Indgangen, som var paa Hjørnet af Gothersgade og Nørrevold, og som skulde aabnes tre Timer før Kongens Ankomst, kunde Billetter faaes hos Urberg i Christenbernikovstræde Nr. 300. Der opsteg tre Balloner; først kom en Globe af 3 Fods Diameter, derpaa en lignende af 6 Fods og endelig en aërostatisk Maskine, med dekoreret Gondol og Mand udi, af 12 Fods Diameter, som i forholdsmæssig Proportion skulde give et rigtigt Begreb om de berømte Montgolfières Invention. Den sidstnævnte Ballon havde imidlertid ikke Held med sig, idet der gik Ild i den; lykkeligt var det ikke noget levende Menneske, der var i Gondolen, hvilket Publikum synes at have forudsat,

¹⁾ Marskall. Dagjournal 1785—1786 S. 229.

²⁾ Adresseavisen 1786 Nr. 93, 97, 104, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 100 og næste Anm. Jvfr. min Artikel om Luftballoner i Berl. Tid. 9. Juli 1878 Nr. 156.

men en Dukke. Et nyt Forsøg, som Urberg anstillede den 21. Februar 1787 fra den gamle Skydebane i Sølvgade, faldt heller ikke heldigt ud, idet der af Ondskab blev gjort en Rift i Ballonen, kort før den steg op, saa at den, da den havde naaet Kongens Have, af et Vindstød blev revet i Stykker; dens Passager, »en i et snævert Staaltraadsbur indeklemt Hane«, der gjorde Rejsen med istedetfor den bebudede Kat, slap heldigt fra Luftsejladsen; men Urberg, som nær havde faaet Prygl af Pøbelen, naar han ikke havde reddet sig ad en Bagdør, og som i Anledning af sine Experimenter blev indviklet i en temmelig bitter Avisfejde¹⁾, optraadte ikke senere paa Skuepladsen som Aëronautiker.

¹⁾ I Morgenposten for 2. Marts 1787 Nr. 35 S. 287—288 læses følgende Inserat:

For Udenbyes Læsere.

(indsendt.)

Utrættet Flid og Kunst udmærkede de Evner,

Naturen vores Urberg gav; — hans Vid

Udmærker sig, — og man ham billig nævner

En Mand, — hvis Kunst selv med Naturen fører Strid

Om Fortrin. — —

Sigvard Lyche i Bibliotheket for Skuespil- og Musik-Elskere
1ste Hefte Side 5te 1784.

Det samme Uheld, som traf den største af de Luftmaskiner, som den 6te Junii 1786 opgik paa Exerceer-Pladsen ved Rosenborg-Hauge, og som efter Avisens Formeld skulde føre en Mand med sig; men som egentlig at tale var kun en Dukke; det samme Uheld traf desværre ogsaa det anmeldte Luftslib, som Onsdagen den 21 Februarii skulde transportere en levende Kat giennem Luften. Efter mindre end eet Minuts Forløb gik der Ild i Skibet, som efter Syneladende strandede med sin Passageer i Rosenborg-Have. — Det allerværste herved var, at isteden for den averterede Kat, maatte en i et snævert Staaltraadsbuur indeklæmt Hane gjøre denne korte Lufttour, saa at vi, os til ubodelig Skade, endnu ikke har til Dato her seet nogen levende Skabning uden Vinger at gjøre Luftreiser. O.

De sidste Baller afholdtes paa Rosenborg i Aaret 1787, nemlig Onsdagene den 9. 16. 23. og 30. Maj, 6.

Som Svar herpaa indrykkede Urberg i Morgenposten for 9. Marts 1787 Nr. 36 S. 295—296 følgende:

Replique paa Anmeldelsen for de udenbyes Læsere i Morgenposten No. 35. Side 287. den 2den Martii 1787.

Af Forfatterens Signatur O. kiendes han lettelig naar »ndskab«, lægges til.

At roses eller lastes af Lykke, ærer eller vanærer ingen. Den retskafne Mand gjør sig altid een Ære af, at lastes af een Skurk. Hans Roes anseer han som Smiger: og foragter begge Dele.

Den som fordrer at alle Forsøg, som gøres, skal opnaae den muelige Grad af Fuldkommenhed, er en Nar: og den, som tager de Prøver, jeg har viist i Aerostatiken for andet end Forsøg, er hans Staldbroder.

At jeg har averteret, at een Mand skulde følge med Luftmaschinen fra Excercer-Pladsen er een Løgn. At den Luftmaschine brendte, som den 21 Februarii opgik fra Skydebanen er Løgn. Den brast formedelst et Vindstød, hvorved den Rift som Ondskab gjorde i den, da den allerede var fyldt, blev gjort større, og endelig flage Kuglen.

Efterfølgende vidnesfaste Fortælling beviser Sandheden: Tvende Personer anstændig klædte, hvoraf den ene i en hvidagtig Overkiøle, kom ind til Verten Hr. Schaarup, begiærte 2de Flasker Viin, og 3 Glas, satte sig i hans Rustkammer, og fortærte samme. Da Balonen skulde gaae op, og var næsten flyvefærdig, kom Personen i den hvidagtige Frakke, tog med begge Hænder, og gjorde med Magt en Rift i samme, en Arm lang. En liden Mand, som saae dette, begyndte at tordne ham noget for, hvorved han forsvandt iblant Mængden. Balonen kunde ei mere holdes tilbage, den forlod mine Hænder under velmeente Haandklap og Hurra-Raab. Ei et Minut, som Ondskab siger, men i samme Øieblik, da den havde naaet Kongens Hauge, kom et Vindstød, fangede i Riften, hvorved den revnede og faldt. Den deri værende Hane blev et Qvarteer derefter ubeskadiget viist for de tilstædeværende. At det blev en Hane, som skulde gaae med, skede efter Begiæring. Imidlertid gik Verten ind, for at faae Penge for sin Viin; men til hans største Forundring vare Personerne borte, uden at have betalt ham Vinen. Ganske forbauset blev han, da de havde medtaget hans Flasker og Glas. Denne Conduitte er een saa passende Gienstand til Anmeldelsen, at jeg ei har fundet den anden Besvarelse værdig. Urberg.

Juni, 12. 19. og 26. September, hvorimod et til den 3. Oktober her berammet Bal blev holdt paa Christians-

I Morgenposten for 30. Marts 1787-Nr. 39 S. 319—320 gav
O. følgende

Svar paa Hr. Urbergs Replique i No. 36.

Hr. Urbergs Plumphugger-Svar er en sand Tilgift til den Diervhed og Fripostighed, hvormed han nu et Par Gange har laft sit Spøg med Publikum, og fix stroget deres velmeente Skillinger i sin Snapsæk. Det havde sikkert været sømmeligere, om han havde viist mere Beskedenhed i sit Svar, og ganske ydmygelig krøbet til Korset; thi et lille satirisk Vink er vel den lemfældigste Revselse, en Mand er udsat for, som stiller sig offentlig frem, og kalder et heelt Publikum til Vidne paa sine Fuserier; ja det som værre er, giver Tydsken og Udlændingen noget at lee ad; og blot paa den Grund burde han ikke sluppet saa heeløret, det havde ikke været af Veien, om Smaadregene havde geleidet et saadant Forsøg med en lille Fløiteconcert: ei heller kan den Slags Vindmagerie længere undskyldes under Navn af Forsøg, da man i hele Europa uden Ophævelse stiger i Veiret med de største Luftkugler: og vil Hr. Urberg indvende, at det er Forsøg fra hans Haand, da gjorde han vel i, om han vilde lægge det gyldne Tankesprog paa Hiertet: Skomager bliv ved din Læst, og ikke bebyrde Publikum med sine vindige Paaskeæg. Hvad Hr. Urbergs andre Indvendinger angaaer, f. Ex. om Manden i Gondolen, da staaer det ganske utrykkelig i Adresse-Avisen*), og hvad Kløkseslettet angaaer, da Luftbolten faldt, da eier jeg ingen Secund-Uhr, som kunde tilpikke mig det forløbne Antal Secunder, beder derfor om Forladelse, ifald jeg skulde have angivet et Par over Antallet. Riften i Kuglen var en Ondskab, som er uden lige, og som, ifald den havde mindste Sandsynlighed, vilde tiene en Deel til Hr. Urbergs Undskyldning; men man kan ikke noksom undre sig over den Føielighed, hvormed Hr. Urberg og skiendende Staldbroder har ladet denne Usling snige sig bort, uden at skienke ham et behørigt Livfuld Prygl, sandelig det er ubegribeligt. Da nu Hr. Urbergs aerostatiske Ære har saaledes adskillige Gange lidt Skibbrud, saa har jeg hørt et Forslag, som kunde skaffe ham tilstrækkelig Opreisning; det er, at Hr. Urberg stiger neste Gang selv op med en Vindbeutel, under hele Publikums Juchheien og Hurra-Raab,

*) See Adresse-Contoires Efterretninger No. 93, 1786.

borg¹). Det følgende Aar, 1788, foretog Hoffet Søndag Aften den 9. Marts en Kanefart og spiste derefter til Aften paa Rosenborg; Selskabet bestod foruden af Kongen tillige af Kronprindsen, Arveprindsen, de tre augustenborgske Prindser Frederik Christian, Emil og Christian August, Hertuginde Louise Augusta, Kammerfrøken Møsting, Frøken Staffeldt, Komtesse Holck, Frøken Brockenhus, Frøken von Krogh, Baronesse Holck og Kammerherreinde Giede, hvilke alle spiste ved det kongelige Taffel, medens Overhofmarskal Numsen og Gehejmerraad Bülow med et Par af Kammerjunkerne spiste ved et lille Bord i samme Gemak²).

De næste Gange, vi træffe Kongefamilien paa Rosenborg, er det under mere alvorlige Forhold; saaledes flyttede Dronning Juliane Marie samt Arveprinds Frederik

---

og paa denne Henfart bør han jo før jo heller samle Subskribentere. — Hr. Urberg har sit modbydelige Svar at takke, at jeg har tiltalt ham med en temmelig stærk Basstemme: havde hans Svar været mere beskeden, stemt i en behageligere Tone, havde jeg ladet det altsammen være got, og med Fornøielse seet, om han havde ved et anstændig fyldestgiørende Svar kundet formilde sin Forseelse, men den som begaaer Feil paa Feil, og endda tør pukke og sige, her er jeg; han bør kysse Riset. O.

Foruden denne Giendrivelse imod Hr. Urbergs Replique, er der ligeledes indløben tvende andre Svar, et med Mærket ****n, og et uden Mærke, der ere vel saa saltede som dette. Udg.

¹) Marskall. Dagjournal 1786—1788 S. 149, 152, 155, 159, 162, 203, 206, 209, 212. — Under sit Besøg i Kjøbenhavn i Efteraaret 1787 besaae Kong Gustav den Tredie af Sverig tilligemed Kronprinds Frederik den 31. Oktober Vagtparaden paa Exercerpladsen og spadserede tilligemed ham og Arveprindsen af Augustenborg samt sine egne og adskillige andre Hofkavalerer i Rosenborg Have, ligesom han paa sin Formælingsdag den 4. November fornyede Mindet om sit Besøg paa Slottet 17 Aar iforvejen ved at tage de kongelige Regalier og andre Seværdigheder i allernaadigst Øjesyn. Berl. Tid. 1787 Nr. 89, 91.

²) Marskall. Dagjournal 1786—1788 S. 379—380.

og Prindsesse Sophie Frederike med deres Børn til Rosenborg, da Christiansborg Slot var brændt den 26. Februar 1794. Dronningen tog Ophold i Wilsters Bolog, udenfor hvilken derfor Højesterets Aabning blev proklameret Søndagen den 2. Marts, men den 4. Marts rejste Dronningen til Fredensborg. Arveprindsens Familie, der var taget ind paa selve Rosenborg Slot, var allerede Dagen efter Branden, den 27. Februar, flyttet til Sorgenfri¹⁾. — Under de truende Forhold i Foraaret 1801²⁾ blev Rosenborg udset til Opholdssted for Kongefamilien; den 23. Marts skrev Overhofmarskal Hauch til Wilster, at han om en Times Tid vilde komme til Rosenborg og haabede at træffe ham paa Slottet, og Dagen efter blev der sendt Wilster tre Favne Brænde til at uddampe Værelserne paa Slottet saa tilstrækkeligt og hastigt som muligt, ligesom han ogsaa fik Ordre til ufortøvet at lade Værelserne rengjøre. Da den engelske Flaade var passeret Kronborg, tog Kongen, Kronprindsessen med sin Datter Caroline samt Hertugen og Hertuginde af Augustenborg med deres Børn Mandagen den 30. Marts om Formiddagen til Rosenborg, medens Arveprindsen med Familie tog til Prindsens Palais; Kronprindsen forblev derimod paa sit Palais paa Amalienborg. Kongen boede paa selve Rosenborg Slot i Stueetagen, Kronprindsessen med sin Datter hos

¹⁾ Marskall. Dagjournal 1794—1796 S. 24, 25, Brasch, Vemmetofte III. S. 213, Anm.

²⁾ Marskall. Dagjournal 1801—1802 S. 42—43, Korresp. Prot. 1800—1801 S. 435, 439, 451—453, 459—472, Nyeste Skild. af Kjøbh., 1804 Nr. 36, Hist. Tidsskr. 5. R. 2. B. S. 369, D. Rosen, Dronning Caroline Amalies Liv og Død, S. 8, Berl. Tid. 1879 Nr. 94, Rørdam, Fra Universitetets Fortid S. 168.

Gartner Lindegaard, den hertugelige Familie hos Major Wilster. Da man antog, at Kongen paa Grund af Urolighederne ikke vilde kunne bivaane Gudstjenesten i Byens Kirker i de tilstundende Paaskehelligdage, tilskrev Hauch Hofpræst Christiani den 30. Marts, at han maatte være betænkt paa at forrette Gemaksprædiken paa Rosenborg indtil videre, og anmodede ham om at meddele dette til Dr. Kofod og Hofkantor Lund. Skjærtorsdagsprædiken blev dog afbestilt paa Grund af Slaget; under dette gik Christian den Syvende frem og tilbage i Værelset og udbrod: »Vi vinde, vi vinde»; heller ikke Langfredag blev der holdt Prædiken, men derimod begge Paaskedagene den 5. og 6. April. Under Kongens Ophold paa Rosenborg, hvilket varede til Lørdagen den 11. April inklusive, blev der daglig holdt Middagstaffel, hvori Kronprindsessen med Damer samt Hofkavalererne deltog; en enkelt Gang, Fredagen den 10. April, spiste Arveprindsen ogsaa hos Kongen; om Aftenen var der Kammerspisning. Da man efter Slaget befrygtede et Bombardement af Hovedstaden, blev der af det under Overhofmarskal Hauchs Kommando oprettede Studenterkorps beordret 80 Mand til at holde Vagt ved Flyttegodset, som maatte blive henbragt til Rosenborg Have og til Exercerpladsen, 30 Mand til Rosenborg Slot for at have Opsyn med Regaliernes og det kongelige Sølvkammers Flytning og 6 Mand ved Flytningen af Møntkabinettet; de 80 Mand, som skulde holde Vagt i Haven og paa Exercerpladsen, og af hvilke kun Halvdelen skulde gjøre Tjeneste ad Gangen (i 6 Timer), skulde medbringe deres Geværer, de øvrige derimod ikke.

Tyve Aar efter Urbergs uheldige Ballonforsøg med

Montgolfiører paa Exerccerpladsen foretoges der samme-
 steds, ligeledes i Kongefamiliens Overværelse, et Par
 Ascensioner, som fik et bedre Udfald end hine. Den
 1. Oktober 1806 gik nemlig en øvet Aëronaut Professor
 Robertson fra Moskou, der i Udlandet havde foretaget
 36 Luftrejser, op med en Ballon, som var fyldt med
 Gas¹). Hele Staden var i Bevægelse i den Anledning;
 længere Tid iforvejen taltes der næsten ikke om Andet
 end Ballonen, og paa selve Ascensionsdagen standsede
 de fleste Forretninger, selv Børsen var lukket, og
 Klasselotteriet, med hvis sidste store Trækning for dette
 Aar man netop paa den Tid var beskjæftiget paa Ro-
 senborg, kunde af samme Grund ikke trækkes den Dag,
 idet Slottet blev lukket for Fremmede; kun Major Wilster
 fik Lov til at disponere over et eller to Fag Vinduer
 for sin Familie og sine Bekjendte; hele Volden fra
 Nørre- til Østerport var spærret, og allevegne posteredes
 der Vagt; alene paa Exerccerpladsen var der 300 Sol-
 dater for at holde Orden. Professor Robertson var
 allerede om Morgenen Kl. 3 paa Pladsen, hvor han med
 sine Folk fra Kl. 4 af sysselsatte sig med Ballonens
 Fyldning; Gassen blev udviklet i 15 Tønder med Vitriol-
 olie og Filspaan og blev derpaa ledet gjennem Vand,
 forinden den ved Hjælp af en Slange blev ført ind i
 Ballonen; denne, med hvilken Robertson nu for niende
 Gang skulde gaa op, var i Form af en Melon og saa
 høj, at den ikke kunde staa helt oprejst i det musikalske
 Akademies Sal, hvor den forinden Ascensionen havde

---

1) Berl. Tid. 1806 Nr. 78, 79, 80, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af
 Kjøbh. 1806 Nr. 100, 101, 102, Marskall. Korresp. Prot. 1806—
 1807 S. 185, 194—195.

været udstillet; den var sammensat af 1200 Alen gult og grønt Taft, overtrukket med et Silkenet, og havde kostet 1800 Rdlr.; i Gondolen, der var af Kurvemagerarbejde, og som var behængt med et smagfuldt rødt Tæppe, sad, indtil Opstigningen skulde finde Sted, en Mand, og 8 Personer holdt bestandig ved den, for at Ballonen ikke skulde gaa i Vejret; Fyldningen var allerede færdig Kl. 11. Imidlertid var der fra Kl. 9 af stadig strømmet Tilskuere ind paa Excercerpladsen; de, som havde Billetter til 1. og 2. Plads (begge Siddepladser til henholdsvis 2 Rdlr. og 1 Rdlr.), begave sig ind ad Rosenborg Slotsport, de øvrige, der betalte 3 Mark, ad Porten paa Hjørnet af Gothersgade og Volden. Henimod det til Opstigningen fastsatte Klokkeslet Kl. 1¹/₂ ankom Kongen, Prindsesserne Juliane og Charlotte, Hertugen af Augustenborg og Prinds Ferdinand og toge Plads paa Kasernens Altan, der var behængt med et rødt Fløjls Tæppe besat med Galloner; senere steg Herskaberne ned blandt det talrige Publikum, blandt hvilket Statens første Embedsmænd og Rangspersoner, alle klædte i »Stadseuniform«, befandt sig; paa Møllevinger og Skorstene rundt omkring saae man Mennesker, der med spændt Nysgjerrighed ventede paa det Øjeblik, da Ballonen skulde stige.

Professor Robertson beredte sig nu til sin Rejse med en Koldsindighed, Bestemthed og Orden, der opvakte Tilskuernes almindelige Beundring; han bragte et Barometer, et Thermometer, et Kompas, en Kikkert, adskillige Flasker og en Kork-Svømmetroje, som kort før Opstigningen bragtes ham af Stadsphysicus Dr. Scheel, og som han derpaa prøvede, i Gondolen; ligeledes blev der bundet en Faldskjærm ved en Hane, som

ogsaa blev lagt deri. Han tog derpaa den lille Prøveballon, ved hvilken der hang et hvidt Flag med Kongens Navnechiffer paa, fyldte den og leverede den til Overhofmarskal Hauch, som bad Prindsesse Juliane om at overskjære Baandet; Ballonen steg hurtig tilvejs i vestlig Retning. De kongelige Personer begave sig derpaa op paa Altanen igjen, hvorefter Professor Robertson tog sin Frakke, sagde Farvel til endel af de Tilstedeværende, modtog et Pas, hvori Alle og Enhver anmodedes om at tage vel imod ham ved hans »Nedkomst«, og satte sig i Gondolen. Efter at have taget Plads i denne, prøvede han flere Gange Ventilen, og Ballonen blev derpaa af en 3—4 Personer, som holdt den, ført hele Kredsen rundt, for at Alle kunde se den; medens Ballonen saaledes svævede omkring paa Pladsen, udtrykte Professor Robertson med megen Anstand sin Taknemlighed mod det danske Publikum, som tilraabte ham sit Bifald. Da han kom midt paa Pladsen, slap man Ballonen og lod den stige; Klokken var da $1\frac{3}{4}$; Robertson svang nu det danske Flag, som han holdt i Haanden, og tusinde Bifaldsraab ledsagede ham. Det var det mest majestætiske Syn, man kunde tænke sig, Solen skinnede i sin største Glands (det var 20 Graders Varme), Himlen var saa blaa og klar, at end ikke den allermindste Sky formørkede den. Robertson udkastede nu noget af det Sand, han havde medtaget som Ballast, for at faa Ballonen til at stige højere, og lod derpaa Faldskjærmen med Hanen neddale; den faldt i en Have paa Nørrebro og blev gjemt af Konsul Saaby som et kjært Minde. Ballonen steg til en saadan Højde, at den næsten en halv Time kunde ses fra Excercerpladsen, hvor Tilskuerne ledsagede Luftskipperen.

med gjentagne Hurraraab, som ligeledes gjenløde fra den uhyre Mængde Tilskuere, der paa Farimagsvejen, paa Broerne og paa Fællederne havde samlet sig; i og udenfor Nørreport var Menneskemængden endog saa stor, at Prindsessernes Vogn ikke kunde komme igjennem Porten, men maatte vende om og kjøre en anden Vej¹). Det var imidlertid ikke alene med Øjnene, at Publikum fulgte Ballonen; nogle raske Ryttere rede efter den og indhentede den i den Egn, hvor den da lede, ja selv en stor Ørn vilde i Nærheden af Frederiksberg flere Gange sætte sig paa den, men maatte dog opgive Forsøget. Luftskipperen svævede en hel Time over Landet, og først Kl. 2³/₄, da han saae Roskildefjorden og noget længere borte den bredere Isefjord og nærmere under sig en Mængde Moser og Moradser, nedlod han sig og kastede Anker. Efter at have svigtet nogen Tid og slæbt hen efter den over Mark og Moser henstrygende Ballon, faldt Ankeret endelig i et Dige, og nu holdt det. Nogle Bønder nærmede sig, af hvilke en gammel Bonde var den første, som greb fat i Ringen, og nu kom flere til og holdt Ballonen. Stedet, hvor Ballonen blev tømt for Luft, var en sumpig Egn, 2 Mile fra Roskilde og 3¹/₂ Mil fra Kjøbenhavn, tilhørende det bag ved liggende Smørumovre Sogn. Byen Østrup var ikke langt borte paa venstre Haand. Efter at være gaaet omtrent en Fjerdingvej til en Kro fandt Hr. Robertson der Pastor Bindsbølle fra Ledøje, med hvem han tog did, og hvis Omhu og Deltagelse han var overmaade fornøjet med. Der fik han nu en Bonde-

---

¹) Der indtraf ved denne Lejlighed et Ulykkestilfælde paa Reformert Kirkegaard, hvor en Mand, som var krøben op i et af Træerne, faldt ned og forslog sig ynkelig paa Stakittet.

vogn til Kjøbenhavn, hvor han ankom omtrent Kl. 9 og blev modtagen med glade Hurraraab af en Folkestimmel, som til Midnat vedblev at opfylde Gaarden hos Rau (Hotel d'Angleterre). Dagen efter bevidnede Robertson i Berlingske Tidende det danske Publikum sin Taknemlighed.

Mandagen den 13. Oktober om Eftermiddagen Kl. 3 foretoges en ny Luftsejlad fra Exercerpladsen¹⁾ i Kongens og Kongehusets Nærværelse; efter at Professor Robertson først havde ladet to Prøveballoner opstige, den ene i Form af en Stjerne med det kongelige Navnechiffer vedheftet, hvilken dalede ned paa Nørregade, steg en af hans Elever, som allerede syv Gange tidligere i Udlandet med Held var »nedkommen« fra sine Luftfarer ved Hjælp af Faldskjærm, i det prægtigste Vejr op med Ballonen; under Opstigningen affyrede han en Pistol; og da han havde naaet en temmelig betydelig Højde, skar han sig løs og lod sig neddale ved Hjælp af Faldskjærm; han faldt ned ved Reformert Kirke og blev i Triumf af det jublende Publikum ført ind paa Pladsen, hvor han gjorde en Kompliment for det kongelige Herskab. Baade Gondolen og Faldskjærmen blev revet itu af det henrykte Folk, og endog de sidste Levninger bleve opsamlede paa Gaden som Relikvier. Ballonen dalede ved Tømmerpladsen udenfor Vesterport, hvor nogle Fiskere bjergede den og herfor modtog 15 Rdlr. i Douceur af Professor Robertson. Folkemængden baade paa Exercerpladsen og udenfor var ligesaa stor som første Gang; i et Hus i Gothersgade var en stor

---

¹⁾ Berl. Tid. 1806 Nr. 79, 81, 82, 83, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1806 Nr. 1.

Del Tagsten borttagne, og gennem disse Huller tittede Menneskehoveder frem; Møllevinger og Skorstene vare ligesom tidligere besatte med Folk; paa en eneste Skorsten havde ni Skorstensfejere placeret sig. Priserne vare som forrige Gang, kun var 3. Plads nedsat til 2 Mark. Klasselotteriet, hvis Trækning endnu ikke var færdig, holdt selvfølgelig ogsaa Ferie den Dag.

Den 18. Juni 1807 foretog Studiosus Colding¹⁾, der senere ved Ridderordenshøjtideligheden paa Rosenborg den 28. Juni 1809 blev udnævnt til Danebrogsmand som Aërostatiker²⁾, nogle oprindelig til den 8. Juni berammede Ballonforsøg paa Excercerpladsen. Først gik en Montgolfière eller Ildballon op og faldt ned midt i Adelgade, derpaa en lignende, som i en stor Højde tog Vejen nordlig og dalede i en betydelig Afstand fra Staden. Den tredie Ballon, af fernisseret Taft, 7 Fod i Diameter og af 170 til 180 Kubikfods Rumfang, var fyldt med Gas; Silkenettet var strikket af Jomfru Galschiøtt. Til denne Ballon var fastgjort en Faldskjærm med en Kurv under, hvori en Kaninunge, der vejede 1 $\frac{1}{2}$ Pund, var anbragt; Faldskjærmen havde 5 Fod i Tversnit af sit Luftfang, og Snorene til den vare omtrent 6 Fod lange. Denne Faldskjærm var ikke anbragt som Robertsons, men meget sindrigt lagt oven paa Laaget af Kaninens Kurv ved opskudte Snore og fra sit Toppunkt heftet til Ballonen ved en svag Traad; Kaninens Kurv var saaledes fæstet til Nettet, at den løsnedes, naar en Salpetertraad var afbrændt; i sit Fald

1) Marskall. Korresp. Prot. 1806—1807 S. 473—474, 485. Berl. Tid. 1807 Nr. 46, 49, 50, 51, 1878 Nr. 156, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 72.

2) Statstid. 1809 Nr. 67.

maatte den drage den sammenfoldede Faldskjærm med, indtil sammes ovenmeldte svage Traad spændtes, og saaledes kunde det ikke undgaaes, at jo Skjærmen udspændtes, naar denne Traad brast. Ballonen gik næsten lodret op, og i en meget stor Højde løsnedes Faldskjærmen. Den gjorde sit Nedfald efter det første hurtige Plump yderst langsomt, saa at man i omtrent 8 Minuter kunde fra Pladsen af se den dale, indtil den tabtes af Syne bag Bygningerne, men det har sikkert endnu været 3 til 4 Minuter, inden den naaede Jorden. Faldskjærmen med Kaninungen, der faldt ned ved Kastellet i et Træ, blev tagen i Forvaring af Kommandanten og tilbageleveret Colding; Kaninen befandt sig fuldstændig vel efter sin Luftfart og skulde atter i August Maaned have produceret sig for Publikum, hvis ikke de alvorlige Begivenheder, som indtraf paa den Tid, havde forhindret det. Ballonen selv dalede mellem Toldboden og Batteriet, hvor den blev optagen af en Søofficer, der sejlede i en Baad, og blev ganske uskadt tilligemed Nettet tilbageleveret Ejeren. Den fjerde Ballon var en Montgolfière, og til dette brandfarlige Luftfartøj skulde en stakkels Hane, som blev sat i en Kurv under en Faldskjærm, betros; denne Faldskjærm var ikke anbragt som den foregaaende, men paa sædvanlig Maade, og Colding havde vedføjet en sindrig og tillige simpel Mechanik, hvorved Faldskjærmen med sin Kurv kunde løsnes tidligere eller sildigere efter Tykke. Idet Ballonen tog Sving, fik Kurven imidlertid fat i en af Stapelstængerne, og Snoren, som holdt Faldskjærmen, afreves, saa at Ballonen gik uden Passager; den dalede paa Volden henimod Østerport. Endelig opsendte Colding en Luftballon med et tændt Brandrør, som i

en Højde af mellem 1 til 2000 Alen tændtes, hvorved Ballonen sprængtes i et øjeblikkeligt Glimt, der kort efter lod høre et fjernt Bulder. Colding's Forsøg overværedes af henimod 2000 Tilskuere, som tydelig tilkjendegave deres Tilfredshed; Indtægten beløb sig til 840 Rdr., hvori dog fragik 5 % Fattigpenge og 50 Rdr. til Vagten. Colding tænkte nu selv paa at foretage en Ascension med en stor Ballon af 14 Alens Gjennemsnit, hvortil vilde medgaa 7 à 800 Alen Taft, som blev forarbejdet paa Silkefabriken¹⁾, men Krigsbegivenhederne bevirkede, at han først flere Aar efter kunde udføre sit Forehavende, og som ovenfor bemærket blev det af samme Grund ikke til Noget med hans til August Maaned²⁾ bebudede nye Forsøg med mindre Balloner.

Under Urolighederne i 1807 var det paatænkt, at Prindsesserne Juliane og Charlotte samt Prinds Ferdinand skulde have boet paa Rosenborg³⁾, men heraf blev der dog ikke Noget. Ligesom Studenterkorpset i 1801 havde holdt Vagt i Rosenborg Have, paa Exercerpladsen og paa selve Slottet, saaledes besatte Korpset ogsaa i August 1807 bl. A. Rosenborgvagten⁴⁾, men til yderligere

¹⁾ Berl. Tid. 1807 Nr. 51.

²⁾ Berl. Tid. 1807 Nr. 63, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 84.

³⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 35—36.

⁴⁾ Berl. Tid. 1807 Nr. 71. — Korpset blev forestillet Kronprindsen paa Exercerpladsen den 12. November 1807 (Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 9), paa hvilken Tid Rosenborgvagten besattes af Livvagten med 1 Lieutenant, 1 Underofficer og 27 Mand (a. St. Nr. 10); i December vare Livjægrene paa Vagt her; de besluttede at lade en Kanonbaad bygge og at forære Kongen den; i Korpsets Vagtstue paa Rosenborg blev der derfor fremlagt en Subskriptionsplan til Paategning. Berl. Tid. 1807 Nr. 104, Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 16. — Livjægerkorpset havde i Begyndelsen af 1807 faaet et af Kamrene i Porthbygningen ved

Hjælp ved Slottet i paakommende Tilfælde blev der beordret nogle Seminarister fra Blaagaard, som bleve lønnede med 24 Skilling daglig¹⁾. Wilsters Forslag om at flytte Kostbarhederne til Citadellet²⁾ blev dog ikke billiget af Hauch, der mente, at Rosenborg, hvor endog hans Hustru vilde tage Ophold ligesom i 1801 i et af Værelserne i Portbygningen, var sikkrere end Citadellet³⁾; at man dog er skreden til Forholdsregler med Hensyn til Sikkringen af Kostbarhederne, fremgaaer af, at der senere blev tilstaaet Wilsters Karl Georg Seiler 10 Rdlr. i Douceur for den Umage, han under Belejringen havde med Indpakningen af Inventarier⁴⁾. Iøvrigt var Rosenborg ingenlunde noget sikkert Sted under Bombardementet, da de tre Morterer, som vare anbragte paa Bastionen udenfor, bevirkede, at Englænderne rettede mange Skud mod den Del af Byen⁵⁾; enkelte indmurede Bomber i Nærheden vidne endnu herom, og i Aaret 1813 fandtes ved Slotsgravens Oprensning en Bombe i denne⁶⁾. Da der efter Bombardementet var mange Husvilde, blev Kjøkkenbygningen ved Rosenborg den 8. September 1807 overladt til Brandlidte; saaledes fik i de nærmeste Dage derefter Kapitajn Welding af det danske Livregiment, Sr. Wachter, der var Hauch bekjendt som et skikkeligt Menneske, med Kone og fire Børn,

---

Vagtstuen anvist til Arrestlokale. Marskall. Korresp. Prot. 1806—1807 S. 343, 355. Det følgende Aar blev der i Kjøkkenbygningen indrettet to Værelser til Arrest for Studenterkorpset. Marskall. Korresp. Prot. 1808—1809 S. 31—32.

¹⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 45.

²⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 47.

³⁾ A. St. S. 35—36, 47.

⁴⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1808—1809 S. 45.

⁵⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 91, Berl. Tid. 1807 Nr. 86.

⁶⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1813 S. 225.

Kobberstikker Angelo samt en Brandkarl fra Palaierne Jacob Grøn med Familie Tilladelse til at bo der; den sidstnævnte, der havde mistet Alt, hvad han ejede, fik senere en Kakkellovn anbragt i sit Værelse. Endelig fik Hofvinleverandør Etatsraad Hauser Tilladelse til at benytte en af Kjældrene paa Rosenborg til Opbevaring af Vin¹⁾. Hvorvidt man har fulgt et i Pressen²⁾ fremkommet Forslag om at overlade de ledige Butiker ved Rosenborg Have til de Brandlidte, vides ikke.

¹⁾ Marskall. Korresp. Prot. 1807—1808 S. 54, 56, 57, 67, 71—72, 78—79, 96—97, 104.

²⁾ Nyeste Skild. af Kjøbh. 1807 Nr. 98, 99.

Slotsforvaltere i det 18de Aarhundrede.

	Fuldmægtige.	
Hans Eilersen Koch . . . . . 1681—1703.		
Jørgen Nahmensen . . . . . 1703—1718.	}	
Julius Henrik Hartman, Oberstlieutenant 1719, Kommandant 1720 . . . . . 1719—1729.		Jørgen Torsager.
Kammerraad Matthias Grønvald . . . . . 1729—1730.		
Magnus Langhorn, Oberstlieutenant og Kommandant 1733 . . . . . 1730—1759.		
August Vilhelm Horstmann, Oberstlieutenant og Kommandant 1759 . . . . . 1759—1781.	Johan Christian Wittenhuus, død 1769.	
Major Christian Carl von Pogrell, Kammerherre 1774, succederende Kommandant og Slotsforvalter . . . . . 1773—1781.	}	
	Nicolai Andreas Svitzer, 1781 kgl. Fuldmægtig, død 1786.	
Major Cæsar August von Wilster, Kommandant . . . . . 1781—1812.	}	
	Martin Christian Svendstrup, 1786—1799. Jonas Giessing, 1799—1813. Harald Valdemar Wilster, Interims-Fuldmægtig 1811—1815.	